www.ewlat.org

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

6

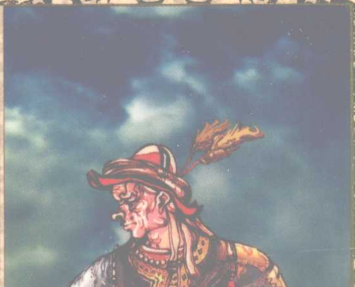

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

مۇقاۋا رەسىمنى سىزغۇچى : مەمەت ئابدۇرېھىم
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۇچى : مەمەت نەۋبەت

ISBN 978-7-228-12035-2

9 787228 120352 >

定价：12.00元

www.ewlat.org

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

6

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 6:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978—7—228—12035—2

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 177980 号

策　　划　阿不都热合曼·艾白,艾合买提·伊明
责任编辑　艾合买提·伊明
责任校对　阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计　买买提·诺贝提
出版发行　新疆人民出版社
地　　址　乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话　(0991)2827472
邮　　编　830001
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷　乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本　880×1230 毫米　1/32
印　　张　5
版　　次　2008 年 11 月第 1 版
印　　次　2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数　1—5000
定　　价　12.00 元

www.ewlat.org

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 6

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
سانقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 5
نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12035—2
باھاسى : 12.00 يۈەن

www.ewlat.org
ئۇيغۇر كىتاب تورىكتاپ www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكىي ئادرېسى

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بىسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ ـ ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۇملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزگىچە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۇرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۇمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

www.ewlat.org

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەقىقەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئېسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۈكلۈك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ بالىلارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. بالىلار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئاغزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كېتىمەي داۋاملىق مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دۆلقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

www.ewlat.org

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ - ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

مۇندەرىجە

مەلىكە ئايتىللا بىلەن شاھزادە رەۋەيدۇللا.........1
خاسىيەتلىك ئالما 39
سىرلىق چۈش 69
شاھزادە بىلەن ئالۋاستى 87
خىسلەتلىك گۈل 92
بېلىقچىنىڭ قىزى 97
بېلىقچى يىگىت، ئالتۇنبېلىق ۋە ئاچ كۆز
پادىشاھ 102
مىس باش 113
«جەبرائىل» ھەققىدە قىسسە 128

www.ewlat.org

مەلىكە ئايسىللا بىلەن شاھزادە رەۋەيدۇللا

زامانىنىڭ زامانىسىدا قاراخان ئىسىملىك بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن، ئۇ تارىم دەرياسىنىڭ ۋادىسىدىكى كەڭ يۇرتلارغا شاھلىق قىلىدىكەن، يۇرت سوراشتا قاتتىق ئىكەن.

قاراخان بىر كۈنى تەختتە ئولتۇرسا، ساقىلى قىچىشقاندەك بوپتۇ. ئۇ ساقاللىرىنى سىيپاپ تاتىلاپتۇ، بىراق قىچىشىش تاتىلىغانسېرى ئەدەپ كېتىپتۇ. ئۇ ئىلاجسىز ساقال تارغىقىنى ئېلىپ تاراپتۇ، تارغاقنىڭ تىللىرى ئارىسىغا بىر نىمجان بۆرگە بالىسى ئىلىشىپ چىقىپتۇ. پادىشاھ ئۇنى تۇتۇۋېلىپ، مۇنداق ئويلاپتۇ: «شۇنچىلىك بىر كىچىك جانىۋارنىڭ چېقىشى نېمىدېگەن زەھەرلىك - ھە؟! ئۇ كالىچىلىك ياكى تۆگىچىلىك بولسا، قانچىلىك ئازابلىغان بولار ئىدى؟!» شۇ چاغدا بىر ئىش بىلەن ئوڭ قول ۋەزىرى ئوردىغا كىرىپ كەپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭ سالام - تەزىمىنى ئىلىك ئېلىپ، ئاندىن مۇنداق دەپتۇ:

— سەن ئۇزۇن يىللاردىن بېرى مېنىڭ پادىشاھلىق سەلتەنىتىمدە بەخت - سائادەتكە، ئىززەت - ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇپ ياشاپ كېلىۋاتىسەن. بۈگۈن مەن ساڭا بىر نەرسىنى ئامانەت قويىمەن، ئۇنى ئوبدان ساقلىشىڭ، قاچان لازىم دېسەم، دەرھال قولۇمغا ساق - سالامەت تاپشۇرۇپ بېرىشىڭ

كېرەك. ئىش مېنىڭ كۈتكىنىمدەك بولسا، سېنى كۆپلەپ مال - دۇنيا بىلەن تارتۇقلايمەن، ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، قاتتىق جازالايمەن.

ئوڭ قول ۋەزىر:

— بولىدۇ، پادىشاھئالەم! — دەپ تىزلىنىپ ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ.

پادىشاھ ۋەزىرگە ھېلىقى تۇتۇۋالغان بۈرگە بالىسىنى بېرىپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر ئۇنى پادىشاھنىڭ قولىدىن ھۆرمەت بىلەن تاپشۇرۇۋېلىپ، ئوردىدىن كەينىچە چىقىپ كېتىپتۇ، ئۇنى قانداق ساقلاشنى بىلەلمەي ئويغا پېتىپتۇ، ئويلىغانسېرى بېشى قېتىپتۇ. بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىسا، پادىشاھنىڭ قاتتىق جازاسىغا ئۇچرايدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ، قورقىنىدىن بەدەنلىرى بەزگەكتەك تىترەپ كېتىپتۇ. ئۇ غەمگە پېتىپ ئولتۇرغاندا، تالادىن كىچىك قىزى يۈگۈرۈپ كىرىپ كەپتۇ. قىز دادىسىنىڭ پەرىشان ھالىنى كۆرۈپ:

www.ewlat.org

— دادا، سىزگە نېمە بولدى؟ — دەپ سوراپتۇ.

— بالام، سەن سورىما، مەن ئېيتماي، — دەپتۇ ۋەزىر.

— دادا، نېمە ئىش بولسا ماڭا ئېيتىڭ، — دەپ يالۋۇرۇپتۇ قىز.

— ئېيتساممۇ سەن مېنىڭ ھالىمغا يېتەلمەيسەن.

— دادا، مەن چوقۇم سىزنىڭ ھالىڭىزغا يېتىمەن.

ۋەزىر بۇ قىزنىڭ چىڭ تۇرىۋالغانلىقىغا قاراپ، بۇرگىنى كۆرسىتىپ:

— قىزىم، پادىشاھ بۇنى ماڭا مۇددەتسىز ئامان - ئېسەن ساقلاپ بېرىشىم ئۈچۈن بەردى. چىڭ تۇتسا ئۆلۈپ قالىدۇ، بوش تۇتسا قېچىپ كېتىدۇ. ئۇنى قانداق ساقلاشنىڭ ئامالىنى بىلەلمەي باش قاتۇرىۋاتىمەن، — دەپتۇ.

— ۋاي دادا، بۇ ئىشقىمۇ باش قاتۇرۇپ ئاۋارە بولامسىز؟ — دەپتۇ قىز كۈلۈپ، — ئۇنى ساقلاش بەكمۇ ئاسان. بىر دانە چوڭ ساندۇق ياسىتىسىز، ئۇنى تېرىق ئۇنى بىلەن توشقۇزىسىز، بۇرگىنى شۇنىڭ ئىچىگە قويۇپ بېرىپ، ئاغزىنى ھەم بېكىتىپ قويسىڭىز ياشاۋېرىدۇ.

ۋەزىر قىزىنىڭ كۆرسەتكەن ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. خىزمەتچىلىرى ئارقىلىق بىر ياغاچچىنى چاقىرىپ كېلىپ ساندۇق ياسىتىپتۇ، ئۇنى تېرىق ئۇنى بىلەن تولدۇرۇپتۇ، ئىچىگە بۇرگىنى قويۇپ بېرىپ ئاغزىنى ھەم بېكىتىپتۇ.

ئارىدىن يەتتە يىل ئۆتۈپتۇ. بۇرگە پادىشاھنىڭمۇ، ۋەزىرنىڭمۇ يادىدىن چىقىپ قاپتۇ. بىر كۈنى قاراخان تەختتە ئولتۇرۇپ دۆلەت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانىكەن، ساقىلى قىچىشقاندەك بوپتۇ، ساقىلىنى سىيپاپ تاتىلاپتىكەن، قىچىشىش تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىپتۇ. ئۇ چىدىيالماي تارغىقىنى ئېلىپ تاراپتۇ، تارغاقنىڭ تىللىرى ئارىسىغا بۇرۇنقىغا ئوخ-

شاشلا بۇرگىنىڭ نىمجان بالىسى ئىلىنىشىپ چىقىپتۇ. پادىشاھ بۇنى كۆرگەندە، ئوڭ قول ۋەزىرگە بېرىپ قويغان بۇرگىنى دەرھال يادىغا كەپتۇ. ئۇ يېنىدا ئولتۇرغان ئوڭ قول ۋەزىردىن ئامانەتنى سوراپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر پادىشاھنىڭ نېمىنى ئامانەت قويغانلىقىنى يادىغا ئالالماي تەمتىرەپ قاپتۇ. بۇنى كۆرۈپ پادىشاھنىڭ رەڭگى بىردىنلا ئۆڭۈپ، دەپتۇ:

— ئامانەتنى دەرھال تاپشۇر، بولمىسا...

ئوڭ قول ۋەزىر نائىلاج ئۈچ كۈنلۈك مۆھلەت سوراپتۇ، پادىشاھ ماقۇل بوپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ ئۇزاق ئويلىنىپتۇ، لېكىن ھېچ نەرسە يادىغا كەلمەپتۇ. ئەمدى ئەجىلىم توشقان ئوخشايدۇ، دەپ يىراق - يېقىن، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى يىغىپ، ئۇلار بىلەن رازىلىق ئېلىشىپ، پادىشاھنىڭ جازاسىنى كۈتۈپتۇ. بۇ جەرياندا گېلىدىن غىزامۇ ئۆتمەي، بىر ئەت - بىر سۆڭەك بولۇپ قاپتۇ. دادىسىنىڭ بۇنداق ئېچىنىشلىق ھالىنى كۆرگەن كىچىك قىزى:

— دادا، بېشىڭىزغا نېمە كۈن چۈشتى؟ — دەپ سوراپتۇ. ۋەزىر:

— قىزىم، سەن سورىما، مەن ئېيتماي. ئاخىرقى ئۆمرۈمدە مېنى ئۆز مەيلىمگە قويغىنا ! — دەپتۇ. قىز دادىسىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي كوچىلاپ سوراۋېرىپتۇ. ۋەزىر ئاخىر بولالماي، پادىشاھ قويغان ئامانەتنىڭ نېمىلىكىنى بىلەلمەي شۇ كۈنگە قېلىۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. قىز دادىسىنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ قاقاقلاپ كۈلۈپتۇ، ئاخىردا:

— دادا، ئېسىڭىز نەگە كەتتى؟ پادىشاھنىڭ قويغان ئامانىتى ھېلىقى بۇرگە ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ.

بۇرگە ۋەزىرنىڭ يادىغا شۇ چاغدىلا كەپتۇ، قىزىنىڭ ئەقلىگە يەنە بىر قېتىم ئاپىرىن ئوقۇپتۇ، پادىشاھنىڭ جازاسىدىن قۇ-

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

تولغانلىقىدىن خۇشال بوپتۇ. ئۇ دەرھال ساندۇقنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئاغزىنى ئېچىپ قارىسا، بۇرگە تېرىق ئۇننى يەپ شۇنچىلىك چوڭىيىپتۇكى، گويا بىر قويچىلىك بولۇپ كېتىپتۇ، بۇنى كۆرۈپ ھەيران قاپتۇ، ئۆز كۆزلىرىگە ئىشەنمەپتۇ. ۋەزىر پادىشاھ بەرگەن مۆھلەت توشقاندىن كېيىن، ساندۇقنى خىزمەتچىلىرىگە كۆتۈرگۈزۈپ ئوردىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. ئامانەتنى پادىشاھقا ئامان - ئېسەن تاپشۇرۇپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭدىن خۇشال بولۇپ، ئوڭ قول ۋەزىرگە يېڭى تون، ئالتۇن - كۈمۈش سوۋغات قىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە بىر جىن كىرىپتۇ. ئۇ ئوردا قاسساپلىرىنى چاقىرغۇزۇپ، بۇرگىنىڭ تېرىسىنى سويغۇزۇپتۇ. كاتىپلىرىغا تۆۋەندىكى بىر ئېلاننى يازغۇزۇپتۇ:

«تامغا چاپلانغان بۇ تېرىنىڭ قايسى ھايۋاننىڭ ئىكەنلىكىنى كىم تونۇپ ئېيتىپ بەرسە، ئۇنى كۈيئوغۇل قىلىمەن. كىمكى تونۇيمەن دەپ ئوتتۇرىغا چىقىپ ئېيتىپ بېرەلمىسە جازالىنىدۇ، مال - دۇنياسى مۇسادىرە قىلىنىدۇ!»

قاراخان بۇرگە تېرىسى بىلەن ئېلاننى تۆت كوچىنىڭ ئاغزىغا چاپلاتقۇزۇپتۇ. بۇ خەۋەر ھەش - پەش دېگۈچە مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىغا تارقىلىپتۇ.

قاراخاننىڭ بىر مەلىكىسى بار ئىكەن. ئۇنىڭ چىرايىنى ئايغا، ئەتىۋارلىقىنى تىللاغا ئوخشىتىپ، «ئايتىللا» دەپ ئىسىم قويغانىكەن. ئۇ كۈندۈزى يا كېچىسى سەيلە قىلىپ راۋاققا چىقسا، كۈن بىلەن ئاي ئۇنىڭ جامالىدىن خىجىل بولۇپ بۇلۇتلار ئارىسىغا كىرىپ كېتىدىكەن.

مەلىكىنىڭ تەرىپىنى ئاڭلىغان نۇرغۇن شاھزادىلەر، بەگزادىلەر، بايۋەچچىلەر ئۇنىڭغا غايىبانە ئاشىق بولۇپ يۈرۈپتۇ. ئەتراپتىكى پادىشاھلارنىڭ شاھزادىلىرى ئەلچى ئەۋەتكەن

بولسىمۇ، مەلىكە ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىغا تۇنماپتۇ. مەلىكىنى قولغا كەلتۇرۇش نىيىتىگە كەلگەن شاھزادىلەر، بەگزادىلەر، بايۋەچچىلەر ۋە ئادەتتىكى يىگىتلەر ئىلان بىلەن بۈرگە تېرىسى چاپلانغان جايغا كېلىپ ئۆزلىرىنى تىزىمغا ئالدۇرۇپ، تېرىنى كۆزىتىشكە باشلاپتۇ، لېكىن بۇلاردىن ھېچكىم تونۇپ بېرەلمەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار زىندانغا تاشلىنىپتۇ.

بىر جۇمە كۈنى پادىشاھ بىلەن مەلىكە تۆت كوچا ئاغزىدىكى راۋاقتا تاماشا كۆرگىلى كەپتۇ. ئاق تون كىيگەن يىگىتلەر مەسچىتتىن يېنىپ بۇ يەرگە قاراپ كېلىشكە باشلاپتۇ. بۇلارنى كۆرگەن ئەھلى جامائەت ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

— ھاي يىگىتلەر، ياش تۇرۇپ بىھۇدە ئازاب چەكمەڭلار، ئارقاڭلارغا قايتىپ كۈنىڭ سىرىقىنى كۆرۈڭلار، — دەپ نەسىھەت قىپتۇ. يىگىتلەر بىردەكلا:

— جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتكىلى بولمايدۇ. بىز بۈگۈن يا بۇ تېرىنى تونۇپ بېرىپ مەلىكىنى ئالىمىز، يا تونۇپ بېرەلمەي، پادىشاھنىڭ زىندانىدا ئارام تاپىمىز، — دەپ ئۇناشماپتۇ. بەختكە قارشى ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى تونۇپ بېرەلمەپتۇ، ھەممىسى زىندانغا تاشلىنىپتۇ. مەلىكە ئايتىللا بۇ ھالنى كۆرۈپ قاتتىق ئېچىنىپتۇ، ئۇ دادىسىنىڭ بۇ قىلمىشىدىن يىرگىنىپتۇ. بۇنداق ئىشنى كۆزۈم كۆرمىسۇن، دەپ راۋاقتىن چۈشۈپ ھەرەمگە قايتىپ كېتىپتۇ، ھەرەمدە غەزدپىگە پايلىماي:

«ئى خۇدا، مېنى نېمىشقىمۇ تۆرەلدۇرگەنسەن؟ ! ئاتام مېنى ئۆتتۈرىغا چىقىرىپ قويۇپ، شۇ بۈرگىنىڭ تېرىسىنى تونۇپ بېرىش ـ بېرەلمەسلىكنى شەرت قىلىپ، نۇرغۇن بىگۇناھ جانلارنى قىيناۋاتىدۇ. سەن قۇدرىتىڭنى ئىشقا سېلىپ، مېنى رىزقىم قوشۇلغان بىر يىگىتكە ئاتا قىلىپ، بۇ شەر-

مەندە ئويۇنغا خاتىمە بەرگىن !» دەپ تىلەپتۇ.

ئەمدى گەپنى باشقا جايدىن ئاڭلاڭ:

بۇ شەھەردە ھىم ئاتلىق بىر جادۇگەر بولۇپ، ئۇمۇ مەلىكە ئايتىللانىڭ پىراقىدا كۆيۈپ يۈرگەنىكەن، لېكىن ئۆز جېنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن پەقەت ئوتتۇرىغا چىقالماپتۇ. شۇنداقتىمۇ كېچە ـ كۈندۈز يوشۇرۇن ھالدا مەلىكە ئايتىللانىڭ ھەرىمى ئەتراپىغا كېلىپ تىڭ ـ تىڭلاپ يۈرۈپتۇ. مەلىكە ئايتىللانىڭ ھەرەم ئىچىدە غەزەپ بىلەن سۆزلەۋاتقان ۋاقتى جادۇگەر ھىمنىڭ تىڭ ـ تىڭلاۋاتقان ۋاقتىغا توغرا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ مەلىكىنىڭ ئاغزىدىن بۇرگە تېرىسى ئىكەنلىكىنى ئاڭلىۋېلىپ، خۇشاللىقىدىن ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپتۇ. ئۇ دەرھال پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۆزىنىڭ ھېلىقى تېرىنى تونۇپ دەپ بەرمەكچى ئىكەنلىكىنى ئىزھار قىپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭغا:

ــ نېمىنىڭ تېرىسى؟ قېنى ئېيتىپ باق ! ــ دەپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

جادۇگەر ھەم:

— پادىشاھىئالەم، بۇ بۆرگىنىڭ تېرىسى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

قاراخان پادىشاھ ۋەدىسىدىن يانالماي، خەلقىئالەم ئالدىدا مەلىكىنى جادۇگەر ھەمغا بەرمەكچى بوپتۇ. توي كۈنلىرى يىپ قىنلاپ قاپتۇ. مەلىكە ئايتىللا جادۇگەرگە تېگىشكە رازى بولماي، نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي بېشى قېتىپتۇ.

قاراخاننىڭ بىر دۇلدۇلى بار ئىكەن، ئۇ گەپ ئۇقىدىكەن، ياخشى كۆرگەن كىشىلىرىگە يېقىندىن ياردەم قىلىدىكەن. مەلىكە ئايتىللا ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ مەسلىھەت سوراپتۇ. ئات:

— بۇگۈن كەچتە كىشىلەرنىڭ ئايىغى بېسىققاندا مېنى مىنىپ قاچ، مەن سېنى چوقۇم ئۇنىڭدىن قۇتۇلدۇرىمەن. شەرتىم شۇكى، ماڭا قامچا سالمايسەن، يانچۇقۇڭغا بىر دانە تارغاق، سۇزگۈچ، ئەينەك سېلىۋالىسەن، — دەپتۇ.

مەلىكە ئايتىللا ماقۇل بوپتۇ. ئۇ تۈن يېرىمىدا ئاتنى ئېغىلدىن يېشىپ چىقىپ مىنىپ، يادىدا يوق ئالدىراپ كېتىپ بىر قامچا ئۇرغانىكەن، ئات ئۇچقاندەك چىپىپ كېتىپتۇ. ئەگەر قامچا ئۇرۇلمىغان بولسا، ئات ھاۋادا ئۇچىدىكەن.

جادۇگەر ھەم مەلىكە ئايتىللانىڭ قاچقانلىقىنى بىلىپ دەرھال ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ ۋە تاڭ يورۇي دېگەن چاغدا يېتىشىۋاپتۇ. مەلىكە ئايتىللا ئارقىسىغا قاراپ، جادۇگەر ھەمنىڭ يېتىشىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئاتقا ئېيتىپتۇ. ئات مەلىكىگە:

— دەرھال تارغاقنى يەرگە تاشلا! — دەپتۇ. مەلىكە تارغاقنى تاشلاپتۇ، شۇ ھامان كەينىدە دېڭىز پەيدا بوپتۇ. ئات بىلەن مەلىكە شۇ ماڭغانچە قوشچوققا دېگەن گۈزەل شەھەر دائىرىسىگە يېتىپ كەپتۇ. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى قەمتۇر شاھنىڭ رەۋەيدۇللا دېگەن بىر شاھزادىسى بار ئىكەن. ئۇ

www.ewlat.org

چىراي ۋە قەددى ــ قامەتتە بۇ يۇرتتا بىر ئىكەن، ئەقىل ــ پاراسەتتە يېتىلگەن، بىلىملىك، ئەقىللىق ۋە مۇلايىم يىگىت ئىكەن. شۇ كۈنلەردە پادىشاھنىڭ ياساۋۇللىرى شاھزادىنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا يىگىت تاللاپ يۈرگەنىكەن. مەلىكە ئاي-تىللا يىگىتچە ياسىنىپ شەھەرگە كىرىپتۇ. پادىشاھنىڭ يا-ساۋۇللىرى ئۇنى كۆرۈش بىلەنلا:

— مۇشۇ يىگىت شاھزادىمىزنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا لايىق ئىكەن، — دەپ تاللاپ، شاھزادىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كەپتۇ، شاھزادە ئۇنى ماقۇل كۆرۈپتۇ.

مەلىكە ئايتىللا شاھزادىنىڭ قىرىق خىزمەتچىسىنىڭ بى-رى بولۇپ خىزمەت قىلىپ يۈرۈپتۇ. كۈنلەر ئۆتكەنسېرى شاھزادە رەۋەيدۇللا «يىگىت»كە كۆيۈپ قاپتۇ، ئەمما شاھزادە كۆڭلىدە ئوغۇل بالىغا كۆيۈپ قالغىنىم قانداق بولغىنى؟ ! دەپ ھەيران قېلىپ، كىشىلەرگە سىرىنى ئېيتىشتىن ئۇيى-لىپ يۈرۈپتۇ. كۆيۈك ئوتى بارغانسېرى ئۇلغىيىپ گېلىدىن ھېچ نەرسە ئۆتمەي، سارغىيىپ دەرمانىدىن كېتىشكە باشلاپ-تۇ. پادىشاھ شاھزادىنىڭ ھالىنى كۆرۈپ ئەنسىرەپ، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى داڭلىق تېۋىپلارنى ئەكەلدۈرۈپ داۋالى-تىپتۇ، لېكىن شاھزادە پەقەت شىپا تاپالماپتۇ. ئۇ تېخىمۇ ئاجىزلاپ، باغرىنى نەم يەرگە يېقىپ ياتىدىغان ھالغا كېلىپ قاپتۇ. بۇنى كۆرگەن پادىشاھ تېخىمۇ غەمگە چۆشۈپ، يەنە تې-ۋىپ ئىزدەش بىلەن ئاۋارە بوپتۇ.

شاھزادىنىڭ خوجا باقى ئاتلىق ئەڭ يېقىن بىر دوستى بار ئىكەن. شاھزادە دادىسىغا ئوشۇقچە ئاۋارىچىلىك سالغانلىقى ئۈچۈن، دوستىنى بىر پىنھان جايغا چاقىرىپ مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي دوستۇم، دادام مېنى ئاغرىپ قالدى دەپ داۋالىتىپ، بىكار ئاۋارە بولۇۋاتىدۇ. مەن ئاغرىپ قالمىدىم... مەن ساق.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

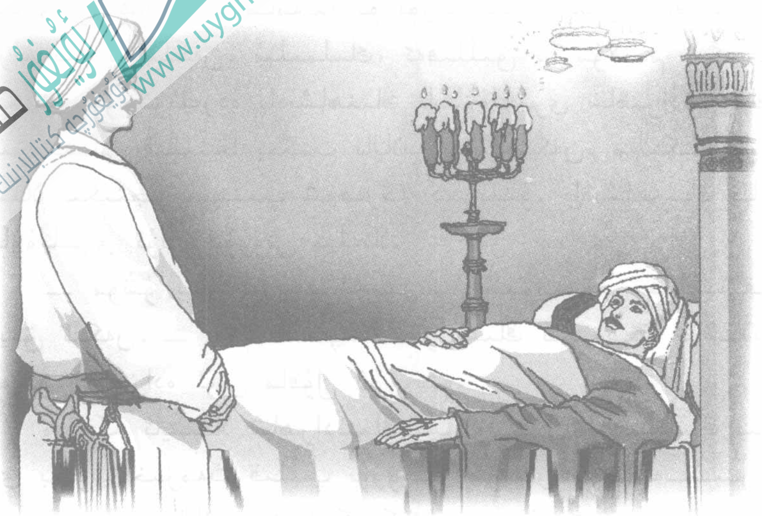

— ئۇنداق بولسا، شاھزادەم، ساڭا نېمە بولدى؟
— ھېچ نەرسە بولمىدى.
— نېمە سىرىڭ بولسا يوشۇرماي ئېيت، بىز تەييار !
شاھزادە قايتا گەپ قىلماي ئىككىلىنىپ جىم بولۇپ قاپتۇ. خوجا باقى ئارىدىكى جىملىقنى بۇزۇپ:
— ئەي شاھزادە، ئىككىمىز قىيامەتلىك دوستلارمىز، دوستلار بىر - بىرىدىن سىرىنى يوشۇرسا، خۇدا راۋا كۆرەرمۇ؟ — دەپتۇ.
— ئەي دوستۇم، — دەپتۇ شاھزادە، — سېنىڭ دېگىنىڭمۇ توغرا، شۇنداق بولسىمۇ ئېيتىشتىن خىجىل بولۇۋاتىمەن...
— خىجىل بولىدىغان نېمىسى بار؟ تارتىنماي ئېيت !
شاھزادە دوستىغا يۈز كېلەلمەي، سىرىنى ئېيتىشقا مەجبۇر بولۇپ مۇنداق دەپتۇ:
— مېنى شۇ ھالغا كەلتۈرگەن بىر ئىش بار، مەن ساڭا

www.ewlat.org

ئېيتاي، هازىرچە ئىككىمىزنىڭلا ئارىسىدا قالسۇن، بولامدۇ؟
— بولىدۇ، شاھزادەم، — دەپتۇ خوجا باقى.
شاھزادە دوستىنىڭ ۋەدىسىگە ئىشىنىپ، بىر قىزىرىپ - بىر تاتىرىپ:
— دوستۇم، ئوغۇل بالىغا كۆيۈپ قاپتۇ دەپ، مېنىڭدىن كۈلمىگىن، مەن خىزمەتچىلىرىم ئىچىدىكى ھېلىقى يىگىتكە كۆيۈپ قالدىم... — دەپ سىرىنى ئېيتىپتۇ.
— شاھزادەم، — دەپتۇ خوجا باقى، — بۇنى ئەيىب دېگىلى بولمايدۇ. ئۇ يىگىت ئەرەنچە ياسىنىۋالغان قىز بولۇشى مۇمكىن، بۇنى بەلكىم سېنىڭ يۈرىكىڭ تۇيغاندۇ. مېنىڭچە، سىناپ باقساق، قىز ياكى يىگىتلىكى بىردەمدە ئايان بولىدۇ.
— قانداق سىناپ باقىمىز؟
— سىنايدىغان ئامال كۆپ، پەقەت سەنلا رۇخسەت قىلساڭ.
— ئۇنداق بولسا، سەن ھازىردىن باشلاپ سىناپ كۆرگىن!
— بولىدۇ.
خوجا باقى بىر خىزمەتچى يىگىتنى چاقىرىپ، ئۇنىڭ قولىغا پۇل تۇتقۇزۇپ، بازاردىن ھەر خىل يىپ، ئاق رەخت، يىڭنە سېتىۋېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. يىگىت بۇيرۇلغان نەرسىلەرنى ئېلىپ كەپتۇ. خوجا باقى خىزمەتچى يىگىتلەرنى يىغىپ، ئوتتۇرىغا پورەكلەپ ئېچىلغان بىر قىزىلگۈلنى قويۇپ مۇنداق دەپتۇ:
— ھازىر سىلەر مۇشۇ گۈلنى بىر پارچە رەختكە كەشتىلەپ چىقىسىلەر، كىم ئەينەن كەشتىلەپ چىقسا مۇكاپات بېرىلىدۇ.
خوجا باقى ئۆز قولى بىلەن خىزمەتچى يىگىتلەرگە ئاق رەخت، ھەر خىل يىپ، يىڭنە تارقىتىپ بېرىپتۇ.
خىزمەتچى يىگىتلەر گۈلنى كەشتىلەشكە كىرىشىپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

مەلىكە ئايتىللا بىر ئىشنى باھانە قىلىپ ئاتنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن قانداق قىلىشنى سوراپتۇ.

— ئۇلار سېنى سىنىماقچى بولۇۋاتىدۇ، — دەپتۇ ئات. — گۆلنى سەت كەشتىلە، يىڭنە ئىشىنى قوپال قىل، شۇنداق قىلساڭ ئۆزۈڭنى يوشۇرۇپ قالالايسەن.

مەلىكە ئايتىللا ئاتنىڭ مەسلىھىتىنى ئاڭلاپ، يىگىتلەرنىڭ قېشىغا قايتىپ كېلىپ، ئىشنى ئات دېگەندەك قىپتۇ. بۇنى كۆرگەن شاھزادە دوستىغا:

— يىڭنىنى تۇتۇشىغا، قىلغان ئىشلىرىغا قارىغاندا بۇ قىز ئەمەس، ئوغۇل بالىكەن، — دەپتۇ، مەقسىتىمگە يېتەلمەيدىغان بولدۇم دەپ ئويلاپ، روھى ئاۋۋالقىدىنمۇ بەك چۈشۈپتۇ، مۇھەببەت پىراقى ھەددىدىن ئېشىپ، ئۆزىنى باسالماي ھوشىدىن كېتىپتۇ. خوجا باقى شاھزادىنىڭ بېشىنى يۆلەپ، يۈزىگە مۇزدەك بۇلاق سۈيى سېپىپ، بۇرنىغا خۇشبۇي نەرسىلەرنى پۇرىتىپ، تەسلىكتە ھوشىغا كەلتۈرۈپتۇ ۋە مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي دوستۇم، ھازىرچە كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، ئۆزۈڭنى چىڭ تۇت. ئايال زاتىنىڭ قىرىق تۆگىگە يۈك بولىدىغان ھىيلىسىنى بىلمەمسەن؟ ئۇ بەلكىم ئۆزىنى يوشۇرۇپ قېلىش ئۈچۈن شۇنداق قىلىۋاتقاندۇ. بىزمۇ بوش كەلمەي يەنە سىناپ كۆرۈپ باقايلى.

— يەنە قانداق سىنايمىز؟ — سوراپتۇ شاھزادە.

— بۈگۈن كېچە، — دەپتۇ خوجا باقى، — يىگىتلەرنى شاراب ئىچىپ كۆڭۈل ئېچىشقا ئۇيۇشتۇرىمىز، تاكى ئۇ مەست بولغۇچە شاراب ئىچىشنى توختىتىپ قويمايمىز، مەست بولغاندىن كېيىن كىيىمىنى يېشىپ كۆرسەكلا ئاشكارا بولمامدۇ؟

شاھزادە دوستىنىڭ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. مۇلازىملار

www.ewlat.org

كۆڭۈل ئېچىش تەييارلىقىغا كىرىشىپتۇ، تەييارلىق پۈتكەندىن كېيىن كۆڭۈل ئېچىش باشلىنىپتۇ. مەلىكە ئايتىللا يەنە بۇ سورۇندىن چىقىپ، ئاتىنىڭ قېشىغا بېرىپ مەسلىھەت سوراپتۇ. ئات:

— ئېتىمنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن دەپلا ئىچسەڭ مەست بولمايسەن، — دەپتۇ.

مەلىكە ئايتىللا خاتىرجەم بولۇپ، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنىغا قايتىپ كىرىپتۇ. شارابلار پىيالىلەرگە قۇيۇلۇپ، بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى كەلگىلى تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ كۈچى بىلەن يىگىتلەر بارغانچە قىزىشىپ، ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويىنىشىپ، مەيداننى بىر ئاپتۇ. شاراب قۇيۇش توختىماپتۇ. يىگىتلەر مەست بولۇشۇپ، بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى يىقىلىشقا باشلاپتۇ. ئارىدا پەقەت مەلىكە ئايتىللالا ئاتىنىڭ دېگىنىدەك ئىچىپ مەست بولماپتۇ، قارىسا، شاھزادە بىلەن خوجا باقى ئۇنىڭغا يەنە ھاراق قۇيغىلى تەمشىلىپتۇ. بۇنى كۆرگەن ئايتىللا تالاغا چىقىشنى باھانە قىلىپ سورۇندىن ئايرىلىپ، ئاتنىڭ قېشىغا كەپتۇ، قارىغۇدەك بولسا، ئات سۇغا چۆمۈلگەندەك بولۇپ، تۈكلىرىدىن تەر تامچىلاپ تۇرغۇدەك. ئايتىللا بۇ ھالنى كۆرۈپ، ئاتقا ئىچى ئاغرىپ نېمە بولغانلىقىنى سوراپتۇ. ئات:

— ساڭا بېرىۋاتقان شارابنى مەنلا ئىچتىم، ئەمدى مەن بولالمايۋاتىمەن. ساڭا يەنە شاراب بېرىشسە: «يالغۇز ئىچكەن شاراب، بولار جانغا ئازاب» دەپ، ئۇلارنىمۇ ئىچىشكە تەكلىپ قىلغىن، — دەپتۇ.

مەلىكە ئايتىللا «بولىدۇ» دەپ سورۇنغا قايتىپ كىرىپتۇ. شاھزادە بىلەن خوجاباقى ئۇنىڭغا پىيالىنى تۇشقۇزۇپ شاراب تۇتۇپتۇ. مەلىكە پىيالىنى ئەدەپ بىلەن قولىغا ئېلىپ، ئات

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئۆگەتكەن گەپلەرنى ئېيتىپ بولۇپ، ئاندىن كېيىن مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

بۇلبۇل سايرار نەدە چىمەنسىز؟
دۇلدۇل مىنەر نەدە يۈگەنسىز؟
ئەي شاھزادەم، ئېيتىپ بېقىڭچۇ،
شاراب ئىچىلەر نەدە يارەنسىز؟

شاھزادە «يىگىت» ئوقۇغان بۇ بېيىتنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، چۆلدە قالغان كىشى سۇ تېپىپ ئىچكەندەك، تاڭ سەھەردە بۇلبۇلنىڭ ئۈنىنى ئاڭلىغاندەك خۇشال بولۇپ، روھى كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ، ئۆزىنىڭمۇ پىيالىنى توشقۇزۇپ شاراب ئىچكۈسى كەپتۇ، دوستىغا پىيالىلەرگە توشقۇزۇپ شاراب قۇيۇشنى بۇيرۇپتۇ، بۇ ئۈچەيلەن راھەتلىنىپ ئىچىشىپتۇ.

شاھزادە قىزىپ روھى كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن، قولىغا شاراب توشقۇزۇلغان پىيالىنى ئېلىپ «يىگىت»كە قاراپ مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

www.ewlat.org

بۇ كېچە جان راھەتى،
ئىچتىم سەن بىلەن شاراب.
ھۆرلەر بىلەن ئوينىغاندەك،
دەردلىرىم كەتتى تاراپ.

سەن بىلەن ئىچسەم شاراب،
مەست بولمىسام ئۇيقۇسىراپ.
بۇ كېچە تاڭ ئاتمىسا،
ھەم چىقمىسا كۈن ئالدىراپ.

شاھزادىنىڭ يۈرىكىدىن بېيىت ئەمەس، مۇھەببەت يالقۇنى چىقىپتۇ. مەلىكە ئايتىللا بۇنى سېزىپ، شاھزادىگە تەسەللى بېرىش ئۈچۈن مۇنۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ:

ھەر كېچىنىڭ كەينى تاڭدۇر،
قۇياش چىقار كەڭ ئۇپۇقتا.
دائىم شۇنداق خۇشال ئويناڭ،
قىينالماستىن ئىچ پۇشۇقتا.

بۇنى ئاڭلاپ شاھزادىنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى قوغۇشۇندەك ئېرىپ كېتىپتۇ، قولىدىكى شارابنى «يىگىت» ۋە خوجا باقى بىلەن سوقۇشتۇرۇپ ئىچىۋېتىپتۇ، شارابنىڭ تەسىرىدىن شاھزادە، خوجا باقى دەرھاللا مەست بولۇپ يىقىلىپ چۈشۈپ-تۇ. مەلىكە ئايتىللا ساق قېلىپ، ئورۇن ھازىرلاپ ئۇلارنى ياتقۇزۇپ قويۇپتۇ. سىناق شۇنىڭ بىلەن مەغلۇپ بوپتۇ. ئە-تىسى كۈن نەيزە بويى ئۆرلىگەندە شاھزادە بىلەن خوجا باقى مەستلىكتىن تەسلىكتە يېشىلىپ، ئورنىدىن ئارانلا تۇرۇپتۇ. شاھزادە ئۆزىنىڭ شاراب ئىچىپ مەست بولغىنىغا تولىمۇ

پۇشايمان يەپتۇ، مۇھەببەت پىراقى ھەسسىلەپ ئېشىپ، ئۆزى-نى تۇتۇۋالالماي، ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپتۇ. خوجا بىر بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ تەسەللى بېرىپ:

— ئەي شاھزادەم، كۆڭلۈڭنى بۇزما ! بىز ئۇنى تېخى ئىككى قېتىملا سىنىدۇق. يەنە بىر قېتىم سىناپ باقايلى. بۇ قېتىم ئۇنىڭ سىرىنى ئاشكارا قىلىشىمىزغا كۆزۈم يېتىپ تۇرىدۇ، — دەپتۇ. شاھزادە دوستىنىڭ تەسەللىسى بىلەن ئۆ-زىنى يىغىدىن توختىتىپ:

— يەنە قانداق سىنايمىز؟ — دەپتۇ.

— بۇ قېتىم يىگىتلەرنى يالىڭاچلاپ سۇ ئويۇنىغا سالى-مىز. ئۇنىڭ سىرى شۇ چاغدىمۇ ئاشكارا بولماسمۇ؟ !

شاھزادە دوستىنىڭ بۇ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، ئىشنى دەرھال باشلاشنى بۇيرۇپتۇ.

خوجا باقى يىگىتلەرنى چارباغدىكى كۆل بويىغا يىغىپتۇ، ئۇلارغا:

— شاھزادىمىزنىڭ كۆڭلىنى ئېچىش ئۈچۈن سۇ ئويۇنى قىلىمىز، ھەممىڭلار ئاندىن تۇغما بولۇپ سۇغا سەكرەيسى-لەر، — دەپتۇ.

مەلىكە كۆزنى غەلەت قىلىپ، ئاتىنىڭ قېشىغا بېرىپ مەسلىھەت سوراپتۇ. ئات:

— ئەمدى سىرىڭنى يوشۇرمىساڭمۇ بولىدۇ، ئۆزۈڭنىڭ قىز ئىكەنلىكىڭنى ئاشكارا قىل، — دەپتۇ. مەلىكە ئاتنىڭ قېشىدىن كۆل بويىغا قايتىپ كەلسە، باشقا ھەمراھلىرى سۇ-غا چۈشۈشكە ھازىرلىنىپ بوپتۇ. مەلىكە ئۇلارنىڭ بۇ تۇرقى-نى كۆرۈپ يان تەرەپكە قارىۋاپتۇ. سۇغا سەكرەش بۇيرۇقى بېرى-لىپتۇ، يىگىتلەر ئۆزلىرىنى سۇغا ئېتىپتۇ. مەلىكە ئايتىللا قاشتا يالغۇز قاپتۇ. شاھزادە ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ:

www.ewlat.org

— ئەي خىزمەتچىم، سەن نېمىشقا مېنىڭ بۇيرۇقۇمنى ئورۇندىمايسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. «يىگىت» جاۋاب بەرمەي تىرنىقىنى تاتىلاپ تۇرۇۋېرىپتۇ.

— مەن ساڭا گەپ قىلىۋاتىمەن، — دەپتۇ شاھزادە.

«يىگىت» شۇندىلا بېشىنى كۆتۈرۈپ، شاھزادىگە:

— ئەي ھۆرمەتلىك شاھزادەم، مېنى سوغا چۇشۇرۇپ نېمە قىلاتتىڭىز؟ مەندىن باشقىلارنىڭ ھەممىسى سوغا چۇشى-تىغۇ، شۇلارنىڭ كۆرسەتكەن ئويۇنى سىزگە يەتمەمدۇ؟ مەن ھازىر بولۇۋاتقان بۇ ئىشلاردىن بەكمۇ ئىزا تارتىۋاتىمەن، — دەپتۇ.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ تۇرغان خوجا باقى شاھزادىنى ياقىغا تارتىپ مۇنداق دەپ شىۋىرلاپتۇ:

— شاھزادەم، ئۇمىدىنىڭ يۇلتۇزى يېنىش ئالدىدا. سىز ئۇنىڭ بىلەن ئېيتىشماي، قالغانلارنىڭ تاماشىسىنى كۆرۈپ تۇرۇڭ. مەن خىلۋەتتە ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىپ باقاي.

— بولىدۇ، شۇنداق قىل.

خوجا باقى «يىگىت»نى خالىي جايغا ئېلىپ بېرىپتۇ. سىرنى ئاشكارىلاش ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىشكە باشلاپتۇ:

— ساڭا شاھزادەم بەكمۇ ئېتىبار بېرىۋاتىدۇ. سەن ئۇ-نىڭ دىگىنىنى قىلماي نېمىشقا قوپاللىق قىلىسەن؟

— مەن قوپاللىق قىلمىدىم، ئىززەت - ھۆرمەت، ھايا - نومۇس بىلەن ئىش قىلدىم، — دەپتۇ «يىگىت».

— بىر قۇلنىڭ ئۆز خوجايىنىنىڭ دىگىنىنى قىلماي بىشەملىك قىلىشى ئىززەت - ھۆرمەت، ھايا - نومۇس بىلەن ئىش قىلغانلىق بولامدۇ؟ سېنى شاھزادەم ئېغىر جازاغا تارت-ماقچى، — دەپتۇ خوجا باقى.

— نېمە قىلغىنىمغا جازاغا تارتىدىكەن؟

www.ewlat.org

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

— دېگىنىنى قىلمىغىنىڭ ئۈچۈن.

«يىگىت» ھېچنېمە دېيەلمەپتۇ. بۇ چاغدا خوجا باقى مۇنداق دەپتۇ:

— سەن خاتىرجەم بول، مەن سېنىڭ گۇناھىڭنى تىلىۋالىمەن. بۇنىڭ ئۈچۈن بىرلا ئاددىي شەرتىم بار. ئۇ بولسىمۇ، بۈگۈنكى ئىشنىڭ سىرىنى ماڭا دەپ بەرسەڭ بولىدۇ.

«يىگىت» يەنىلا جىم تۇرۇۋاپتۇ. خوجا باقى كوچىلاپ قىستاۋېرىپتۇ. «يىگىت» ئاخىر نېمە بولسا بولار، بېشىمغا كەلگەننى كۆرەرمەن، دەپ ئويلاپتۇ - دە:

— مەن قىز تۇرسام، — دەپ ئالمىدەك قىزىرىپ يەرگە قارىۋاپتۇ. خوجا باقى سىرنىڭ ئاشكارا بولغانلىقىدىن بېشى كۆككە يەتكۈدەك خۇشال بوپتۇ. سۆھبەتنى شۇ يەردىلا توختىتىپ، مەلىكىنى ئۆز خانىسىغا ماڭغۇزۇۋېتىپ، شاھزادىنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپتۇ. بۇ ھالدىن ياخشىلىق سەزگەن شاھزادە دوستىنىڭ ئاغزىغا تەلمۈرۈپ قاراپتۇ. خوجا باقى ئۆزىنى باسالماي:

— سۆيۈنچە! — دەپ ۋارقىرىۋېتىپتۇ.

— سېنىڭدىن پۈتۈن مال - دۇنيايىم ئايلانسۇن. گېپىڭنى تېز ئېيت!

— قىز ئىكەن!...

بۇنى ئاڭلاپ شاھزادىنىڭ خۇشاللىقتىن يۈرىكى يېرىلغۇدەك بوپتۇ ۋە ئورنىدا جىم تۇرالماي، كىچىك بالىدەك تومىقىنى ئاسمانغا ئېتىپ سەكرەپ كېتىپتۇ. ئۇ دەرھال سۇ ئويۇنىنى يىغىشتۇرۇپ، مەلىكىنىڭ قېشىغا كېلىپ ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپتۇ. مەلىكە ھەيران قېلىپ، ئۇنى يۆلەپ ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ.

شاھزادە مەلىكىنىڭ پاختىدىن ئاق، يىپەكتىن يۇمشاق

www.ewlat.org

بودرۇق قوللىرىنى تۇتۇپ تۇرۇپ، يىلىنغان تەلەپپۇز بىلەن مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي مەلىكىزادە، سەن بۇ يەرگە پەيدا بولغىنىڭدىن تارتىپ يۈرىكىمگە شۇنداق يالقۇنلۇق بىر ئوت تۇتاشتى، مەن ئۇنى كىشىلەردىن پىنهان تۇتۇپ، ئۆزۈمنى تۇگەشتۈرگىلى تاس قالغاندىم. بۈگۈن سىرىڭنى ئۇقۇش بىلەن، خازان بولۇشقا ئاز قالغان هاياتىم تەشنالىقتىن نابۇت بولاي دېگەن مايسىلار سۇ ئىچىپ ياشارغاندەك ياشاردى. هازىر ئايىغىڭدا جان بەرسەم رازى...

مەلىكە ئايتىللا شاهزادىنىڭ سۆزىدىن تەسىرلىنىپتۇ. شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ يۈرىكىگە غايىبتىن بىر ئوت كىلىپ تۇتىشىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇلارنىڭ مۇهەببەت رىشتىسى باغلىنىپتۇ.

— ئەي هۆرمەتلىك شاهزادەم، — دەپتۇ مەلىكە ئايتىللا، — مەن ئۇچۇن مۇهەببەت ئوتىدا كۆيگەنلىكىڭىزدىن بىخەۋەر يۈرۈپتىمەن، ئەمدى مۇهەببەت گۈللىرى ئېچىلىپ، ياشنايدىغان چاغ يىتىپ كەلدى. مەن سىزنىڭ ئىختىيارىڭىزدا...

شاهزادە مەلىكىنىڭ بۇ سۆزىدىن تەسىرلىنىپ، يۈرىكىدىن مۇهەببەت هىسلىرى فونتاندەك ئېتىلىپتۇ، ئۆزىنى تۇتۇۋالماي مەلىكىنى باغرىغا چىڭ بىسىپتۇ. هىقىقەتەن سۆزۈك، هەسەلدەك تاتلىق لەۋلەر بىر ـ بىرىگە مەھكەم جۈپلىشىپتۇ.

ئەمدى گەپنى قەمتۇر شاهتىن ئاڭلايلى:

پادىشاھ شاهزادە رەۋەيدۇللا بىلەن مەلىكە ئايتىللانىڭ مۇهەببىتىدىن خەۋەر تېپىپ، خۇشاللىقىدىن بېشى كۆككە يىتىپتۇ. ۋەزىرلەرنى، دانىشمەنلەرنى، ئەمىر، بەگلەرنى يىغىپ، ئۇلار بىلەن مەسلىھەتلىشىپ توي هازىرلىقىغا كىرىشىپتۇ. تەييارلىق پۈتكەندىن كېيىن، پادىشاھ پۈتۈن شەهەر خەلقىگە ئاش تارتىپ، قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي قىلىپ

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن شاھزادە رەۋىيدۇللا بىلەن مەلىكە ئايتىللا بەخت ـ سائادەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ.

كۈنلەر، ئايلار ئۆتۈپتۇ، مەلىكە ئايتىللانىڭ ئاي ـ كۈنى يېقىنلىشىپ قالغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، شاھزادە رەۋەيدۇللا مەلىكە ئايتىللانىڭ ئارغىمىقىنى مىنىپ، قىرىق يىگىت بىلەن ئوۋغا چىقىپ كېتىپتۇ. ئارىدىن كۆپ ۋاقىت ئۆتمەي مەلىكىنىڭ ۋاقتى ـ سائىتى توشۇپ كۆزى يورۇپتۇ. ئۇ شۇنداق قوشكېزەك پەرزەنت كۆرۈپتۇكى، بىرى ئالتۇن باشلىق ئوغۇل، بىرى ئۈنچە چىشلىق قىز ئىكەن. قەمتۇر شاھ نەۋرىلىرىدىن سۆيۈنۈپتۇ، ئوغلىنى ئايالىنىڭ تۇغقانلىقىدىن خەۋەردار قىلىش ئۈچۈن، قولىغا قەلەم ئېلىپ تۆۋەندىكى خەتنى يېزىپتۇ:

«ئوغلۇم رەۋەيدۇللا، ئوۋ قىلىپ ھېرىپ ـ چارچاپ يۈرگەن چېغىڭدا ساڭا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈپ سېنى خۇشال قىلاي: ئايالىڭ سەن سەپەرگە ئاتلىنىپ ئارىدىن ئون كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئالتۇن باشلىق بىر ئوغۇل، ئۈنچە چىشلىق بىر قىز تۇغدى. ئادەم ئاتام، ھاۋا ئانامدىن تارتىپ ھازىرغىچە بۇنداق ساھىبجامال پەرزەنتلەر يەر يۈزىدە ھېچقاچانداق ئانىدىن تۇغۇلغان ئەمەس ئىدى. خۇدايىم بىزگە شۇنداق پەرزەنتنى ئاتا قىلدى. ئەمدى بىز ئۆلۈپ كەتسەكمۇ، چىرىغىمىز ئۆچمەيدىغان بولدى. سېنىڭ ئوۋدىن دەرھال قايتىپ كېلىپ، پەرزەنتلىرىڭنىڭ مۇبارەك دىدارىنى كۆرۈشۈڭنى ئۈمىد قىلىمەن!»

پادىشاھ خەتنى يېزىپ بولۇپ، ئۆز ئىسمىنىڭ ئۈستىگە مۆھرىنى بېسىپ، خوجا باقى ئارقىلىق شاھزادە رەۋەيدۇللاغا ئەۋەتىپتۇ.

ئەمدى گەپنى جادۇگەر ھىمدىن ئاڭلايلى:

جادۇگەر ھەم دېڭىزنىڭ ئۇ قېتىدا قالغاندىن كېيىن، بىر كېمە ياساشقا كىرىشىپتۇ. كېمىسى پۈتكەندىن كېيىن، دېڭىزنىڭ بۇ قېتىغا ئۆتۈپتۇ. مەلىكە ئايتىللانىڭ قايسى تەرەپكە كەتكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن قۇرئەسكە قاراپتۇ. قۇرئەدە مەلىكە ئايتىللانىڭ شاھزادە رەۋەيدۇللا بىلەن توي قىلغانلىقى، ھازىرقى پەيتتە ئالتۇن باشلىق ئوغۇل بىلەن ئۈنچە چىشلىق قىز تۇغقانلىقى كۆرۈنۈپتۇ. بۇنىڭدىن جادۇگەر ھەم قاتتىق غەزەپلىنىپ چىشلىرىنى غۇچۇرلاتقىنىكەن، ئاغزىدىن ئوت ئۇچقۇنلىرى چاقناپ چىقىپتۇ. شۇنداق بولسىمۇ ئۆزىگە ھاي بېرىپ، قۇرئەسكە يەنە قاراپتۇ. قۇرئەدە مەلىكە ئايتىللانىڭ تەۋەللۇت قىلغانلىق خەۋىرىنى ئېلىپ بىر كىشىنىڭ ئۆزى تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقانلىقى كۆرۈنۈپتۇ. بۇنىڭدىن خۇشال بولۇپ قاقاقلاپ كۈلگىنىدە، ئۇنىڭ سەت ئاۋازى ئەتراپقا ئەنسىزلىك سېلىپ تاراپتۇ. جادۇگەر ھەم خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتقان كىشىنى قىلتاقتا چۈشۈرۈش ئۈچۈن ھىيلە-مىكىر ئويلاشقا كىرىشىپتۇ. كۆپ ئۆتمەي خوجا باقى بۇ يەرگە يېتىپ كەپتۇ. جادۇگەر ھەم ئۇنى كۆرۈش بىلەنلا ياۋاش، مۇلايىم بىر دېھقان قىياپىتىگە كىرىۋېلىپ ئەھۋال سوراپتۇ:

— سىز كىم بولىسىز؟ قايسى تەرەپتىن كېلىۋاتىسىز؟

خوجا باقى بۇ يالغان ئىلتىپاتتىن ئېرىپ كېتىپ:

— مەن قەمتۇر شاھنىڭ ۋەزىرى خوجا باقى بولىمەن. قوشچوققا شەھىرىدىن كېلىۋاتىمەن، — دەپتۇ.

— مۇبارەك قەدىمىڭىز نەگە ئىكەن؟

— قەمتۇر شاھنىڭ شاھزادىسى رەۋەيدۇللانى ئىزدەپ كېلىۋاتىمەن.

— ئۇ شاھزادە نەدىكەن؟

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

— ئۇ شاھزادە قىرىق كۈنلۈك ئوۋغا چىقىپ كەتكەنىدى.

— ئۇنى ئىزدەپ ئاۋارە بولمىسىڭىزمۇ ئوۋنى تۈگىتىپ قايتىپ بارمامدۇ؟

— ئۇغۇ شۇنداق بولاتتى، لېكىن ھازىر ئۇنىڭغا يەتكۈزىدىغان مۇھىم خەۋەر بار ئىدى.

— خەۋەرنى كەمىنىلىرى ئۇقسىمۇ بولامدۇ؟

— بولىدۇ. باشقا ئىش ئەمەس. ئۇ جانابىنىڭ مەلىكىسى ئالتۇن باشلىق ئوغۇل، ئۈنچە چىشلىق قىز تۇغقانىدى، پادىشاھىمىز ئۇنىڭغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈش ئۈچۈن خەت ئەۋەتتى.

جادۇگەر ھەم تۈلكىدەك ھىجىيىپ:

— خاسىيەتلىك خۇش خەۋەر ئىكەن. شاھزادىنىڭ ئالتۇن باشلىق ئوغۇل، ئۈنچە چىشلىق قىز پەرزەنت كۆرگەنلىكىگە مۇبارەك بولسۇن! — دەپتۇ.

www.ewlat.org

— قۇللۇق ! — دەپتۇ خوجا باقى.

— كۆپ يول يۇرۇپ ھېرىپ كېتىپسىز، — دەپتۇ جادۇگەر ھەم خوجا باقىغا، — ئۇنىڭ ئۇستىگە ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتتى. ئۆيۈمگە چۈشۈپ چاي - پاي ئىچىپ، ئارام ئېلىپ ئۆتەرسىزمىكىن؟

— بولىدۇ، — دەپ ماقۇللۇق بىلدۇرۇپتۇ خوجا باقى.

جادۇگەر ھەم خوجا باقىنى ئۆيىگە باشلاپتۇ. خوجا باقىمۇ شۇ چۆلدە مۇشۇنداق بىر كىشىگە يولۇققانلىقىدىن خۇشال بوپتۇ. جادۇگەر ھەم ئالدى بىلەن مۇزدەك سوغۇق قوغۇن - تاۋۇزلارنى پىچىپتۇ، ئۇنىڭ كەينىدىن تاماق ھازىرلاپ كىرىپتۇ، ئۇنىڭغا ئۇخلىتىدىغان دورا ئارىلاشتۇرۇپ قويغانىكەن. خوجا باقى بۇنى ئۇقماي تاماقنى راھەتلىنىپ تويغۇچە يەپتۇ، ئارقىدىنلا مەست بولغان كىشىدەك بېشىنى كۆتۈرەلمەي ئۇخلاپ كېتىپتۇ. جادۇگەر ھەم خوجا باقىنىڭ خەتدانىدىن پادىشاھ يازغان خەتنى ئېلىپ ئوقۇپتۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ جادۇگەرلىك ھۈنىرىنى ئىشقا سېلىپ، خەتنىڭ مەزمۇنىنىڭ ئەكسىچە قىلىپ تۆۋەندىكى خەتنى يېزىپتۇ:

«ئوغلۇم رەۋەيدۇللا !

چۆل - جەزىرىلەردە، ئورمانلاردا ئوۋ قىلىپ يۇرۇپ ھېرىپ - چارچىغانسەن. بۇ خەت ئارقىلىق سېنىڭدىن ھال سورايمەن ۋە ساڭا بىر خەۋەرنى يەتكۈزمەكچىمەن. ئۇ بولسىمۇ، سەن كېتىپ ئون كۈندىن كېيىن مەلىكەڭنىڭ كۆزى يورۇدى. ساڭا مالال كەلمىسۇن، راستىنى ئېيتسام، مەلىكەڭ تۇڭگۇز باشلىق بىر ئوغۇل، ئىت باشلىق بىر قىز تۇغدى. بۇنداق پەرزەنتلەر ئادەم ئاتام، ھاۋا ئانامدىن بېرى دۇنيا يۈزىگە تۇغۇلۇپ باققان ئەمەس. مەلىكەڭ بىزنىڭ پادىشاھلىق سەلتەنىتىمىزنىڭ ئار - نومۇسىنى يەرگە ئۇردى. بۇنى ئەل -

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

جامائەتتىن شۇنچە پىنھان تۇتۇشقا ھەرىكەت قىلساقمۇ، شە-ھەرگە پۈر بولۇپ تاراپ كەتتى. ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە [illegible]ەك دېگەندەك، ھەر كۈنى شەھەر خەلقىدىن پادىشاھىمىزنىڭ بۇ نەۋرىلىرىدىن خەلققە بالايىئاپەت كېلىدۇ، پادىشاھ ئۇلارنى دەرھال ئۆلتۈرۈۋەتمىسە بۇ شەھەردە تۇرمايمىز، دېگەن ئەرز ۋە تەلەپلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەي كەلمەكتە. خەت قولۇڭغا تەگكەن ھامان قانداق قىلىش توغرىسىدا تېز خەۋەر بەرگەيسەن!»

جادۇگەر ھىم خەتنى قاتلاپ، پەم بىلەن خوجا باقىنىڭ خەتدانىغا سېلىپ قويۇپتۇ. خوجا باقى بىر ھازا ئۇخلاپ ئويغانغاندىن كېيىن، جادۇگەر ھىمگە رەھمەت ئېيتىپ يولغا راۋان بوپتۇ. ئۇ ئۈچ كۈن يول يۈرۈپ شاھزادە رەۋەيدۇللا بارگاھ قۇرۇپ ئارام ئېلىۋاتقان جايغا كەپتۇ. خوجا باقى شاھزادە بىلەن سالاملىشىپ، تىنچ - ئامانلىق سورىشىپ، ئاتا - ئانىسىنىڭ تىنچ - ئامانلىقىنى يەتكۈزۈپ شاھزادىنى خاتىرجەملەندۈرگەندىن كېيىن، خەتنى بېرىپتۇ. شاھزادە خەتنى ئېلىپ ئوقۇپ، ئۆز كۆزىگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەپتۇ، شۇ ۋەجىدىن قايتا - قايتا ئوقۇپتۇ، بۇ خەتتىن گۇمانلانغۇدەك ھېچ نەرسىنى سەزمەپتۇ. خۇدايىم ئۆز قۇدرىتى بىلەن ماڭا ئاشۇ پەرزەنتلەرنى ئاتا قىلغان ئوخشايدۇ دەپ، كۆڭلى يېرىم، روھى چۈشكۈن بولۇپ، خوجا باقىدىن قايتا ئەھۋال سورىمايلا، قولىغا قەلەم ئېلىپ تۆۋەندىكى خەتنى يېزىپتۇ:

«ھۆرمەتلىك قەمتۇر شاھ ئاتا!

مۇبارەك قولىڭىز بىلەن يازغان نامىڭىزنى تاپشۇرۇۋالدىم. سىزنىڭ سالامەت تۇرغانلىقىڭىزنى ئوقۇپ خۇشال بولدۇم. خەتتە ئايالىمنىڭ توڭگۇز باشلىق بىر ئوغۇل بىلەن ئىت باشلىق قىز تۇغقانلىقىنى يېزىپسىز. خۇدايىم ماڭا شۇنداق

www.ewlat.org

پەرزەنتلەرنى ئاتا قىپتۇ، شۈكۈر قىلماي بولمايدۇ. خالايىق تا-پا - تەنە قىلسا چىداپ، غوۋغا قىلسا توسۇپ، خەت بارغۇچە ئۇلارنى مەخپىي جايدا ساقلاپ تۇرۇشىڭىزنى، ئايالىمغا ھېچ-قانداق ئازار بەرمەسلىكىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. مەن قايتىپ بارغاندىن كېيىن، ھەرقانداق ئىش بولسا مەسلىھەتلىشىپ قىلارمىز».

شاھزادە خەتنى خوجا باقىغا بېرىپ، پادىشاھقا دەرھال يەتكۈزۈپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ.

خوجا باقى شاھزادە قېشىدا ئارامىمۇ ئالماستىن دەرھال يولغا چىقىپتۇ. ھېرىپ - ئاچقان چاغدا جادۇگەر ھىممىنىڭ تۇرار جايىغا يېتىپ كەپتۇ. جادۇگەر ئۇنى قىزغىن كۈتۈۋاپ-تۇ. تاماققا يەنە ئۇخلىتىدىغان دورا قوشۇپ بېرىپ قاتتىق ئۇخلىتىۋېتىپتۇ. جادۇگەر خوجا باقىنىڭ خەتدانىدىكى خەتنى پەم بىلەن ئېلىپ ئوقۇپ، ئۇنىڭ مەزمۇنىنىڭ ئەكسىچە بولغان تۆۋەندىكى خەتنى يېزىپتۇ:

«ھۆرمەتلىك قەمتۇر شاھ ئاتا !

مۇبارەك قولىڭىز بىلەن يازغان خېتىڭىزنى تاپشۇرۇۋال-دىم. سىزنىڭ ساق - سالامەت تۇرغانلىقىڭىزنى ئۇقۇپ خۇشال بولدۇم. خەتتە ئايالىمنىڭ توڭگۇز باشلىق بىر ئوغۇل، ئىت باشلىق بىر قىز تۇغقانلىقىنى يېزىپسىز. مۇنداق غەلىتە سۇ-پەتلىك باللار دۇنيادا بىرەر ئاندىن تۇغۇلۇپ باقىقىنى يوق. بۇ بەلكىم يامانلىقنىڭ بېشارىتى بولۇشى مۇمكىن. ئۇلار تى-رىك يۈرسە پادىشاھلىقىڭىزغا قەست قىلىدۇ، يۇرتىمىز خانى-ۋەيران بولىدۇ. ئۇلارنى ئوردا ئىچىدە مىنۇت - سېكۇنت ساقلاپ تۇرۇشقا بولمايدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنى كۆزدىن يو-قىتىش لازىم. ئۆلتۈرۈشكە كۆزىڭىز قىيمىسا، ئانا بىلەن با-لىلارنى بىر چامبۇل ئېشەككە تەتۈر مىندۈرۈپ، چەمبەرچاس

باغلاپ، ئىنسان ئايىغى يەتمىگەن چۆلگە پالىۋېتىپتىك، شۇ يەردە قاغا ـ قۇزغۇنلارغا يەم بولسۇن. مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلمى-سىڭىز، بىز تىرىك كۆرۈشمەيمىز».

ھەم خەتنى ئۆز ئەينى پۈكلەپ خوجا باقىنىڭ خەتدابىغا سېلىپ قويۇپتۇ. خوجا باقى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ، جادۇگەرگە رەھمەت ئوقۇپ يولىغا راۋان بوپتۇ. ئۇزۇن يول يۈرۈپ، يۈر-گەندىمۇ مول يۈرۈپ، ھېرىپ ـ چارچاپ ھالى قالمىغان بىر چاغدا قوشچوققا شەھىرىگە يېتىپ كەپتۇ، دەرھال پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ سالام ـ تەزىم قىلىپ بولۇپ، «شاھزادىنىڭ خې-تى»نى تاپشۇرۇپ بېرىپتۇ. پادىشاھ خەتنى ئوقۇپ چىقىپ، بىر ئىشىنىپ ـ بىر ئىشەنمەي، قايتا ـ قايتا كۆز يۈگۈرتۈپتۇ، ئوغلۇم سارالڭ بولۇپ قالدىمۇ يا؟ دەپ ئويلاپ، خوجا باقىدىن:

— ئوغلۇمنىڭ ئۆزى ساقمىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— شاھزادىڭىز قېشىڭىزدا تۇرغاندەك ساق ـ سالامەت، ئوبدان تۇرۇپتۇ، پادىشاھىئالەم، — دەپتۇ خوجا باقى.

— نامەنى قاچان يازدى؟

— سىزنىڭ مۇبارەك نامىڭىزنى ئېچىپ ئوقۇپ، كەينىدىنلا بۇ نامەنى يازدى ۋە دەرھال سىزگە يەتكۈزۈشۈمنى بۇيرۇدى.

پادىشاھ باشقا گەپ قىلماپتۇ، ئوغلىنىڭ خېتىدىن ئاچ-چىقلىنىپ كەيپى بۇزۇلۇپتۇ. ئوغلىنىڭ «دېگىنى» دەك قىلى-مىسا، خەتنىڭ ئاخىرىدىكى «بىز تىرىك كۆرۈشمەيمىز» دېگەن سۆزدىن قورقۇپتۇ. ئارزۇلۇق بالىسىنىڭ ھاياتىنى ساقلاپ قې-لىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلماقچى بولۇپ، مولا-زىملارغا چامبۇل ئېشەك تېپىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. مولا-زىملار شەھەرنى ئاختۇرۇپ، چامبۇل ئېشەك ئىزدەپ يۈرگىنىدە، جادۇگەر ھەم چامبۇل ئېشەككە ئايلىنىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا پەيدا بوپتۇ. مولازىملار ئۇنى تۇتۇۋېلىپ، ئالدىغا سېلىپ ھەي-

www.ewlat.org

دەپ ئوردىغا ئەكەپتۇ. مەلىكە ئايتىللا بىلەن ئۇنىڭ پەرزەنت-لىرىنى چامبۇل ئىشەككە تەتۈر مىندۈرۈپ، چەمبەرچاس باغلاپ، چۆل - باياۋانغا ھەيدىۋېتىپتۇ. قەمتۇر شاھ ئۇلارنىڭ كەينىدىن كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ، قان - زار يىغلاپ قاپتۇ. مەلىكە ئايتىللا بۇ تەقدىرگە بىر ئىشىنىپ - بىر ئىشەنمەي ھەيران بوپتۇ. ھوشىنى يىغىپ ئەتراپىغا قارىسا، ئىنسان ئايىغى تەگمىگەن چۆل - باياۋاندا كېتىپ بېرىپتۇ، پۇت - قولىنى ئازادە قىلالماي بوغۇلۇپتۇ، «ۋاي شور پېشانەم!» دەپ زار - زار يىغلاپتۇ، ياشلىرى ئېقىپ تۈگەپ، مادارىمۇ قالماپ-تۇ. ئۇ غەزەپلىنىپ مۇنۇ قوشاقنى ئېيتىپ مېڭىپتۇ:

تەگدىم دېسەم شاھزادىگە،
جادۇگەرگە تەگمەي قېچىپ.
تېگىپتىمەن، ئەمدى بىلدىم،
بىر نامەردكە بىلمەي قېلىپ.

ئالتۇن باشلىق، ئۈنچە چىشلىق
پەرزەنت تۇغۇپ بەرسەم ئاڭا.
رەھمەت ئېيتىش ئورنىغا ئۇ
بۇ قىسمەتنى سالدى ماڭا.

جادۇگەرگە تەگكەن بولسام،
ئۇندا شۇنداق پەرزەنت تۇغسام.
بۇ كۈنلەرگە قالماس ئىدىم،
نەدە داۋا، ھەسرەت يۇتسام.

كۆرەر كۈنۈم مۇشۇ ئىكەن،
ماڭسام پۇتقا كىردى تىكەن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ھەربىر كويغا سالىدىكەن
پۈتۈلگەن شۇم تەقدىر دېگەن.

جادۇگەر ھەم مەلىكە ئايتىللا ئېيتقان بۇ قوشاقلارنى ئاڭلاپ ئىچىدە خۇشال بولۇپ، ئاياغلىرىنى يەنىمۇ تېزلىتىپ، سۇسىز، ئوت - گىياھسىز بىپايان بىر چۆلگە كەپتۇ. مەلىكە ئايتىللا بىلەن بالىلىرىنى چۈشۈرۈپ، ئۆزى بىر دومىلاپلا ئۆز ئەكسىگە كەپتۇ، مەلىكە ئايتىللا ئۇنى كۆرۈپ چۆچۈپتۇ ھەم ئۇنىڭغا بولغان غەزەپ - نەپرىتى تېشىپتۇ. جادۇگەر خۇشاللىقىدىن قاقاقلاپ كۈلۈپتۇ، كۈلگەندە ئاغزى كامارەدەك ئېچىلىپ، ھىڭگاك چىشلىرى تېشىغا چىقىپتۇ. ئۇ مەلىكىگە قاراپ:

— مەن ئاتاڭنىڭ سوئالىغا جاۋاب بېرىپ، سېنى خوتۇنلۇققا ئالغانىدىم، سەن ئاتاڭنىڭ ئىرادىسىگە خىلاپلىق قىلىپ قاچتىڭ، ئۇنىڭ ئۈستىگە، باشقا ئەرگە تېگىپ، ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە تەپمەك دېگەندەك تېخى بالىلىق بولۇپ كەتتىڭ. بۇرۇن بىر بولساڭ، ئەمدى ئۈچ بولۇپ قولۇمغا چۈشتۈڭ، مەن ھازىر سېنى يەيمەن، — دەپتۇ. مەلىكە ئۆز ھاياتىنى ساقلاپ قېلىش كويىدا ياۋاش - مۇلايىم بولۇپ:

— سېنىڭ دېگەنلىرىڭ راست. مېنى يېسەڭمۇ يېگىن، لېكىن بىر تەلىپىم بار، شۇنى ئورۇنداپ بەرسەڭ، سېنىڭدىن مەڭگۈ رازى بولاتتىم، — دەپتۇ. جادۇگەر ھەم تەلىپىنى ئاڭلاپ باقسام باقاي، دەپ ئويلاپ:

— نېمىنى تەلەپ قىلىسەن، ئېيتىپ باق، — دەپتۇ.

— بىرقانچە كۈندىن بېرى بالىلىرىم ئالدى - كەينىمگە تېڭىقلىق تۇرۇپ كىيىملىرىمگە تەرەت قىلىۋەتتى، بالىلىرىم ھۆلچىلىك ئىچىدە قالدى. سەن ئوت قالاپ بەرسەڭ، مەن

www.ewlat.org

ئۇلارنى ئوتقا قاقلاپ ئىسسىتىپ، كىيىملىرىنى قۇرۇتۇپ، ئانىلىق مېھرىمنى ئاخىرقى نەپەسىمدە ئادا قىلىپ قويسام، دەيمەن، — دەپتۇ مەلىكە. جادۇگەر بۇ ئاددىي تەلەپ ئىكەنغۇ، ئوت قالاپ بەرسەم بېرەي، گۆشلىرىنى بەلكىم كاۋاپ قىلىپ يەرمەن، دەپ ئويلاپ:

— ماقۇل، ئوت قالاپ بېرەي، — دەپتۇ.

مەلىكە ئايتىللا جادۇگەر ھىمىنىڭ ئاسانلا ئەيۋەشكە كەلگەنلىكىدىن خۇشال بوپتۇ. جادۇگەر ھەم بىردەمنىڭ ئىچىدىلا بىر دۆۋە ئوتۇن يىغىپ ئوت يېقىپتۇ. مەلىكە ئايتىللا بالىلىرىنى ئوتقا قاقلاپ ئىسسىتىپتۇ.

شاھزادە رەۋەيدۇللا مەلىكىنىڭ ئېتىنى مىنىپ ئوۋغا ماڭغاندا، ئات مەلىكىگە: «بېشىڭغا كۈن چۈشكەندە ئوتقا سالساڭ ھازىر بولىمەن» دەپ بىر تال تۈكىنى بەرگەنىكەن. مەلىكە ئايتىللا جادۇگەرنىڭ بىخەستە تۇرغان پەيتىدە تۈكنى ئوتقا تاشلاپتۇ. ئات شۇئانلا پەيدا بولۇپ، جادۇگەر بىلەن ئېلىشقىلى باشلاپتۇ. ئېلىشىش ئۈچ كېچە - كۈندۈز داۋاملىشىپتۇ. جادۇگەر ھەم ئاتنى يېڭەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، سېھرىي كۈچ بىلەن بىر چوڭقۇر قۇدۇق پەيدا قىلىپ، ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىپتۇ. ئۇ ئاتنى قۇدۇق ئىچىگە چۈشۈرۈپ، ھالاك قىلىشنى ئويلىغانىكەن. ئات مەلىكىگە:

— مەن قۇدۇققا چۈشۈپ جادۇگەرنى يوقاتمىسام، ئۇ ھامان ئىككىمىزگە كۈن بەرمەيدۇ. مەن ھازىر قۇدۇققا چۈشىمەن. سۇنىڭ يۈزىگە قىزىل قان، ئاق كۆپۈك پەيدا بولسا، مېنى ھالاك بوپتۇ دېگىن ھەم مېنىڭدىن رازى بولغىن. مۇبادا سۇنىڭ يۈزىگە قارا قان، قارا كۆپۈك پەيدا بولسا، شۇم جادۇگەر ھالاك بوپتۇ، دەپ خۇشال بولغىن، — دەپتۇ.

ئات قۇدۇققا كىرىپ كېتىپتۇ. مەلىكە قۇدۇق بېشىدا

www.ewlat.org

ئاتقا نۇسرەت تىلەپ قاپتۇ. ئۇ پات ـ پات قۇدۇقتا قاراپتۇ. سۇ يۈزىدە ھېچقانداق ئۆزگىرىش كۆرۈنمەپتۇ. ئارىدىن ئۈچ كۈن ئۆتكەندىن كېيىن سۇنىڭ يۈزىگە قىزىل قان، ئاق كۆپۈك چىقىشقا باشلاپتۇ. مەلىكە بۇنى كۆرۈپ، ئات ھالاك بوپتۇ، جادۇگەر ئەمدى بىزنى نېمە قىلار؟ دەپ قايغۇرۇپتۇ. مەلىكىنىڭ كۆز ياشلىرى تاراملاپ تۆكۈلۈپ، قۇدۇق ئىچىگە چۈشۈپتۇ. بۇ چاغدا جادۇگەرگە ئاتنىڭ كۈچى يەتمەي، ھالاك بولۇش ئالدىدا تۇرغانىكەن. ئۇ مەلىكىنىڭ قۇدۇق ئىچىگە تۆكۈلگەن كۆز ياشلىرىدىن غەيرەت ـ شىجائەتكە كىلىپ، جادۇگەرنىڭ بېشىغا بار كۈچى بىلەن بىرنى تېپىپ بېشىنىڭ قېتىقىنى چۇۋۇۋېتىپتۇ. جادۇگەر جان ئاچچىقىدا دەھشەتلىك چىرقىراپ ئۆلۈپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن سۇ يۈزىدىكى قىزىل قان، ئاق كۆپۈكلەر ئورنىغا قارا قان، قارا كۆپۈكلەر چىقىشقا باشلاپتۇ، مەلىكە بۇنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن چاۋاك چېلىپ، سەكرەپ كېتىپتۇ. ئات مەلىكىنىڭ ئالدىغا چىقىپ تەزىم قىپتۇ. مەلىكە قارىسا، ئاتنىڭ بەدىنىدە ساق يېرى يوق ئىكەن، شۇڭا ئۇ ئۆز ھىمايىچىسىگە ھۆرمەت بىلەن تەزىم قىلىپ:

— سەن بولمىغان بولساڭ، جادۇگەر مېنى ھەم بالىلىرىمنى يالماپ يۇتقان بولاتتى. مەن ساڭا ھازىر نېمىدەپ رەھمەت ئېيتسام بولار؟ ! — دەپتۇ.

— سەن بولمىغان بولساڭ، جادۇگەر مېنى ھالاك قىلغان بولاتتى، مەن ساڭا رەھمەت ئېيتسام بولىدۇ، — دەپتۇ ئات.

— بۇ قانداق گەپ، مېنىڭ ساڭا قانداق مەدىتىم تەگدى؟ — دەپ سوراپتۇ مەلىكە.

— ئۇنداق دېمە، مەن جادۇگەردىن يېڭىلىپ قالاي دېگەن چاغدا، سېنىڭ قۇدۇققا تۆكۈلگەن كۆز ياشلىرىڭ ماڭا مەدەت بەردى، — دەپتۇ ئات.

www.ewlat.org

جادۇگەر يوقىتىلغاندىن كېيىن ئۇلار خۇشال ۋە خاتىر-جەم بوپتۇ. شۇ چاغدا ئۇلار ئۆزلىرىگە هاردۇق يەتكەنلىكىنى، قورساقلىرى ئېچىپ، چاڭقاپ كەتكەنلىكلىرىنى ھېس قىلىشىپتۇ، بىراق بۇ ئەتراپتىن يېگۈدەك ۋە ئىچكۈدەك نەرسە تېپىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىكەن، شۇڭا ئات مەلىكىگە:

— بىزنىڭ بۇ قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلۇشىمىز ئۈچۈن بىرلا چارە بار. ئەگەر سەن شۇنىڭغا ماقۇل بولمىساڭ، ھەممىمىز ئاچلىقتىن، ئۇسسۇزلۇقتىن ھالاك بولىمىز، — دەپتۇ.

— ئېيتە، ئاڭلاپ باقاي، — دەپتۇ مەلىكە.

— مېنى ھازىر ئۆلتۈرسەن، تۆت پۇتۇمنى تۆت تەرەپكە قويسەن. ئۇچىيىم قانچىلىك يەرگە يەتسە، شۇنچىلىك يەرگە يايسەن، سەن بالىلىرىڭ بىلەن تۆت پۇتۇمنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇخلايسەن، بېشىمنى شىمال تەرەپكە قويىسەن، — دەپتۇ ئات.

مەلىكە ئاتنىڭ دېگىنىنى قىلىشقا ۋىجدانى چىدىماي، كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ:

— سەن مېنى جادۇگەرنىڭ قولىدىن تۆت قېتىم قۇتۇل-دۇردۇڭ. بالىلىرىم بىلەن ئۆلۈشكە رازىمەنكى، سېنى ئۆلتۈ-رەلمەيمەن، — دەپتۇ مەلىكە.

— سەن مېنىڭ دېگىنىمنى قورقماي قىلىۋەرگىن. مەن روھتەن، يۈز پارچە قىلىۋەتسەڭمۇ ئۆلمەيمەن، پەقەت ئۇس-سۇزلۇقتىنلا ئۆلىمەن، — دەپتۇ ئات.

مەلىكە بۇنىڭغا ئىشەنمەي، پەقەت ئۇنىماپتۇ. شۇندىلا ئات مەلىكىگە چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دەپتۇ:

— مېنى ئۆلتۈرۈپ، مەن بۇيرۇغان ئىشنى قىلساڭ، ياتـ-قان يېرىڭدە تۆت دەرۋازىلىق بىر شەھەر پەيدا بولىدۇ. ئوتتۇ-رىسىدا بىر چارباغ، ئۇنىڭ ئىچىدە كۆل بولۇپ، مەن ئۇنىڭدا

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئوتلاپ يۆرىمەن. يېيىپ قويۇلغان ئۇچىيىمنىڭ ئورنىدا بىر ئېقىن ئاقىدۇ. بېشىم تۇرغان يەردە بىر تاغ پەيدا بولىدۇ. بۇ تاغ شەھەرگە باستۇرۇپ كېلىدىغان ياۋنىڭ يولىنى توسۇپ تۇرىدۇ. بىز بۇ شەھەردە ئۆمۈرۋايەت ئارامخۇدا ياشايمىز.

مەلىكە شۇندىلا ئاتىنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈپتۇ. كېيىن ئىشلارنى ئات تاپشۇرغاندەك قىپتۇ. ئۇخلاپ ئويغانسا، راستىنىلا ئات دېگەندەك تۆت دەرۋازىلىق شەھەر، چارباغ، سۈزۈك كۆل، ئېقىن سۇ، ھەيۋەتلىك تاغ قاتارلىقلار پەيدا بوپتۇ. ئات بىلەن مەلىكە ۋە ئۇنىڭ پەرزەنتلىرى بۇ شەھەردە بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ. بۇ جەرياندا ئات مەلىكىگە بۇ كۈلپەت ۋە كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ ھەممىسى جادۇگەر ھىمدىن كەلگەنلىكىنى، شاھزادىنىڭ بۇ ئىشلاردىن خەۋەرسىز ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرۈپ، شاھزادىدىن ئاغرىنماسلىق ھەققىدە نەسىھەت قىپتۇ. بۇنى بىلگەن مەلىكە ئايتىللا شۇنىڭدىن باشلاپ شاھزادە رەۋەيدۇللانى ئەسلەپ، ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتى قايتىدىن قوزغىلىپ، جەم بولۇشنى ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قاپتۇ.

ئەمدى گەپنى قەمتۇر شاھ بىلەن شاھزادە رەۋەيدۇللادىن ئاڭلايلى:

قەمتۇر شاھ شاھزادىنىڭ «خېتى» تۆپەيلىدىن كېلىنى بىلەن نەۋرىلىرىنى باياۋانغا پالىغاندىن كېيىن، ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىپ كېچە - كۈندۈز ياش تۆكۈپ، ھەسرەت چېكىپ، ئاخىر كېسەل بولۇپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. پۇقرالىرى: «پادىشاھنىڭ كۆڭلى كۆيىدىنمۇ قارا ئىكەن، كېلىنى بىلەن نەۋرىلىرىگە قىلچە رەھمى كەلمىدى. ئۇلارغا رەھىم قىلمىغان يەردە ھېچ كىشىگە رەھىم قىلمىغۇدەك» دەپ سۆز - چۆچەك قىلىشىپتۇ. ۋىجدانى بەكرەك قايىنىغان بەزى كىشىلەر: «بۇ

www.ewlat.org

يۇرتتا تۇرغۇچە بىرەر ئادىل پادىشاھنىڭ قولى بولغان ياخ-
شى» دېيىشىپ، باشلىرىنى ئېلىپ ياقا يۇرتلارغا چىقىپ كې-
تىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، يۇرت ئىچىدە سوروۇقچىلىق باشلى-
نىپتۇ. مانا مۇشۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە شاھزادە رەۋەيدۇللا
خىزمەتكارلىرى بىلەن بىرگە شىكاردىن قايتىپ كەپتۇ. ئۇ
ئالدى بىلەن دادىسىنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەجا كەلتۈرۈپ،
ھال - ئەھۋال سوراپتۇ. پادىشاھ شاھزادىگە:

— بالام، مەن سېنىڭ سەۋەبىڭدىن ئاغرىپ، ئورۇن تۇتۇپ
يېتىپ قالدىم، — دەپتۇ.

— ئەي ئۇلۇغ پاسىبانىم ئاتا، سىزگە مېنىڭ نېمە زى-
يىنىم تەگدى؟

— قىلغان ئىشىڭنى بىلمەمسىنا؟!

— ياق، بىلمەيمەن.

— دۇنيادا شۇنداقمۇ قىزىل كۆزلۈك بولامدۇ؟ مەلىكەڭ
بىلەن پەرزەنتلىرىڭگە قىلغان ۋاپاسىزلىقچۇ؟!

— مەن ئۇلارغا نېمە ۋاپاسىزلىق قىپتىمەن؟

— قارا، دېگەن گېپىنى! سەن ئۇلارنى باياۋانغا پالىۋې-
تىش توغرىسىدا خەت يېزىپ، ئەمدى بىلمەس بولۇۋاتامسىنا؟!

— مەن ئۇنداق خەت يازمىدىم، ئۇلار قېنى؟

— ئۇلارنى ئاللىقاچان چۆل - باياۋانغا پالىۋەتتۇق.

— نېمە؟ — شاھزادە ھوش - كاللىسىنى يوقىتىپ،
ئەھۋالنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي، ئورنىدا قوزۇقتەك
تۇرۇپ قاپتۇ. پادىشاھ يېزىلغان خەتلەرنى ئۇنىڭغا بېرىپتۇ.
شاھزادە خەتلەرنى ئېچىپ ئوقۇپ، ئۆزىنىڭ ئۇنداق خەت ياز-
مىغانلىقىنى ئېيتىپ ھەيران بوپتۇ. خەتنىڭ شەكلى ئۆزى-
نىڭ خېتى بىلەن ئوخشاش ئىكەن، خەتكە بېسىلغان مۆھۈرمۇ
ئۆزىنىڭكى ئىكەن. بۇنىڭدا نېمە سىرنىڭ بارلىقىنى بىلەلمەي

مەڭدەپ قاپتۇ. ئۇ ئاخىر ھوشىنى يىغىپ، دادىسى ئۆزىگە ئەۋەتكەن «خەت»نى ھۆرمەت بىلەن سۇنۇپتۇ. پادىشاھ خەتنى ئېچىپ كۆرسە، ئۆزى ئۇنداق خەت يازمىغان، يازمىدىممىكىن دېسە، خەت ئۆزىنىڭ خېتىگە ئوخشايدىكەن، مۆھۈرلىرىمۇ ئۆزىنىڭكى. پادىشاھ بۇنىڭدا نېمە سىر بارلىقىنى بىلمەي مەڭدەپ قاپتۇ. ئۇ ھوشىنى يىغىپ، ئۆزى يازغان نامەلەرنىڭ مەزمۇنىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. شاھزادىمۇ شۇنداق قىپتۇ. پادىشاھ بىلەن شاھزادە بۇ دۈشمەنلىكنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى بىلەلمەي غەزەپلىنىپتۇ. ئۇلار غەزەپنى كۆچكە ئايلاندۇرۇپ، بۇ سىرنى يېشىش قارارىغا كەپتۇ.

شاھزادە پادىشاھقا مۇنداق دەپتۇ:

— ئەي ئۇلۇغ پاسىبانىم ئاتا، بۇ سىرنى يېشىش ئۈچۈن سىز بۇ يەردە قېلىڭ، مەن ئۇلارنى ئىزدەپ تاپاي، ئۇلار چۆلدە قاغا - قوزغۇنغا يەم بولۇپ كەتمىسۇن.

www.ewlat.org

— بولىدۇ، بالام، — دەپتۇ قەمتۇر شاھ، — ئۇلارنى ۋاقتىدا تېپىپ كەلگىن، بولمىسا يۇرتىمىز خانىۋەيران بولۇپ كېتىدۇ.

شاھزادە رەۋەيدۇللا يول تەييارلىقىغا كىرىشىپتۇ. ئۇ كىيىدىغانغا تۆمۈر كەش، تايىنىدىغانغا تۆمۈر ھاسا، يەيدىغانغا بىر تۇلۇم تالقان راسلاپتۇ. يولغا چىقىدىغان چېغىدا، قەمتۇر شاھ دۇئا بېرىپتۇ. شاھزادە يولغا چىقىپتۇ. ناھايىتى كۆپ يول يۈرۈپتۇ. يولنى كۆپ يۈرگەنلىكتىن تۆمۈر كەشلەر تېشىلىپ، تۆمۈر ھاسىسى چىۋىقتەك ئېگىلىپ كېتىپتۇ. ئاخىر بىر تېرە - بىر ئۇستىخان بولۇپ قاپتۇ، جاپا - مۇشەققەتنىڭ دەستىدىن چاچ - ساقاللىرى ئاقىرىپ، بەللىرى مۈكچىيىپ، بىر بوۋاي ھالىتىگە كىرىپ قاپتۇ، شۇنداق بولسىمۇ ئىرادىسىدىن يانماپتۇ. ئۇ بىر چۆل - جەزىرىدە كېتىپ بارغىنىدا، شىمال تەرەپتە بىر ئېگىز تاغنىڭ قارىسى كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ شۇ تەرەپكە قاراپ يول ئاپتۇ. ئاخىرىدا مەلىكە ئايتىللا تۇرغان شەھەر دائىرىسىگە يېتىپ كەپتۇ.

ئەمدى گەپنى مەلىكە بىلەن ئاتتىن ئاڭلايلى:

شاھزادىنىڭ بۇ شەھەر دائىرىسىگە يېتىپ كەلگەنلىكى ئاتقا ئايان بوپتۇ. ئۇ مەلىكە ئايتىللاغا مۇنداق دەپتۇ:

— بۈگۈن شاھزادە رەۋەيدۇللا سىلەرنى ئىزدەپ شەھىرىمىزگە يېتىپ كەلدى. سىلەرنىڭ شاد - خۇرام ئۇچرىشىپ، جەم بولىدىغان ۋاقتىڭلار كېلىپ قالدى. مېنىڭچە، ئۇچرىشىش مۇنداق بولسۇن: باللار شاھزادە كېلىدىغان يول ئۈستىدە تال چىۋىقنى ئات قىلىپ ئويناپ يۈرسۇن. شاھزادە بۇ يەرگە تۆشۈك تۆمۈر كەش كىيگەن، چىۋىقتەك ئېگىلىپ كەتكەن تۆمۈر ھاسا تۇتقان، ئاق ساقال، دومچەك بىر بوۋاي ھالىتىدە يېتىپ كېلىدۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

مەلىكە ئايتىللا شاھزادە بىلەن قانداق ئۇچرىشىش توغ-رىسىدا ئويلىنىپتۇ. ئاۋۋال بالىلىرى بىلەن ئۇچراشتۇرۇش، شاھزادىنىڭ سورايدىغان سوئاللىرى، بالىلىرىنىڭ بىردىنلا جاۋابلىرىغىچە ھەممىنى پەرەز بىلەن مۆلچەرلەپ بالىلىرىغا ئۆگىتىپتۇ.

بالىلار تاشقىرىدا تال چىۋىقنى ئات ئېتىپ ئويناپ يۈرگەن چاغدا، ھاسا تايانغان بىر بوۋاي كەپتۇ. بالىلار بوۋايغا سالام بې-رىپ ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ.

— سىلەر كىمنىڭ بالىلىرى؟ — دەپ سوراپتۇ شاھزادە.

— بىز ئانىمىزنىڭ بالىلىرى.

شاھزادە بالىلارنىڭ چىرايلىقلىقىنى كۆرۈپ زوقى كەپتۇ ۋە يۈرىكى بىرنېمىنى تۇيغاندەك سېزىم پەيدا بوپتۇ.

— مېنى ئاناڭلارنىڭ قېشىغا باشلاپ بېرىڭلار، بالىلە-

www.ewlat.org

رىم، ماقۇلمۇ؟

— ماقۇل، بوۋا. سىز كىچىككىنە تۇرۇپ تۇرۇڭ، بىز ئېتىمىزنى سۇغىرىۋالايلى، — دەپتۇ بالىلار.

— ئەخمەق بالىلار، تال چىۋىقمۇ سۇ ئىچەمدۇ ؟ — دەپتۇ شاھزادە.

— ھەي ئەخمەق بوۋا، ئادەممۇ توڭگۇز باشلىق ئوغۇل، ئىت باشلىق قىز تۇغامدۇ؟ — دەپتۇ بالىلار.

شاھزادە بۇ جاۋابنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، بۇلارنىڭ ئۆز بالىلىرى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئوغلىنى ئوڭ قولىغا، قىزىنى سول قولىغا ئېلىپ قۇچاقلاپ، ئۇلارنىڭ نۇرلۇق ماڭلايلىرىغا قانغۇچە سۆيۈپتۇ. بالىلارمۇ ئۆز دادىسىنى تاپقانلىقىدىن خۇشال بولۇپ، قىن - قىنىغا پاتماي كېتىپتۇ. بالىلار دادىسىنى باشلاپ مەلىكە بىلەن ئاتنىڭ قېشىغا ئېلىپ كەپتۇ. شاھزادە مەلىكە بىلەن ئاتقا ئېگىلىپ سالام بەرگەندىن كېيىن، تىزلىنىپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ گۇناھسىز ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپتۇ. مەلىكە شاھزادىنى ئورنىدىن يۆلەپ تۇرغۇزۇپ:

— ھەممە ئىشلار بىزگە ئايان. مېنىڭ ھەم بالىلىرىڭىزنىڭ ھاياتىنى مۇشۇ ئات قۇتۇلدۇرۇپ قالدى. سىز پەقەت ئاتقىلا رەھمەت ئېيتسىڭىز بولىدۇ، — دەپتۇ. شاھزادە ئاتقا ئېگىلىپ تەزىم قىلىپ:

— سىنىڭ مېنىڭ مەلىكەمنى، ئىككى بالامنى جادۇگەر ھىمدىن ئامان - ئېسەن ساقلاپ قالغىنىڭ ئۈچۈن ساڭا كۆپ رەھمەت ئېيتىمەن، — دەپتۇ. ئات بېشىنى لىڭشىتىپ:

— سىلەرمۇ كۆپ جەبىر - جاپا چېكىپسىلەر، — دەپتۇ. مەلىكە شاھزادىگە:

— بىز ھەممىمىز جاپا چەكتۇق. بۇ جاپا بىر - بىرىمىزگە بولغان مۇھەببەتنى، دوستلۇقنى تېخىمۇ چىڭىتتى.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

جاھاندا بۇنىڭدىنمۇ ئۇلۇغ ئىش بولامدۇ؟ مېنىڭ تەكلىپىم: بىز ئەمدى بۇ يەردىن كەتمەي، مۇشۇ شەھەرنى گۈللەندۈرۈپ، ئاۋات قىلىپ ھايات كەچۈرسەك، — دەپتۇ.

بۇ تەكلىپكە ھەممەيلەن قوشۇلۇپتۇ. مەلىكە ئاخىردا شاھزادىدىن:

— شاھ ئاتام، خانىش ئانىملار ئامان - ئېسەنمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

شاھزادە ئۇلارنىڭ ئامان - ئېسەنلىكىنى، بۇ ھىيلە - نەيرەڭنىڭ توپ سەۋەبىنى بىلىشكە تەقەززا بولۇپ قېپقالغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ.

شاھزادە سەپەر تەييارلىقىنى قىلغاچ بىرقانچە كۈن ئارام ئاپتۇ. بۇ جەرياندا شاھزادە قېرىلىقتىن ئۆزگىرىپ، بۇرۇنقى ياش ھالىتىگە كەپتۇ. ئۇ تەييارلىقنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئارغىماق ئاتنى مىنىپ سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ، ئىككى كۈندە ئۆز يۇرتىغا يېتىپ كەپتۇ. شاھزادە رەۋەيدۇللا مەلىكە ئايىتىللانى، پەرزەنتلىرىنى ساق - سالامەت تاپقانلىقىنى قەمتۇر شاھقا يەتكۈزۈپتۇ. بۇ خەۋەردىن كېيىن، قەمتۇر شاھ باشلىق پۈتۈن ئوردا ئەھلى توگىمەس - پۈتمەس خۇشاللىققا چۆمۈپ-تۇ. قوشچوققا شەھەر خەلقىمۇ بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ شاد - خۇراملىققا تولۇپتۇ. شاھزادە رەۋەيدۇللا قايتىدىغان چاغدا، قەمتۇر شاھ ئۇنىڭغا ئون مىڭ ئۆيلۈك پۇقرا بېرىپتۇ. شاھزادە بۇ پۇقرالارنى كۆچۈرۈپ شەھەرگە ئېلىپ كەپتۇ. مە-لىكە ئايىتىللا بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ. ئەر - ئايال ئىككىسى مەسلىھەتلىشىپ، بۇ شەھەرگە «بوگۇر» دەپ ئات قويۇپتۇ. بۇ شەھەرگە شاھزادە رەۋەيدۇللا پادىشاھ بولۇپ، يۇرتنى ئادىللىق بىلەن سوراپتۇ. پۇقرالار باياشات تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

www.ewlat.org

خاسىيەتلىك ئالما

بۇرۇنقى زاماندا سۇلتان غوجام دېگەن بىر پادىشاھ بولۇپ، ئۇنىڭ مال - دۇنياسى ھېسابسىز كۆپ ئىكەن، شان - شۆھرىتى ئالەمگە مەشھۇر ئىكەن. ئۇنىڭ چارباغدا ئالاھىدە ئۆستۈرۈلگەن ئۈچ تۈپ ئالمىسى بولۇپ، ئۇ ئالمىلار ھەر يىلى بىر تالدىن ئالما بولىدىكەن. ئۇنىڭدىن بىرنى يېگەن كىشىنىڭ ئۆمرى ئون يىل ئۇزىرايدىكەن. بۇ سىرنى پەقەت پادىشاھنىڭ ئۆزىلا بىلىدىكەن. بۇ پادىشاھنىڭ ئۈچ ئوغلى بولۇپ، چوڭىنىڭ ئىسمى باقىش، ئوتتۇرانچىسىنىڭ ئىسمى دانىش، كىچىكىنىڭ ئىسمى ئەخمەتجان ئىكەن. بۇلارنىڭ مىجەز - خۇلقى بىر - بىرىگە ئوخشاشمايدىكەن. باقىش بىلەن دانىش قارا نىيەت، ھەسەتخور، قورقۇنچاق ئىكەن. ئەخمەتجان تىرىشچان، كەڭ قورساق ئىكەن ۋە نەيزىۋازلىق، قىلىچۋازلىقنى ياخشى كۆرىدىكەن. پادىشاھنىڭ خاسىيەتلىك ئالمىلىرىنى ئۈچ ئوغۇل قىش - ياز، كېچە - كۈندۈز نۆۋەت بىلەن قاتتىق مۇھاپىزەت قىلىدىكەن.

كۈنلەرنىڭ بىر كېچىسى خاسىيەتلىك ئالمىنى قوغداش نۆۋىتى باقىشقا كەپتۇ. باقىش تولۇق قوراللىنىپ ئالمىنى قوغداپتۇ. تاڭ سەھەردە يەر تەۋرەپ، چاقماقلار چېقىپ، قاپقارا بوران چىقىپ، قاراس - قۇرۇس قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ بىر تۈپ ئالما يىلتىز - پىلتىزلىرى بىلەن قومۇرۇلۇپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ئۇچۇپ

كېتىپتۇ. باقىش قورققىنىدىن نېمە قىلارىنى بىلمەي قاپتۇ.

تاڭ ئاتقاندا ئەھۋالنى پادىشاھقا مەلۇم قىپتۇ. بۇنى ئاڭ-لىغان پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ:

— جاللات، چاپ بۇ ئەبلەخنى! — دېگەنىكەن، تۆت جاللات قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپ كىرىپ كەپتۇ. ئوتتۇرانچى ئوغۇل دانىش ئوتتۇرىغا چۈشۈپ:

— دادا، بۈگۈن ئاخشام مەن بىقىپ باقاي. ئاكام دېگەن-دەك ئەھۋال يەنە يۈز بەرسە، ئاكامنىڭ قېنىدىن كېچىڭ. مۇنداق ئەھۋال يۈز بەرمىسە، دەرھال كاللىسىنى ئېلىڭ، — دەپتۇ.

— خوپ، — دەپتۇ پادىشاھ.

ئىككىنچى كېچىسى دانىش كۆزەتتە تۇرۇپتۇ. تۈن تەڭ بولغاندا بوران چىقىپ، ھاۋا گۈلدۈرلەپ، چاقماقلار چېقىلىپ، قاراس - قۇرۇس قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ يەنە بىر تۈپ ئال-مىمۇ يىلتىز - يىلتىزلىرى بىلەن قومۇرۇلۇپ ئاسمانغا كۆ-تۈرۈلۈپ، بوران بىلەن غايىب بوپتۇ. دانىش دەرھاللا ئەھۋالنى پادىشاھقا مەلۇم قىلىپ:

— دادا، ئاكامنى ئۆلتۈرگەن بولسىڭىز ئۇۋال بولار ئى-كەن. بۈگۈن كېچە بوران چىقىپ، يەنە بىر تۈپ ئالمىنى ئې-لىپ كەتتى، — دەپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان پادىشاھ تېخىمۇ دەرغەزەپ بولۇپ:

— سەن ئاكا - ئۇكا ئىككىڭنىڭ گېپى بىر ئىكەن. سەنلەر مەندىن يوشۇرۇپ، ئالمىنى سېتىپ خەجلەپ، مېنىڭ ھا-ياتىمغا قەست قىلماقچى. جاللات، چاپ بۇ ئىككى ئەبلەخنى! — دەپتۇ. تۆت جاللات قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپ كىرىپتۇ. دەل شۇ ۋاقىتتا ئەخمەتجان ئوتتۇرىغا چۈشۈپ:

— دادا، ئىككى ئاكامنىڭ قېنىدىن كەچسىڭىز. بۈگۈن

www.ewlat.org

كېچە باغنى مەن كۆزەت قىلسام، يەنە ئاكىلىرىم دېگەندەك ئىش يۈز بەرسە، گۇناھىمدىن كەچسىڭىز، ــ دەپتۇ.

ــ ئاكىلىرىڭ چوڭ تۇرۇپ ئالمىلارنى قوغدىيالمىغان يەردە سەن نېمە قىلالايتتىڭ؟ ــ دەپتۇ پادىشاھ.

ــ دادا، «ئەقىل ياشتا ئەمەس، باشتا» دېگەن گەپ بار. مەن بىر كۆرۈپ باقسام، ــ دەپتۇ ئەخمەتجان. پادىشاھ بۇ ئوغلىغا بەكمۇ ئامراق بولغانلىقى ئۈچۈن «خوپ» دەپتۇ.

ئەخمەتجان قىلىچ، نەيزە، ئوقيالىرىنى بەتلەپ، يېرىم كېچىنى ئۆتكۈزۈپتۇ. بىر ۋاقىتتا تۇيۇقسىزلا جاھاننى قىزىللىق بېسىپ كېتىپتۇ، كۆزنى ئاچقىلى بولماپتۇ. چاقماقلار چېقىلىپ، شېغىل تاشلار ئۇچۇپ، كۆزگە ئاجايىپ ـ غارايىپ سەت بىرنەرسىلەر كۆرۈنۈشكە باشلاپتۇ. بىر ۋاقىتتا قاراس ـ قۇرۇس قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئاخىرقى بىر تۈپ ئالما يىلتىز ـ پىلتىزلىرى بىلەن قومۇرۇلۇپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپتۇ. دەل شۇ

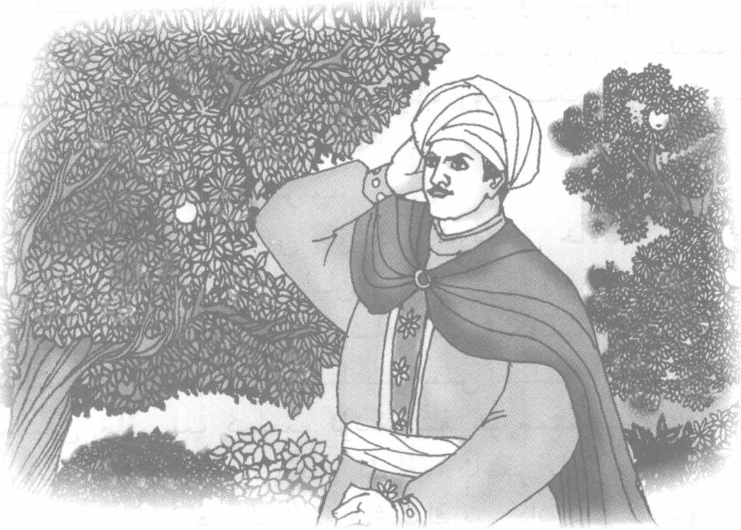

ۋاقىتتا ئەخمەتجان قىزىل بورانىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا قارد-
تىپ ئوقيادىن ئوق ئاتقانىكەن، گۇپ قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ
ئاسماندىن ئېشەكنىڭ كاللىسىدەك بىر نەرسە چۈشۈپتۇ. ئەخ-
مەتجان بۇ نەرسىنى ئېلىپ، دادىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ ۋەقەنى
بايان قىپتۇ. بۇنى ئاڭلاپ پادىشاھ تېخىمۇ غەزەپلىنىپ:

— ياق، ئۇچىلىڭنىڭ گېپى بىر ئىكەن. سەنلەر مېنىڭ
خاسىيەتلىك ئۈچ تۈپ ئالمامنى يوقاتتىڭ. بۇ كۆتۈرۈپ
كىرگەن نەرسەڭ ئاتنىڭ كاللىسىمۇ، ئېشەكنىڭ كاللىسى-
مۇ؟ جاللات، چاپ بۇ ئۈچ ئەبلەخنى! — دەپ ئۆلۈمگە ھۆ-
كۈم قىپتۇ. بۇ ۋاقىتتا ئوردا ئەربابلىرى ئوتتۇرىغا چۈشۈپ:
«پۈتۈن خەلقنى يىغىپ بۇ نەرسىنى كۆرسىتىپ باقايلى. بۇنىڭ
نېمە ئىكەنلىكىنى بىلىدىغان ئادەم چىقىپ قالسا ئەجەب ئە-
مەس» دەپتۇ. ئەخمەتجان بولسا:

— سەۋر قىلىڭ، دادا، مەن بۇنىڭ سىرىنى چوقۇم تاپى-
مەن. ماڭا ئىككى يىللىق رۇخسەت بېرىڭ، — دەپتۇ. پادىشاھ
بۇ ۋاقىتتا ئالمىنىڭ سىرىنى ئېيتىپتۇ. ئۈچ ئوغۇل:

— ئالمىنىڭ خاسىيىتىنى ئەمدى بىلدۇق، بىز ئالمىنى
تاپمىغۇچە قايتىپ كەلمەيمىز، بىزگە رۇخسەت بېرىڭ، —
دەپتۇ.

پادىشاھ رۇخسەت بېرىپ:

— ئاۋۋال ئاسماندىن چۈشكەن نەرسىنى خالايىق كۆرۈپ
باقسۇن، — دەپتۇ. شۇ ھامان پۈتۈن يۇرت ئەھلىنى يىغىپ
ئۇ نەرسىنى كۆرسىتىپتۇ. بۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ھېچكىم
بىلەلمەپتۇ. ئاخىر شۇ يۇرتتا يىراقتىن كېلىپ قالغان بىر
دىۋانىنى چاقىرىپ كېلىپ ئۇنىڭغىمۇ كۆرسىتىپتۇ. دىۋانە
كۆرۈپ، ئۇيان ئۆرۈپ، بۇيان ئۆرۈپ، ئاخىر پادىشاھقا:

— ئى پادىشاھئالەم، بۇ دىۋىنىڭ بىر دانە تىرنىقىدۇر، —

دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان ئوغۇللار:

— بىزگە رۇخسەت بېرىڭ، دىۋىلەرنى يوقىتىپ، ئال-ملارنى قايتۇرۇپ كېلىمىز ! — دەپتۇ. پادىشاھ باقىش بىلەن دانىشقا رۇخسەت بېرىپتۇ. ئەخمەتجان:

— مەنمۇ ئاكىلىرىم بىلەن بىرگە بارىمەن، — دەپتۇ. پادىشاھ:

— بالام، سەن كىچىك، ئۇنىڭ ئۈستىگە يول خەتەرلىك، دىۋىلەرنىڭ ماكانى قەيەردە، ئۇنى بىلىدىغان ئىنسان يوق. سەن بارما، — دەپتۇ. ئەخمەتجان يىغلاپ تۇرۇۋېلىپ، ئاخىر رۇخسەت ئاپتۇ.

بۇ ئۈچ ئوغۇل تولۇق تەييارلىنىپ، ئۇزۇن سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. بۇلار ئالتە ئاي يول يۈرۈپتۇ. ئاخىر بۇ تۈگىمەس يولدىن زېرىككەن باقىش:

— قايتىپ كېتەيلى، ئالتە ئايدىن بېرى ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمىدۇق، دىۋىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ قايتىپ كەلدۇق دەپ دادىمىزنى خۇش قىلامدۇق، — دەپتۇ. دانىش:

— مەنمۇ شۇنداق ئويلىغانىدىم، قايتايلى، — دەپتۇ. ئىككى ئاكىسىنىڭ گېپىنى ئاڭلىغان ئەخمەتجان:

— ئاكىلار، بەرداشلىق بېرەيلى، دادىمىزنى يالغان سۆزلەپ ئالدىساق بولماس. دىۋىنى ئاخىرغىچە ئىزدەپ تاپايلى، يا دىۋىلەرنىڭ قولىدا ئۆلەيلى، يا دىۋىلەرنى يوقىتىپ بالايىئاپەتتىن قۇتۇلايلى، — دەپتۇ. ئاكىلىرى بۇ تەكلىپكە ئۇنىماپتۇ. ئەخمەتجان:

— سىلەر ھېچقانداق ئىش قىلالماڭلار، پەقەت ماڭا ھەمراھ بولۇڭلار، مەن بۇ يولدىن قايتمايمەن، مېنى تاشلاپ كەتسەڭلارمۇ بولماس، — دەپتۇ. ئەخمەتجاننىڭ ئاكىلىرى يەنە ئۈچ كۈنگىچە دىۋىنى ئىزدەشكە تەستە ماقۇل بوپتۇ. شۇنىڭ

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

بىلەن ئىككى ئاكا ئۇخلاپتۇ. ئەخمەتجان دۇنيانى نەدىن، قانداق تېپىشنى ئويلىنىۋاتقاندا، ئاسماندىن چۈشكەندەك بىر نۇرانە ئـاپئاق ساقال بوۋاي ئالدىدا پەيدا بولۇپ قاپتۇ.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، بوۋا، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، بالام. يول بولسۇن، سەپەر قـاياققا؟ — دەپتۇ بوۋاي. ئەخمەتجان سەپەرگە چىقىشتىكى مەقـسىتىنى بىر ـ بىرلەپ بايان قىپتۇ. بوۋاي تەپسىلىي ئاڭلـىغاندىن كېيىن:

— بالىلىرىم، يولۇڭلار خەتەرلىك. يەنە ئۈچ كۈن مەغرىب تەرەپكە ماڭساڭلار بىر قىزىل گۈمبەزگە يېتىپ بارىسـلەر، ئۇ گۈمبەزنىڭ ئالدىدا چوڭقۇر بىر كۆل بار، دائىم شۇ كـۆلـدىن سۇ ئىچىدىغان بىر ئەجدىھا بار. سىلەر گۈمبەزگە كىرىپ ئەجدىھا كەلگەندە ئۇنى ئۆلتۈرۈپ، تىرىسىنى ئۈچ مىڭ غۇلاچ تاسما تىلىڭلار. يەنە بىر كۈن يول ماڭغاندىن كېيىن كـۆھـقاپنىڭ ئاغزىغا بارىسىلەر. ھېلىقى تاسما شۇ ۋاقىتتا لازىم بولىدۇ. ئەجدىھانى ئۆلتۈرسەڭلار دۇنيانىڭ ماكانىغا بارالايسـلەر، بولمىسا بارالمايسىلەر. شۇ ئەجدىھا دۇنيا كىرىدىغان تـۆشۈكنى قوغدىغۇچىدۇر. سىلەرگە ئاقىۋەت تىلەيمەن. ئاللا سـىلەرگە مەدەت بەرسۇن، ئامىن ئاللاھۇ ئەكبەر، — دەپلا كـۆزدىن غايىب بوپتۇ.

بۇلار سەپەرنى يەنە ئۈچ كۈن داۋاملاشتۇرۇپتۇ. ئاخىر ھەيۋەتلىك بىر قىزىل گۈمبەز كۆرۈنۈپتۇ. ئەخمەتجان ناھايـتى خۇشال بوپتۇ، بىراق باقىش بىلەن دانىش قورقۇپ:

— قايتىپ كېتەيلى، ئەجدىھا يەپ كەتسە نام ـ نىشانىمىزمۇ قالمايدۇ، — دەپ ئۇنىماپتۇ. ئەخمەتجان:

— قورقماڭلار. گۈمبەزگە مەن باراي، سىلەر مۇشۇ يەردە يېتىپ ئۈچ كۈن كۈتۈڭلار. ئۈچ كۈن ئىچىدە يېتىپ كېلەلـ

www.ewlat.org

مسەم، ئاندىن مېنى ئەجدىھا يەپ كېتىپتۇ، دەپ قايتىپ كېتىشلار، — دەپ ئۆزى يالغۇز يولغا راۋان بوپتۇ. باقىش بىلەن دانىش قۇرۇق گۈمبەزگىمۇ قاراشقا جۈرئەت قىلالماي، بىر لەخمە كولاپ ئىچىگە كىرىپ يېتىپتۇ. باقىش دانىشقا قاراپ:

— ئەخمەتجاننى ئەجدىھا يەپ كەتسە قانداق قىلىمىز؟ — دەپتۇ.

— بىز دىۋىلەرنى ئۆلتۈرۈپ قايتىپ كەلدۇق، ئەخمەتجاننى دىۋە يەپ كەتتى دەيمىز، — دەپتۇ دانىش، باقىش بۇ گەپكە بارىكاللا دەپتۇ.

ئەخمەتجان گۈمبەزنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. راست دېگەندەك، گۈمبەزنىڭ ئالدىدا بىر چوڭ كۆل بار ئىكەن. ئەخمەتجان قورسىقىنى تويغۇزۇپ، گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئەجدىھانىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ يېتىپتۇ. خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن كۆلنىڭ سۈيى داۋالغۇشقا باشلاپتۇ، ئەخمەتجان قارىغۇدەك بولسا، ناھايىتى ئېگىز، بەھەيۋەت بىر مەخلۇق كۆلدىن سۇ ئىچىۋاتقۇدەك. ئەخمەتجان قىلىچىنى بېشىدىن ئېگىز تۇتۇپ قىلىچنىڭ بىسىنى ئەجدىھانىڭ ئاغزىغا توغرىلاپ تۇرۇپتۇ، ئەجدىھا دەم تارتىپتۇ. ئەخمەتجان شۇ هامان: «يا خېلىلۇللا» دەپ ئەجدىھانىڭ ئاغزىغا قارىتىپ ئۆزىنى قويۇپ بەرگەنىكەن، ئەجدىھانىڭ ئاغزىدىن كىرىپ، قۇيرۇقىدىن چىقىپتۇ. ئەجدىھا شۇ هامان ئىككى پارچە بولۇپ ئۆلۈپتۇ.

ئەخمەتجان ئەجدىھانىڭ تېرىسىدىن ئۈچ مىڭ غۇلاچ تاسما تىلىپ، ئاكىلىرىنى باشلاپ دىۋىلەر ماكانى كۆھىقاپىنىڭ ئاغزىغا بېرىپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، تونۇرنىڭ ئاغزىدەك كىچىك بىر كامار، ئىچى قاپقاراڭغۇ تۇرغۇدەك. بۇنى كۆرگەن باقىش بىلەن دانىش قورقۇپ:

— يائاللا، بۇنىڭ ئىچىگە كىرگەن ئادەم ساق چىقمايدۇ،

بىز كېتىمىز، — دەپ چۈشكىلى ئۇنىماپتۇ.

— ئاكىلار، مەن چۈشەي، سىلەر مېنىڭ بېلىمگە تاسمىد-نى باغلاپ كامارغا چۈشۈرۈڭلار، ئۈچ كۈنگىچە كېلىپ مۇشۇ تاسمىنى مىدىرلاتسام، مېنى بار ئىكەن دەپ تارتىۋېلىڭلار، ئۈچ كۈندىن كېيىن قالسام، ئۆلدى دەپ قايتىپ كېتىڭلار، — دەپ ئاكىلىرى بىلەن خوشلىشىپ، دېۋىلەر ماكانىغا چۈشۈپتۇ. ئاكىلىرى كامارنىڭ ئاغزىدا تاسمىنىڭ مىدىرلىشىنى كۈتۈپ ساقلاپ يېتىپتۇ. ئەخمەتجان يەر ئاستىغا چۈشۈپ بىلىمدىن تاسمىنى يېشىپ ئەتراپقا قاراپ، سۈزۈك سۇلار شارقىراپ ئې-قىۋاتقان، ھەر خىل مېۋىلەر سارغىيىپ پىشىپ كەتكەن، باغدا رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن، بۇلبۇللار سايرىشىپ كەتكەن بىر گۈزەل مەنزىرىنى كۆرۈپتۇ. ئۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ باغقا كىرىپتۇ. تاماشا قىلىپ يۈرۈپ خاسىيەت-لىك ئالمىنى ئىزدەپتۇ، لېكىن تاپالماپتۇ. بىر ۋاقىتتىن كې-يىن يېقىنلا بىر جايدىن ئاۋاز كەپتۇ:

— ئەي يىگىت، جېنىڭىزدىن تويدىڭىزمۇ؟ بۇ جايغا قانداق كەلدىڭىز؟

ئەخمەتجان چۆچۈپ شۇنداق قارىغانىكەن، بىر تۆمۈر قە-پەسنىڭ ئىچىدە ئاي دېسە ئاي ئەمەس، كۈن دېسە كۈن ئە-مەس، پەرىزاتتەك چىرايلىق بىر قىز تۇرغۇدەك. ئەخمەتجان:

— سالام مەلىكەم، — دەپتۇ.

— ئەي باتۇر يىگىت، سىز قانداق قىلىپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدىڭىز؟ — دەپتۇ قىز. ئەخمەتجان ئەھۋالنى بايان قىلىپ بولغاندىن كېيىن:

— مەن دېۋىنى ئۆلتۈرۈپ، خاسىيەتلىك ئالمىنى قايتۇ-رۇپ كېتىش ئۈچۈن كەلدىم، — دەپتۇ.

— ھەي، سىز تېخى كىچىككەنسىز، دېۋە بىلەن ئويناش-

www.ewlat.org

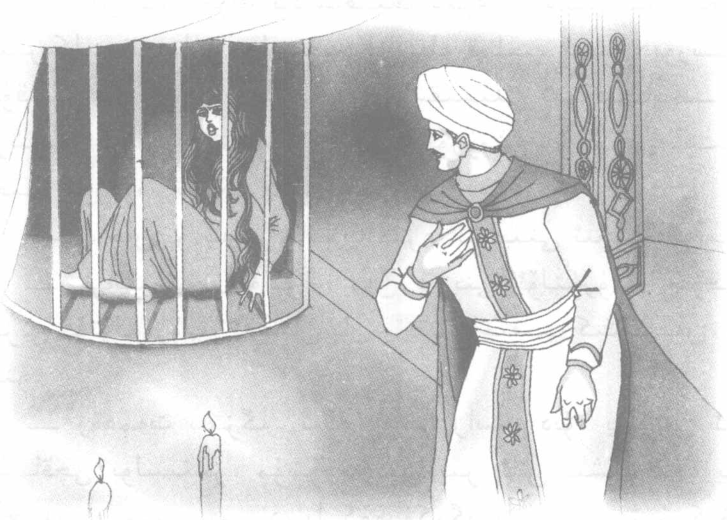

قىلى بولمايدۇ، يولىڭىزغا قايتىڭ، — دەپتۇ قىز.

— ياق، «يولۋاس ئىزىدىن قايتماس، يىگىت سۆزىدىن» دېگەن گەپ بار. مەن مۇشۇ مەقسەت بىلەن ئالتە ئاي يول يۈردۈم. بۇ يولدا يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم. دىۋىنى يوقاتماي ھەرگىز قايتمايمەن، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— سىزگە ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ. تېز قايتىڭ، دىۋىنى يوقىتالمايسىز، — دەپتۇ قىز.

— مەن دىۋىنى يوقاتسام قانداق قىلىسىز؟ — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— سىز دىۋىنى يوقاتسىڭىز، مەن ئۆزۈمنى سىزگە تەقدىم قىلىمەن، — دەپتۇ قىز.

— سىز قانداق بولۇپ بۇ تۆمۈر قەپەسكە سولىنىپ قالدىڭىز؟ — دەپ سوراپتۇ ئەخمەتجان.

قىز زار - زار يىغلاپ:

— مەن بىر چوڭ پادىشاھنىڭ قىزى ئىدىم. بىر كۈنى كېنىزەكلىرىم بىلەن چارباغىمدا سەيلە قىلىپ ئويناپ يۈرسەم، تۇيۇقسىز قارا بوران پەيدا بولدى، باشقىسىنى ئۇقماپتىمەن، ھوشۇمغا كېلىپ، كۆزۈمنى ئېچىپ ئۆزۈمنى مۇشۇ قەپەسنىڭ ئىچىدە كۆردۈم. ئىككى يىل بولدى، — دەپتۇ.

ئەخمەتجان بۇ گەپنى ئاڭلاپ قىزغا ناھايىتى ئىچى ئاغرىپ:

— خاتىرجەم بولۇڭ. مەن دىۋىنى ئۆلتۈرۈپ، چوقۇم سىزنى قۇتۇلدۇرۇپ، ئىنسان بار جايغا ئاچىقىپ كېتىمەن، — دەپتۇ.

— رەھمەت سىزگە. ئەگەر سىز راست دىۋە بىلەن ئېلىشماقچى بولسىڭىز، مۇشۇ يەردىن بىر ئاش پىشىمغىچە يول ماڭغاندىن كېيىن بىر دەريا كۆۋرۈككە بارىسىز. شۇ كۆۋرۈكنىڭ تېگىگە يوشۇرۇنۇپ ياتسىڭىز، دىۋە كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ، سىزنىڭ پۇرىقىڭىزنى بىلىپ توختايدۇ. سىز شۇ ۋاقىتتا چىقىپ ئېلىشسىڭىز بولىدۇ. بولمىسا ئۇنىڭغا يۈزلەنگىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ سېھىر - جادۇسى ناھايىتى جىق. قورقمىسىڭىز يېڭەلەيسىز. خەير، سىزگە ئاقىۋل تىلەيمەن، — دەپ ئۆزىتىپ قويۇپتۇ قىز.

ئەخمەتجان كۆۋرۈكنىڭ تېگىگە كىرىپ يوشۇرۇنۇپ يېتىپتۇ. ئاز ۋاقىتتىن كېيىن جاھاننى قاراڭغۇلۇق بېسىپ، ھەيۋەتلىك دىۋە كېلىپ كۆۋرۈك ئۈستىدە تاق توختاپتۇ.

— ھەي، ئادەمزات ھىدى كېلىدىغۇ، سەن قانداق جان؟ — دەپ ۋارقىراپتۇ دىۋە. دەل شۇ ۋاقىتتا ئەخمەتجان كۆۋرۈك ئاستىدىن سەكرەپ چىقىپ:

— مەن سەن بىلەن ئېلىشىدىغان جان! — دەپتۇ.

— سەن تېخى كىچىك بالا ئىكەنسەن، ھېلى چايناپ چايىنىڭ شامىسىنى پۈركۈگەندەك پۈركۈۋېتىمەن، يوقال كۆزۈمدىن! —

www.ewlat.org

دەپتۇ دىۋە.

ئەخمەتجان جەڭگە ئاتلىنىپتۇ. ئىككىسى شۇنداق جەڭ قىپتۇكى، ھاي - ھاي، قىلىچ - قالقانلارنىڭ ئاۋازىدىن جاھان لەرزىگە كەپتۇ. ئاخىر تەڭ كېلەلمىگەن دىۋە سېھىر قىلىپ بىرقانچە ئەجدىھا پەيدا قىپتۇ. ئەخمەتجان ئۇلارنىڭ كاللىسىنى بىر - بىرلەپ ئاپتۇ. ئاخىر دىۋىنىڭ غەزەپ ئاتەشلىرى ئۆرلەپ، ئەخمەتجاننى ئاسمانغا بىر ئاتقانىكەن، ھاۋانىڭ قەرىگە چىقىپ كېتىپتۇ. خۇدانىڭ تەقدىرى بىلەن قايتىپ چۈشۈشىدە دەل دىۋىنىڭ كاللىسىغا دەسسەپ چۈشۈپتۇ - دە، دىۋىنىڭ كاللىسىنى كېسىپ، قىزنىڭ ئالدىغا كەپتۇ.

— مانا، مەلىكەم، دىۋىنىڭ كاللىسى، ئەمدى ئۆزىڭىزنى ماڭا تەقدىم قىلغايسىز، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— ئەلۋەتتە ۋەدەمدىن يانمايمەن، — دەپتۇ قىز، — لېكىن

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

بۇنداق ئاسان ئېلىپ كېتەلمەيسىز.

— نېمىشقا؟ — دەپ سوراپتۇ ئەخمەتجان.

— سىز تېخى ئاران بىر دىۋىنى يوقاتتىڭىز، ئەسلىدە بىز ئۈچ دىۋە — قارا دىۋە، ئاق دىۋە، قىزىل دىۋە. سىز تېخى قارا دىۋىنى يوقاتتىڭىز. قالغان ئىككى دىۋىنى يوقاتمىسىڭىز، بىز بۇ يەردىن هايات كېتەلمەيمىز، ئىككىلىمىز هالاك بولىمىز، — دەپتۇ مەلىكە. ئەخمەتجان مەلىكىدىن بۇ ئەهۋالنى بىلىپ:

— بولىدۇ، قالغان ئىككى دىۋىنى يوقىتىپ، سىزنى ئېلىپ كېتىمەن، — دەپتۇ.

— ئاق دىۋە بىلەن قىزىل دىۋىنىڭ قېشىدىمۇ ماڭا ئوخشاش بەختسىز ئىككى ساهىبجامال بار، بىر - بىرىدىن گۈزەل، — دەپتۇ قىز. ئەخمەتجان بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، تەۋەككۇل، ئىككى دىۋىنىمۇ يوقاتسام، ئىككى قىزنى ئىككى ئاكامغا ئېلىپ بەرمەيمەنمۇ، دەپ يولغا راۋان بوپتۇ.

بىرقانچە تاغ - داۋاندىن ئېشىپ، بىر يەرگە بېرىپ قارىغۇدەك بولسا، هاي - هاي، شۇنداق گۈزەل يەر ئىكەنكى، قىزىلگۈللەر هۇپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن، بۇلبۇللار سايراۋاتقان، سۈزۈك سۇلار شارقىراپ ئېقىۋاتقان، كۆللەردە ئۆردەكلەر ئۈزۈشۈۋاتقان، ئاپئاق بۇلۇتلار باغلارنى ئايلىنىۋاتقان، مېۋە - چېۋىلەر پىشىپ مەي بولۇپ كەتكەن، باغنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كىچىك كۆلچەكنىڭ ئۈستىدىكى بىر كۈمۈش قەپەستە بىر ساهىبجامال قىز ئولتۇرغان، قىزنىڭ شولىسىدىن باغلار روشەنلىشىپ كەتكەن. يىگىت ئاستا بېرىپ:

— سالام، مەلىكەم، — دەپتۇ. قىز چۆچۈپ:

— ئوڭۇممۇ، چۈشۈممۇ؟ ئادەممۇسىز، جىنمۇسىز؟ ئادەم دەي دېسەم، بۇ يەرگە ئادەم ئايىغى يەتمەيدۇ. جىن دەي دېسەم،

www.ewlat.org

جىنغا ئوخشىمايسىز، سىز زادى قانداق جان؟ — دەپتۇ.

— مەن ئادەم، ئاق دىۋنى يوقىتىپ سىزنى قۇتۇلدۇرغىلى كەلدىم، — دەپتۇ ئەخمەتجان. قىز بىر ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ:

— رەھمەت سىزگە. بۇ سىزنىڭ قولىڭىزدىن كەلمەيدۇ. بۇ كۈننى خۇدا ماڭا ساپتۇ، مەندىن باشقا كىشىگە سالمىسۇن. سىز ياش ئىكەنسىز، قايتىپ كېتىڭ، دىۋىنىڭ قايتىپ كېلىش ۋاقتى ئاز قالدى، ھېلى سىزنى يەپ كېتىدۇ، — دەپتۇ قىز. ئەخمەتجان قىزغا خاسىيەتلىك ئالما ھەققىدىكى گەپلەرنى بىر - بىرلەپ سۆزلەپ بېرىپ، ئاندىن دەپتۇ:

— سىز ماڭا ئىشىنىڭ، قارا دىۋنى يوقاتتىم، ئاق دىۋنىمۇ يوقىتىپ، سىزنى قۇتۇلدۇرۇپ كېتىمەن.

— رەھمەت سىزگە. مەن بىر پادىشاھنىڭ ئەتىۋارلىق قىزى ئىدىم. كېنىزەكلىرىم بىلەن سەيلە - تاماشا قىلىۋاتسام، بىر

www.ewlat.org

ئاق قۇيۇن كېلىپ ئېلىپ قاچتى. كۆزۈمنى ئاچسام، ئۆ-زۈمنى مۇشۇ قەپەستە كۆردۈم. ئەگەر سىز ئاق دىۋىنى يوقى-تىپ مېنى قۇتۇلدۇرسىڭىز، مەن سىزگە ئۆزۈمنى تەقدىم قى-لىمەن، — دەپتۇ قىز.

— خوپ، ئىنشائاللا، مەن سىزنى قۇتۇلدۇرۇپ كېتەلەي-مەن. دىۋە بىلەن قانداق ئۇچراشقىلى بولىدۇ؟ — دەپ سوراپ-تۇ ئەخمەتجان.

— ئالدىڭىزدىكى تاغدا بىر ئۆڭكۈر بار، شۇنىڭغا كىرىپ ماراپ ياتسىڭىز، دىۋە قايتىپ كېلىشىدە سىزنىڭ پۇرىقىڭىزنى بىلىپ توختايدۇ. شۇ ۋاقىتتا سىز ۋاقىتنى غەنىيمەت بى-لىپ، قىلىچ بىلەن چاپسىڭىز ئىش پۈتىدۇ، — دەپتۇ قىز.

ئەخمەتجان قىز بىلەن خوشلىشىپ، ئۆڭكۈرگە بېرىپ دىۋىنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ يېتىپتۇ. بىر ۋاقىتتىن كېيىن جاھاننى ئاق تۇتەك بېسىپ كېتىپتۇ. ئەخمەتجان قارىغۇدەك بولسا، ھەربىر قولىدا بىر تاغنى كۆتۈرۈپ بىر - بىرىگە ئۇ-رۇپ دىۋە يېتىپ كەپتۇ. دىۋە: «ھەي، ئادەمزاتنىڭ ھىدى كې-لىۋاتىدىغۇ. يەنە ھېلىقى ئەخمەت دېگەن ئەبلەخ بولۇپ قالمى-سۇن، ئۇ ئاكامنىڭ بىر تىرنىقىنى يۇلۇۋالغان» دەپ تۇرۇشى-غا، ئەخمەتجان ئۆڭكۈردىن چىقىپ:

— ھەي، ئەخمەت دېگەن مەن بولىمەن، سەن بىلەن ئې-لىشقىلى كەلدىم، — دەپتۇ. دىۋە:

— سەن تېخى مەن بىلەن جەڭ قىلماقچىمۇ؟! — دەپ خىرىس قىلىپ، جاھاننى قاپقارا زۇلمەتكە ئايلاندۇرۇۋېتىپتۇ. ئاغزىدىن ئوت چاچرىتىپتۇ، لېكىن ئەخمەتجان قورقماپتۇ. ئىك-كىسى شۇنداق ئېلىشىپتۇكى، ھاي - ھاي، بۇ جەڭدىن جاھان لەرزىگە كېلىپ، تاغ - تاشلار ئەخمەتجانغا ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. ئا-خىر ئۇ ئاق دىۋىنى ئۆلتۈرۈپ كاللىسىنى ئېلىپ، كۆمۈش

www.ewlat.org

قەپەستىكى قىزنىڭ يېنىغا قايتىپ كەپتۇ.

— ئەمدى ئۆزىڭىزنى ماڭا تەقدىم قىلارسىز؟ — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— ئەلۋەتتە، بىراق ھەممىدىن يامىنى قىزىل دىۋە. ئۇنى يوقاتمىسىڭىز، سىزمۇ يوق، مەنمۇ يوق، — دەپتۇ قىز.

— ئىككى دىۋىنى ئۆلتۈردۈم. بۇ ھېچقانچە گەپ ئەمەس، — دەپتۇ ئەخمەتجان ۋە قىز بىلەن خوشلىشىپ، قىزىل دىۋىنىڭ ماكانىغا قاراپ راۋان بوپتۇ. بېرىپ قارىسا، بۇ جاي شۇنداق گۈزەل، ھەممە ياق باغ، گۈل - گۈلىستان، مەرمەر تاشتىن قوپۇرۇلغان ئاسمان - پەلەك بىنالار، ئاجايىپ - غارايىپ زىننەت بۇيۇملىرى كۆزنى قاماشتۇرىدىكەن. بۇ جايدا ھەددى - ھېسابسىز ئالتۇن - كۈمۈش بار ئىكەن.

ئەخمەتجان ئايلىنىپ يۈرۈپ، بىر ئالتۇن سارايىنىڭ ئىچىدىكى ئالتۇن قەپەستىكى قىزنى كۆرۈپتۇ. قىزنىڭ ھۆسن - جامالىدىن قۇياش خىجىل ئىكەن. ئەخمەتجان قىزنى كۆرۈپلا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. ئالدىدىكى ئەينەكنىڭ ياردىمى بىلەن يىگىتنىڭ جامالىنى كۆرۈپ قىزمۇ ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. ئەخمەتجان قىزنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— سالام، مەلىكەم! — دەپتۇ. قىز ئېھتىرام بىلدۈرۈپ:

— ئادەم زاتىنىڭ ئايىغى يەتمەيدىغان بۇ جايغا سىز قورقماي قانداق كېلىپ قالدىڭىز؟ — دەپتۇ. ئەخمەتجان ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ، بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ، بۇ يەرگە كېلىشتىكى مەقسىتىنى ئېيتىپتۇ.

— دىۋىنى يوقىتىش قولىڭىزدىن كەلمەيدۇ. سىزنى كۆرمىگەن بولسام بولار ئىكەن، ئەمدى قانداق چىدايمەن؟! — دەپ ئاھ ئۇرۇپتۇ قىز ۋە ئۆزىنىڭ بىر پادىشاھنىڭ ئارزۇلۇق قىزى ئىكەنلىكىنى، قىزىل دىۋىنىڭ ئېپقېچىپ كېلىپ قەپەسكە

سولىغانلىقىنى بايان قىپتۇ.

— مەلىكەم، خاتىرجەم بولۇڭ. مەن دىۋىنى يوقىتىپ، خاسىيەتلىك ئالمىلىرىمنى ئېلىپ ھەم سىزنى چوقۇم قوتقۇزۇپ كېتىمەن، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— رەھمەت، يىگىت، غەيرەتلىكىڭىزگە، ئۇنداق بولسا، دىۋە ئۇخلىغىلى قىرىق كۈن بولدى. بۈگۈن ئويغىنىدىغان كۈنى، ئويغىنىپ بولغۇچە ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ چېپىپ تاشلاڭ - دە، تېزدىن مېنى ئېلىپ قېچىڭ. ئويغىنىپ كەتسە، سىزنى يەپ كېتىدۇ، — دەپ يىغلاپتۇ قىز.

— دىۋە ئۇخلاپ قالغاندا قول سېلىش نامەردلىك بولىدۇ. دىۋە ئويغانسۇن، ئاندىن ئېلىشىمەن، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— ئۇنداق قىلىشىڭ نېمە ھاجىتى، بېرىپ كالىلىسىغا قىلىچ چاپسىڭىزلا ئىش پۈتمەمدۇ؟ — دەپتۇ قىز. ئەخمەتجان:

— ئۇ يىگىتلىك ئىشى ئەمەس، — دەپ دىۋىنىڭ بېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭ ئويغىنىشىنى كۈتۈپ بىر ئاش پىشىم تۇرۇپتۇ، دىۋە ئويغانماپتۇ. ئەخمەتجان يەنە كېچىكسە بولمايدىكەن، چۈنكى بۈگۈن ئاكىلىرىنىڭ يېنىغا قايتىپ بارمىسا، ئاكىلىرىنىڭ قايتىپ كېتىش ئېھتىمالى بار ئىكەن، ئاكىلىرى قايتىپ كەتسە، بۇ جايدىن مەڭگۈ چىقالمايدىكەن. بۇنى ئويلاپ، دىۋىنىڭ تاپىنىنى قىچىقلاشقا باشلاپتۇ. دىۋە مىڭ تەسلىكتە ئويغىنىپتۇ. دىۋە كۆزىنى ئېچىش بىلەن تەڭ ئەخمەتجاننى ئاسمانغا ئېتىۋېتىپتۇ. بىر ئاش پىشىمدىن كېيىن ئەخمەتجان دىۋىنىڭ كالىلىسىغا دەسسەپ چۈشۈپتۇ - دە، قىلىچ بىلەن گاچ قىلىپ دىۋىنىڭ كالىلىسىنى ئاپتۇ. قىز ناھايىتى خۇشال بوپتۇ.

— بىز ھازىرلا يولغا چىقايلى، ئاززاقمۇ كېچىكىپ قېلىشقا بولمايدۇ، — دەپ، قىزغا ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپتۇ ئەخمەتجان. قىز ماقۇل بوپتۇ. ئىككىيلەن باغلارنى ئايلىنىپ، ھېلىقى

www.ewlat.org

خاسىيەتلىك ئالمىلارنى تېپىپتۇ. ئەخمەتجان ئالمىنى ئۈزۈپ قوينىغا سېلىپ، ئۈچ قىزنى ئەگەشتۈرۈپ كەچ بولغاندا كۆ-ھىقاپنىڭ ئاغزىغا كەپتۇ. تاسمىنى مىدىرلىتىپ ئاكىلىرىغا خەۋەر بېرىپتۇ. دەل شۇ ۋاقىتتا ئاكىلىرى كەتمەكچى بولۇپ تۇرغانىكەن. ئالدى بىلەن بىرىنچى قەپەستىكى قىزنى چىقىرىپتۇ، بۇ قىزنىڭ ئىسمى تۇرسۇنئاي ئىكەن. قىزنى كۆرگەن ئاكىلىرى ھەيران قاپتۇ. قىز ئۇلارغا سالام بېرىپتۇ ۋە:

— مېنىڭ ئارقامدا چىقىدىغان ئۈچ كىشى بار، تاسمىنى سالايلى، — دەپتۇ. تاسمىنى ساپتۇ ۋە ئىككىنچى قەپەستىكى قىزنى چىقىرىپتۇ. بۇ قىزنىڭ ئىسمى كۈمۈشئاي ئىكەن. ئۈچىنچى قېتىمدا ئۈچىنچى قەپەستىكى ئالتۇنئاينى چىقارماقچى بولغانىكەن، قىز ئەخمەتجانغا قاراپ:

— سىز ئالدىمدا چىقىڭ، — دەپتۇ.

— ياق، مەلىكەم، مەن سىزنى بۇ يەردە تاشلاپ ئالدىڭىزدا چىقىپ كېتەلمەيمەن، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— خەير، ماڭىمۇ قىلدىڭىز، ئۆزىڭىزگىمۇ قىلدىڭىز، ناۋادا پەلەك تەتۈر كېلىپ قالسا، مېنى كۆرگەن كۆزدە كۆ-رەرسىز، — دەپ ئىككى دانە بىلەزۈكنى چىقىرىپ يىگىتكە بېرىپتۇ ئالتۇنئاي. ئەخمەتجان ئۈچ ئالمىنى قىزغا بېرىپ، ئۇنى تاسمىغا باغلاپ يۇقىرىغا چىقىرىپتۇ.

ئالتۇنئاينى كۆرگەن باقىش بىلەن دانىش ئەقلى - ھو-شىدىن ئېزىپتۇ. باقىش:

— بىز قايسى يۈزىمىز بىلەن دادىمىزنىڭ ئالدىغا بارىمىز؟ ناۋادا ئىنىمىز: «ئاكىلىرىم كېرەككە كەلمىدى، ئۈچ دېۋىنى ئۆزۈم يالغۇز ئۆلتۈرۈپ، خاسىيەتلىك ئۈچ ئالمىنى ئۆزۈم تاپتىم» دېسە، شەنىمىزگە سەت ئەمەسمۇ، — دەپتۇ. دانىش:

— ئەلۋەتتە شۇنداق، بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلىش كېرەك، —

دەپتۇ.

— قانداق قىلىمىز؟ — دەپتۇ باقىش.

— ئۇنىڭ چارىسى ئاسان، تاشلاپ كېتەيلى، — دەپتۇ دانىش. ئۇلار ئىنىسى ئەخمەتجاننى يەر ئاستىدا قالدۇرۇپ، ئۈچ قىزنى ئېلىپ ئۆز يوللىرىغا راۋان بوپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ئۇزۇن يول يۈرۈپ، باقىش بىلەن دانىش ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كەپتۇ. ئۇلارنى ئوردا خادىملىرى قارشى ئاپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، بۇلارنىڭ ئىچىدە ئەخمەتجان يوق. پادىشاھ يىغلاپ تۇرۇپ سوراپتۇ:

— مېنىڭ ئەخمەتجانىم قېنى؟

باقىش بىلەن دانىش كۆرەڭلەپ:

— ئەخمەتجان كىچىك بولغىنى ئۈچۈن دىۋە يەپ كەتتى، ئۇنىڭ قولىدىن ھېچ ئىش كەلمىدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. پادىشاھ زار - زار يىغلاپتۇ. ئالتە ئاي ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن تۇرسۇنئاي بىلەن كۈمۈشئاينى باقىش بىلەن دانىشقا

www.ewlat.org
ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

www.ewlat.org

نىكاھلاپ بېرىپتۇ.

ئالتۇنئاي تولا يىغلاپ، دەردىنى ھېچكىمگە ئېيتماستىن، ئاچچىق يۇتۇپ ئاجىزلىشىشقا باشلاپتۇ، ئاخىر كېسەل بوپتۇ. پادىشاھ بىر كۈنى قىزنى چاقىرتىپ ياتلىق قىلىپ قويۇشنى ئېيتىپتۇ. مەلىكە رازىلىق بەرمەپتۇ. راست گېپىنى پادىشاھقا ئېيتالماي، زار - زار يىغلاپ ئاخىر ئەخمەتجان بەرگەن ئۈچ دانە خاسىيەتلىك ئالمىنى پادىشاھقا بېرىپتۇ. پادىشاھ ناھايىتى خۇشال بوپتۇ، ئىنچىكىلەپ قاراپ، ئۆزىنىڭ خاسىيەتلىك ئالمىسىغا ئوخشايدىغانلىقىغا ھەيران قاپتۇ. ئۇنىڭدىن بىرنى قىزغا يېگۈزگەنىكەن، شۇ ھامان مەلىكىنىڭ كېسىلى ساقىيىپ كېتىپتۇ. قالغان ئىككىسىنى پادىشاھ ئۆزى يەپتۇ ۋە شۇ ھامان تېتىكلىشىپ، ياشىرىپ قاپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئۆزىنىڭ خاسىيەتلىك ئالمىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ، ئۆمرىنى يىگىرمە يىل ئۇزارتىپتۇ.

ئەمدى گەپنى ئەخمەتجاندىن ئاڭلايلى:

ئەخمەتجان بىر ھەپتىگىچە يەر ئاستىدا يېتىپتۇ، لېكىن تاسما قايتىپ چۈشمەپتۇ. ئاخىر ئاكىلىرىم ئىنساپسىزلىق قىلدى دەپ بىلىپ، جاندىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ زار - زار يىغلاپ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. ئۇنىڭ چۈشىگە ھېلىقى خىزىر كىرىپتۇ. خىزىر باش - كۆزىنى سىلاپ: «ئوغلۇم، يىغلىما. ئىنشائالla يەر ئاستىدىن سالامەت قايتىپ چىقىسەن. مۇشۇ يەردىن كۈنچىقىش تەرەپكە قاراپ يەتتە كۈن يول ماڭساڭ بىر ئېگىز تاغقا يېتىپ بارىسەن. تاغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر قاراڭغۇ تۆشۈك بار، بۇ تۆشۈك بارغانچە يۇقىرىغا ئۆرلەيدۇ. ئۇ يەر ئۈستىگە چىقىدىغان تۆشۈك. تۆشۈكنىڭ ئوتتۇرىسىغا بىر ئات باغلاقلىق، ئۇ ئاتنىڭ سول كۆزى كور، ئوڭ كۆزى ساق. ئەگەر سەن ئاتنىڭ كور كۆزى تەرەپتىن ماڭساڭ، يەر

ئۈستىگە چىقىپ كېتەلەيسەن، ساق كۆزى تەرەپتىن ماڭساڭ، ئات مەيدەڭگە بىرنى تېپىدۇ، يەتتە قات يەرنىڭ تېگىگىچە چۈ-شۈپ كېتىسەن. ئىلاھا ئامىن، خۇدا سېنى مۇرادىڭغا يەتكۈز-گەي، ئاللاھۇ ئەكبەر» دەپتۇ. ئەخمەتجان ئويغىنىپ قارىسا هېچكىم يوق. كۆرگەن چۈشىنى ئەسلەپ: «يېتىپ ئۆلگۈچە ئېتىپ ئۆل» دېگەن گەپ بار، هاياتلىق يولىنى ئىزدەپ باقاي دەپ، كۈنچىقىش تەرەپكە راۋان بوپتۇ. شۇ ماڭغانچە يەتتە كۈن يول يۈرۈپ، چۈشىدە كۆرگەن تاغقا بېرىپ تۆشۈكنى تېپىپ ئىچىگە كىرىپ، ئۆمىلەپ يۇقىرىغا ئۆرلەپتۇ. ئاخىر ئات باغلاقلىق يەرگە يېتىپ كەپتۇ. ئۇ خۇشاللىقتا سول تەرەپتىن ماڭدىم دەپ ئوڭ تەرەپتىن مىنگىپ ساپتۇ. ئات مەيدىسىگە بىرنى تەپكەنىكەن، يەتتە قات يەر ئاستىغا چۈشۈپ كېتىپتۇ. هوشىغا كېلىپ قارىغۇدەك بولسا، بۇ يەر بۆلەك - باراقسانلىق، ناهايىتى گۈزەل جاي ئىكەن. بىراق، بۇ جايدىكى ئادەملەر ئازراقمۇ شەپە چىقارمايدىكەن، ناخشا ئېيتىشى تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىكەن. ئەخمەتجان يىراقتا يەر هەيدەۋاتقان بىر دېھقاننىڭ يېنىغا بېرىپ:

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، دېھقان ئاكا، ئىشىڭىز ئىلگىرى باسسۇن، — دەپتۇ. دېھقان ناهايىتى قورقۇپ:

— جېنىڭدىن تويدۇڭمۇ ئەخمەق، ئاستا گەپ قىل، — دەپتۇ.

— بىزنىڭ يۇرتتا يەر هەيدىسەك «ئوش - كە» دەپ ۋارقىراپ يەر هەيدەيمىز، — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— سەن بۇ يەرلىك بولمىساڭ كېرەك، شۇڭا ئۇقمايسەن. بۇ يەردە يىلپىز كۆپ، ئادەمنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان هامان تاغدىن يۈگۈرۈپ چۈشۈپ يەپ كېتىدۇ. بۇ ئاپەتتىن قورقۇپ شەپىمۇ چىقىرالمايمىز، — دەپ دەردىنى ئېيتىپتۇ دېھقان.

www.ewlat.org

ئەخمەتجانمۇ بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلىرىنى ئېيتىپ بې-رىپتۇ. دېھقانىنىڭ ئەخمەتجانغا ئىچى ئاغرىپ:

— سەن مۇشۇ يەردە كالامغا قاراپ تۇر، مەن ئۆيدىن نان ئېلىپ كېلەي، — دەپ ئۆيىگە مېڭىپتۇ.

ئەخمەتجان مەن دېھقانىنىڭ نېنىنى بىكارغا يېمەي، يەر ھەيدەپ تۇراي دەپ، بولۇشىغا ۋارقىراپ يەر ھەيدەشكە باشلاپ-تۇ. ئاۋازنى ئاڭلاپ ئىككى يىلپىز قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ ئەخمەتجانغا خىرىس قىلىپ كەپتۇ. ئەخمەتجان كاپ قىلىپ يىلپىزنىڭ قۇلىقىدىن تارتىپ كالىنىڭ ئورنىغا قوشقىلى قې-تىپ، ھەش - پەش دېگۈچە بىر تالاي يەرنى ھەيدەپ بوپتۇ. دېھقان كېلىپ قارىغۇدەك بولسا، ئىككى يىلپىز قوشقا قې-تىلغان، پۈتۈن يەر ھەيدىلىپ بولغان، ئەخمەتجان ھەدەپ يىل-پىزلارنى ئۇرۇۋاتقان، يىلپىزلارنىڭ تىللىرى ساڭگىلىشىپ كەتكەن. بۇنى كۆرگەن دېھقان ھەيران قېلىپ: «نېمە كارامەت بۇ؟» دەپتۇ ۋە ئەخمەتجاننىڭ باتۇرلۇقىغا ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. ئەخمەتجان يىلپىزلارغا بۇنىڭدىن كېيىن دېھقانلارغا زىيان - زەخمەت يەتكۈزمەسلىك توغرۇلۇق قەسەم قىلدۇرۇپ، يىل-پىزلارنى ھەيدىۋېتىپتۇ. شۇ كۈندىن تارتىپ يىلپىزلارنىڭ بالاسىدىن قۇتۇلغان خەلق داقا - دۇمباقلارنى چېلىشىپ، ناخشىلارنى ئېيتىشىپ، ئەخمەتجانغا رەھمەت ئېيتىشىپتۇ. ئەخمەتجان خەلق بىلەن خوشلىشىپ، بېشى قايغان، پۇتى تايغان تەرەپكە قاراپ نىشانسىز مېڭىپتۇ. مېڭىپ - مېڭىپ، ئاخىر باشقا بىر پادىشاھلىققا بېرىپ قاپتۇ. بۇ يەردە نەگە بارسا يىغا ئاۋازى ئىمىش. بۇنىڭدىن ھەيران قالغان ئەخمەتجان بىر كى-شىدىن سوراپتۇ:

— بۇگۈن بىرلا ۋاقىتتا بۇ يەردە شۇنچە كۆپ ئادەم ئۆلدىمۇ؟ بۇ نېمىدېگەن تولا يىغا ئاۋازى؟

— سەن بۇ يەرلىك ئەمەس ئوخشايسەن. يۇرتىمىزدا بىر ئەجدىھا پەيدا بولۇپ قالدى، ھەر كۈنى ناشتىلىق ئۈچۈن ئون ئادەمنى، چۈشلۈك ئۈچۈن ئون ئادەمنى، كەچلىك ئۈچۈن ئون ئادەمنى يەيدۇ. بۇنىڭغا پادىشاھمۇ ئامالسىز قالدى. شۇنىڭ كاساپىتىدىن يۇرتىمىزدا ئادەملەر شالاڭلاپ كەتتى. بۈگۈنكى كۆپ يىغىنى ئۇقماقچى بولساڭ، ئەجدىھاغا يەم بولغۇچىلارنىڭ يىغىسى، ماتىمى. بۈگۈن پادىشاھنىڭ ئەڭ ئارزۇلۇق قىزىمۇ ئەجدىھاغا يەم بولماقچى، — دەپ ۋەقەنى چۈشەندۈرۈپتۇ ئۇ كىشى. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ئەخمەتجان يۈرەكلىرى ئېزىلىپ، بۇ بىچارىلەرنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كەپتۇ.

— پادىشاھئالەم، ئەجدىھانى يوقىتىپ، غەمدىن خالاس قىلسام خوش بولامسىز؟ — دەپتۇ ئەخمەتجان.

— ئەي جاسارەتلىك يىگىت، پادىشاھلىقىمدا پۇقرالىرىم ئاز قالدى، ئەجدىھانى يوق قىلىشقا قۇدرىتىم يەتمىدى. مېنىڭ

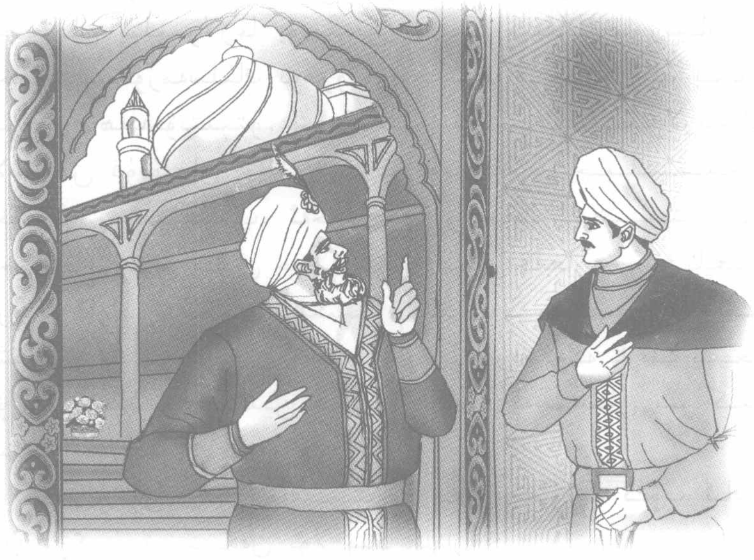

www.ewlat.org

بىردىنبىر ئارزۇلۇق قىزىممۇ بۇگۈن ئەجدىھاغا يەم بولماقچى. ئەگەر سەن ئەجدىھانى يوقىتىپ قىزىمنى قۇتۇلدۇرساڭ، قىزىمنى ساڭا نىكاھلاپ بېرىشتىن تاشقىرى پادىشاھلىقىمنىڭ يېرىمىنى ساڭا بېرىمەن، — دەپتۇ پادىشاھ. بۇنى ئاڭلاپ ئەخمەتجان:

— ماڭا پادىشاھلىقىڭنىڭ كېرىكى يوق، مېنىڭ بىرلا تەلىپىم بار، — دەپ، يەر ئۈستىگە چىقىرىپ قويۇشنى تەلەپ قىپتۇ.

— ئاۋۋال ئەجدىھانى يوقاتقىن، سېنىڭ تەلىپىڭنىڭ ئامالىنى كېيىن قىلايلى، — دەپتۇ پادىشاھ. ئەخمەتجان خوپ دەپ، تەييارلىقىنى پۇختا قىلىپ، قاڭغىر قاقشاپ تۇرغان بىچارىلەرنى ئۆيلىرىگە قايتۇرۇپ، ئەجدىھاغا قارشى يولغا چىقىپتۇ. قورسىقى ئېچىپ نەپسى تاقىلداپ كەتكەن ئەجدىھا ئەخمەتجاننى كۆرۈپ دەم تارتىپتۇ. ئەخمەتجان چەبدەسلىك بىلەن ئەجدىھانى چېپىپ ئۆلتۈرۈپتۇ. بۇ پادىشاھلىقتىكى كىشىلەر بالايىئاپەتتىن خالاس بولۇپ، ئەخمەتجانغا بارىكاللا ئېيتىپتۇ. پادىشاھ بولسا، ئىززەت - ئىكرام بىلەن تون سەرپاي كىيگۈزۈپتۇ. ئەخمەتجاننىڭ شەرپىگە كاتتا زىياپەت ئۆتكۈزۈپ، پادىشاھلىقنىڭ يېرىمىنى ھەم قىزىنى بېرىشنى جاكارلاپتۇ. ئەخمەتجان پادىشاھقا رەھمەت ئېيتىپ، ئۇنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلماپتۇ. بۇنىڭدىن خۇشال بولغان پادىشاھ ئۆز دائىرىسىدىكى پۈتۈن مۇنەججىملەرنى يىغىپ، بۇ يىگىتنى يەر ئۈستىگە چىقىرىشنىڭ ئامالىنى قىپتۇ. نەتىجىدە، بىر قېرى مۇنەججىم:

— كۈنپېتىش تەرەپتىكى ئېگىز تاغدا بىر سۇرمە قۇش بار. ئۇنىڭ باللىرىنى ھەر يىلى بىر ئەجدىھا يەپ كېتىدۇ. كىمدەكىم شۇ ئەجدىھانى ئۆلتۈرۈپ، قۇشنى شۇ بالايىئاپەتتىن

خالاس قىلالىسا، قۇش شۇ كىشىنىڭ قانداق تەلىپى بولسا ھەل قىلىشى مۇمكىن، — دەپتۇ.

ئەخمەتجان پادىشاھ بىلەن خوشلىشىپ، سۇرمە قۇشنىڭ ماكانى تەرەپكە راۋان بوپتۇ. بىر ھەپتە مېڭىپ قۇشنىڭ ماكانىغا يېتىپ كەپتۇ. قۇش باللىرىنىڭ يىغا ـ نالىسىدىن تاغلار لەرزىگە كەپـ تۇ. ئەخمەتجان قارىسا، بىر ئەجدىھا تاغقا يامىشىپ قۇش باللىـ رىنى يېيىش ئۈچۈن چىقىپ كېتىپ بارغانىكەن. ئەخمەتجان ياندىن ئوقىنى ئېلىپ ئەجدىھانى چېپىپ ئۆلتۈرۈپ، ئۇنىڭ گۆشىدە قۇشنىڭ باللىرىنى بېقىپتۇ. ئانا قۇش ئوۋغا چىقىپ كەتكەنـ كەن. قۇشنىڭ باللىرى ناھايىتى خۇش بوپتۇ.

ئانىسى قايتىپ كەلسە، باللىرى ئۇخلاپ قالغان. ئانىسى ئويغىتىپ گۆش تاشلاپ بەرسە باللىرى يېمەپتۇ. ئانا قۇش ھەيران بولۇپ:

— نېمىشقا گۆش يېمەيسىلەر؟ — دەپتۇ.

— قورساق توق.

— نېمە يېدىڭلار؟

— گۆش يېدۇق.

— گۆشنى نەدىن تاپتىڭلار؟

— ئانا، ئېيتىڭا، ۋاپاغا جاپا بارمۇ؟ — دەپتۇ قۇش باللىرى.

— ياق، باللىرىم، ئەلۋەتتە ۋاپاغا ۋاپا، جاپاغا جاپا، — دەپتۇ ئانىسى. دەل شۇ ۋاقىتتا بىر قۇش بالىسى:

— مانا بۇ ئادەم بىزگە ۋاپا قىلدى، بۇ كىشىگە سىزمۇ ۋاپا قىلىڭ، — دەپتۇ ـ دە، قانىتىنىڭ ئاستىدىن ئەخمەتجاننى چىـ قىرىپتۇ. ئەخمەتجان قۇشقا ئېگىلىپ سالام قىپتۇ. قۇش بالـ لىرى ئانىسىغا ئەھۋالنى بايان قىپتۇ. قۇش ئەھۋالنى تو ـ لۇق چۈشىنىپ، ۋاپا يۈزىسىدىن ئەخمەتجاننى ئۈستىگە مىنـ دۈرۈپ يەر ئۈستىگە چىقىرىپ قويۇشنى خۇشاللىق بىلەن قو ـ

www.ewlat.org

بۇل قىپتۇ. گۆش بىلەن سۇ تەييارلاپ، ئەخمەتجاننى ئۇستىگە مىندۇرۇپ ئاسمانغا قاراپ ئۇچۇپتۇ. ئۇچۇپتۇ، ئۇچۇپتۇ، ئۇچۇپتۇ، «گۆش، سۇ» دەپتۇ. گۆش بېرىپتۇ، سۇ بېرىپتۇ. يەنە ئۇچۇپتۇ، ئۇچۇپتۇ، يەنە «گۆش، سۇ» دەپتۇ، بۇ چاغدا گۆش بىلەن سۇ تۈگەپ قالغانىكەن. ئەخمەتجان ئۆز يوتىسىنى كېسىپ بېرىپتۇ، سۇ ئورنىغا، ئاللاغا سېغىنىپ بىر يىغلىغانىكەن، كۆزىدىن بىر پىيالە ياش چىقىپتۇ، يېشىنى بېرىپتۇ. ئاخىر يەر ئۈستىگە سالامەت چىقىپتۇ. ئايرىلىش ۋاقتىدا، قۇش:

— بىر سۇ بەردىڭ ناھايىتى ئاچچىق، بىر گۆش بەردىڭ ناھايىتى تاتلىق. بۇنداق تاتلىق گۆشنى تا ھازىرغىچە يېمىگەن، بۇنداق ئاچچىق سۇنى ھەم ئىچمىگەن، بۇنىڭ سىرىنى ئېيتىپ بەرگىن، — دەپتۇ.

— گۆشىڭىز تۈگىدى، گۆش ئورنىغا يوتامنى كېسىپ بەردىم، سۇ ئورنىغا يېشىمنى بەردىم، — دەپ سۆڭەكلىرى

كۆرۈنۈپ قالغان يوتىسىنى كۆرسىتىپتۇ ئەخمەتجان. قۇش نا-
ھايىتى خىجىل بولۇپ ھەم تەسىرلىنىپ قانىتى بىلەن بىر
سىيپىغانىكەن، ئەخمەتجاننىڭ پۇتى سەللىمازا ساقىيىپ كې-
تىپتۇ. قۇش خوشلىشىشتىن بۇرۇن ئۈچ تال پېيىنى يۇلۇپ
بېرىپ:

— بۇنى بېشىڭغا سۈركىسەڭ تاز بولىسەن، بۇنى يۈزۈڭگە
سۈركىسەڭ سەكسەن ياشلىق قېرىغا ئۆزگىرىسەن، بۇنى بەدى-
نىڭگە سۈركىسەڭ ئەسلىڭگە كېلىسەن، — دەپ ئەخمەتجان بى-
لەن خوشلىشىپ، ئۆز ماكانىغا ئۇچۇپ كېتىپتۇ. ئەخمەتجان
چۈشكەن جايلار سۇلتان غوجامنىڭ تەۋەلىكى بولۇپ، بۇ يەردە
پادىشاھنىڭ چارۋىلىرى ئوتلايدىكەن. ئەخمەتجاننىڭ كۆزى پادى-
چى تازغا چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ:

— ھەي تاز، تېزىڭنى ساقايتىپ قويسام نېمە بېرىسەن؟ —
دەپتۇ.

— سۇلتان غوجام بەرگەن بىر ئېتىم بار، شۇنى بېرىمەن، —
دەپتۇ تاز. ئەخمەتجان ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ پادىچىسى ئىكەنلىكىنى
بىلىپ، ھېلىقى قۇشنىڭ پېيىنى بېشىغا بىر سۈركەپ قويغانى-
كەن، شۇ ھامان تازنىڭ بېشى ساقىيىپ كېتىپتۇ. ئەخمەتجان
پادىچىدىن ئاتىسىنىڭ ئەھۋالىنى ۋە ئاكىلىرىنى بىر - بىرلەپ
سوراپتۇ. پادىچى:

— پادىشاھ ئەخمەتجان دېگەن بالىسىنىڭ پىراقىدا تولا
يىغلاپ قارىغۇ بولۇپ قالدى، — دەپتۇ.

— بالىسى نېمە بولغانىكەن؟

— بالىسى دىۋىلەر بىلەن جەڭ قىلغاندا كىرەككە كەل-
مەپتۇ، ئۇ قورقۇنچاقنى دىۋىلەر يەپ كېتىپتۇ.

— پادىشاھنىڭ باقىش بىلەن دانىش دېگەن بالىلىرىچۇ؟

— ئۇ ئىككىسى دىۋىلەرنى ئۆلتۈرۈپ، يەنە ئۈچ قىزنى

www.ewlat.org

ئولجا ئېلىپ كەپتۇ، ئىككىسى بىردىن ئېلىپ مۇرادىغا يەتتى.

— يەنە بىر قىزچۇ؟

— ئۇ چىرايلىق قىز ھېچكىمگە تەگكىلى ئۇنىمىدى.

— ئۇ قىز نېمىشقا ئەرگە تەگمەيدىكەن؟

— ئۇقۇشمىدىم، ئۇ قىز بەك يىغلاڭغۇ ئىمىش.

— ئۇ قىز نېمىشقا يىغلايدىكەن؟

— ئۇنىڭ بىر باتۇر يىگىتى بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئايرىلغىنىغا يىغلار ئىمىش.

ئەخمەتجان پادىچىدىن پۈتۈن ئەھۋالنى چۈشىنىپ، ناھايىتى بىئارام بوپتۇ. تېخىمۇ ئەتراپلىق چۈشىنىش مەقسىتىدە بىر تال پەينى ئۆزىنىڭ بېشىغا سۈركەپ، تازىنىڭ قىياپىتىگە كىرىپتۇ. پادىچى بىلەن خوشلىشىپ مەھەللىگە بېرىپ، بىر زەرگەرگە شاگىرت بوپتۇ. زەرگەر ئۇستام بىر جۈپ بىلەزۈكنى سوقۇپ، يەنە ياراتماي قايتا سوقىدىكەن، ئون قېتىم سوقسا، ئون قېتىم بۇزىدىكەن. ئەسلىدە بۇ بىلەزۈكنى ئالتۇنئاي بۇيرۇتقانىكەن. ئۇستامنىڭ بۇ ئەھۋالىنى كۆرگەن ئەخمەتجان:

— ئۇستام، مۇشۇ بىلەزۈكنى مەن بىر سوقۇپ باقاي، — دەپتۇ.

— ئوتتۇز يىللىق ئۇستا تۇرۇپ مەن سوقالمايۋاتسام، سەن قانداق سوقىسەن؟ بۇ ئۇنداق - مۇنداق بىلەزۈك ئەمەس. بۇنى پادىشاھ ئوردىسىدىن ئالتۇنئاي دېگەن مەلىكە بۇيرۇتقان، ئەگەر قاملاشتۇرالمىساڭ كاللاڭ كېتىدۇ، — دەپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئەخمەتجاننىڭ قىزغا بولغان مۇھەببىتى ھەسسىلەپ ئېشىپتۇ. ئەخمەتجان:

— ئۇستام، ماڭا ئىشەنسىلە، مەن بۇ بىلەزۈكنى چوقۇم ئۇنىڭغا يارىشىغۇدەك سوقالايمەن، — دەپتۇ. ئىشتىن زېرىككەن ئۇستام دۇكاننى تاشلاپ ئۆيىگە كىرىپ ئۇخلاپتۇ. ئەخمەتجان

www.ewlat.org

كۆھىقاپنىڭ ئاغزىدا قىز سوۋغا قىلغان بىلەزۈكنى: «مەن ياسىدىم» دەپ، ئەتىسى زەرگەر ئۇستامغا بېرىپتۇ. ئۇستام ئۆمرىدە مۇنداق ئېسىل بىلەزۈكنى كۆرمىگەنىكەن ئەس-ھوشىنى يوقاتقان ھالدا، مەلىكىدىن ئىنئام ئېلىش ئۈچۈن ئوردىغا يۈگۈرۈپتۇ. قىز بىلەزۈكنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ بىلەزۈكى ئىكەنلىكىنى تونۇپ، زەرگەرگە:

— بۇنى قەيەردىن ئالدىڭ؟ راستىڭنى ئېيت، مەن جىق ئالتۇن بېرىمەن، — دەپ، بىر ئوچۇم ئالتۇننى ئالدىغا قويۇپ قويۇپتۇ.

— ئۆزۈم سوقتۇم، — دەپتۇ زەرگەر.

— ياق، يالغان ئېيتتىڭ. بۇنى سەن سوققان ئەمەس. سەن ئەمدى مۇشۇنى ساڭا بەرگەن ئادەمنى ئالدىمغا ئېلىپ كەلسەڭ، ئۆمۈر بويى يەتكۈدەك ئالتۇن - كۈمۈش بېرىمەن. ئەگەر ئۇنداق قىلمىساڭ، كاللاڭنى ئالىمەن! — دەپتۇ ئالتۇنئاي.

— راستىنى ئېيتسام، بۇنى مېنىڭ بىر شاگىرتىم سوققان، — دەپتۇ ئۇستام.

— شۇ شاگىرتىڭنى ئالدىمغا ئېلىپ كەل، — دەپتۇ. بۇ چاغدا ئەخمەتجان قىزنىڭ مۇھەببىتىنى تېخىمۇ سىناش ئۈچۈن، سۈرمە قۇشىنىڭ بىر تال پېيىنى يۈزىگە سۈركەپ سەكسەن ياشلىق بوۋايغا ئايلىنىۋاپتۇ. ئۇستام بۇ بوۋاينى تونۇيالماپتۇ ھەم شاگىرتىنى تاپالماپتۇ. قىز بولسا زار - زار يىغلاپ، ئاشىقى ئەخمەتجاننى تېپىش مەقسىتىدە پادىشاھقا مۇنداق تەلەپ قويۇپتۇ:

— پادىشاھئالەم، چوڭ مەيدانغا مىڭ گەز خادا ئورناتسىڭىز، ئۇنىڭ ئۇستىگە بىر داچەن پۇل ئېسىپ قويسىڭىز. كىمدەكىم شۇ داچەن تۆشۈكىدىن ئوقيا ئوقىنى ئۆتكۈزەلىسە، شۇ كىشىگە مېنى بەرسىڭىز.

قىزنىڭ قارىشىچە، مۇنداق ماھارەت پەقەت ئەخمەتجاندىلا

www.ewlat.org

بار ئىكەن، ئۇنىڭدىن باشقا كىشىنىڭ قولىدىن كەلمەيدىكەن، قىز بۇنىڭغا قەتئىي ئىشىنىدىكەن. پادىشاھ بۇ تەلەپكە قوشۇ-لۇپتۇ. خادا تىكلىنىپتۇ. قىز دېگەندەك ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ، جاي - جايلارغا: «كىمدەكىم بولسۇن، شاھ بولسۇن، گاداي بولسۇن، مۇشۇ خادىنىڭ ئۇچىدىكى داچەننىڭ تۆشۈكىدىن ئوقيا ئوقىنى ئۆتكۈزگەن كىشىگە قىرىق كېچە - كۈندۈز توي - تاماشا قىلىپ ئالتۇنئايىنى نىكاھلاپ بېرىمەن» دېگەن جاكار چىقىرىپتۇ.

شۇ كۈندىن باشلاپ جاي - جايلاردىن مەرگەنلەر كېلىشكە باشلاپتۇ. پۈتۈن تەييارلىق پۈتكەندىن كېيىن، مەلىكە ئېگىز راۋاقنىڭ ئۈستىگە چىقىپ مەرگەنلەر ئاتقان ئوقنى كۆزىتىپ تۇرۇپتۇ. كىشىلەر ئوق ئۈزۈشكە باشلاپتۇ. مىڭلىغان كىشىلەر ئوقياسىدىن ئوق ئۈزۈپتۇ، ھېچقايسىسى ئۆتكۈزەلمەپتۇ. ئەڭ ئاخىردا سەكسەن ياشلىق بىر بوۋاي كېلىپ، مەلىكىگە قاراپ:

— مەلىكەم، ئاشۇ داچەن پۇلىنىڭ تۆشۈكىدىن ئوقيا ئوقىنى ئۆتكۈزسەم، مېنى قېرى كۆرمەي، ئۆزلىرىنى قوبۇل قىلالامسىز؟ — دەپتۇ.

— ئەلۋەتتە، — دەپتۇ مەلىكە.

بوۋاي ئوقياسىنى ئانچە قارىماي تۇرمايلا ئاتقانىكەن، ئوق داچەن پۇلنىڭ تۆشۈكىدىن ئۆتۈپ كېتىپتۇ. مەلىكە خۇ-شاللىقىدا:

— ئەخمەتجاننى تاپتىم! — دەپ راۋاقتىن يۈگۈرۈپ چۈشۈپ بوۋايغا ئېسىلىپتۇ. بۇنىڭدىن خالايىق ھەيران قاپتۇ. ئەخمەتجان دەرھال بىر تال پەينى بەدىنىگە سۈركەپ ئۆز ئەسلىگە كەپتۇ. پۈتۈن شەھەر خۇشاللىقتا چۆمۈپتۇ، ئەخمەتجاننى ئىززەت - ئىكرام بىلەن ئوردىغا باشلاپ كىرىپتۇ. كۆزىدىن ئايرىلغان پادىشاھ بالىسىنى باغرىغا بېسىپ يىغلاپتۇ. ئەخمەتجان قۇش پەيىنى

www.ewlat.org

دادىسىنىڭ كۆزىگە سۈركىگەنىكەن، پادىشاھنىڭ كۆزى ۋۇللىدە ئېچىلىپ كېتىپتۇ. باقىش بىلەن دانىش غەمگە پېتىپتۇ. ئەخ- مەتجان ئاكىلىرىغا ئاداۋەت تۇتماپتۇ.

بىر كۈنى پادىشاھ كاتتا زىياپەت ئۆتكۈزۈپ ئەخمەتجان بىلە- لەن مۇڭدىشىپتۇ. ئەخمەتجان بېشىدىن ئۆتكەن بارلىق سەرگۈ- زەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىپتۇ. ھەقىقىي ئەھۋالنى ئۇققان پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ، باقىش بىلەن دانىشنى توسۇن ئاتنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ سۆرىتىپ ئۆلتۈرۈپتۇ، ئىككىسىنىڭ ئۆلۈكى دەشت - چۆلدە قاپتۇ، جەسىتىنى قاغا - قۇزغۇن يەپ- تۇ. پادىشاھ ئەخمەتجاننى ئۆز ئورنىغا پادىشاھ قىلىپ، ئالتۇن- ئاينى نىكاھلاپ قىرىق كېچە - كۈندۈز توي - تاماشا قىلىپ بېرىپتۇ. ئەخمەتجان پادىشاھ بولغاندىن كېيىن يۇرتنى ئادىل- لىق بىلەن سوراپتۇ، مۇراد - مەقسىتىگە يېتىپ، ئاخىرقى ئۆمرىنى خۇشال - خۇرام ئۆتكۈزۈپتۇ.

www.ewlat.org

سىرلىق چۈش

قەدىمكى زاماندا، مەغرىبتىكى كاتتا مەملىكەتلەرنىڭ بىرىدە زىمىرشاھ ئىسىملىك بىر پادىشاھ بولغانىكەن. شانۇ شۆھرەتتە جاھانغا داستان بولغان بۇ پادىشاھنىڭ سان - ساناقسىز مال چارۋىسى، ئۆيۈر - ئۆيۈر يىلقىسى، رۇستەمى داستاندەك پالۋان نۆكەرلىرى ۋە ھەددى - ھېسابسىز خەزىنىسى بار ئىكەن. ئالىم ۋە ھۈنەرۋەنلەر بىلەن تولغان نەچچە ئون شەھەر ئۇنىڭ پەرمانىدا ئىكەن.

لېكىن، تاجۇ تەخت، سەلتەنەتكە شۇنچە سېخىيلىق قىلغان تەقدىر ئۇنىڭ جېنىغا پەيۋەندە، تەختىگە ۋارىس بولغۇدەك بىر پەرزەنتكە بېخىللىق قىپتۇ. زىمىرشاھ كۈندۈزى دۆلەت ئىشى بىلەن شۇغۇللانسا، كېچىلىرى ئەلەم جايىنامازلىرىغا يۈكۈنۈپ، بىر ئوغۇل پەرزەنتنىڭ پىراقىدا شامدەك ئېرىپ خۇداغا يىغلايدىكەن.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ھۆسن - جامالىغا تولغان كىچىك خوتۇنى ئۇنىڭغا بىر قىز پەرزەنت تۇغۇپ بېرىپتۇ. پەرزەنتى قىز بولسىمۇ، زىمىرشاھ خۇداغا شۈكرانە رەھمەتلەرنى ئېيتىپ، قىزىغا ئۇزاق ئۆمۈر ۋە بەخت تىلەپتۇ. يۇرتنىڭ يېتىم ئوغۇل، تۇل خوتۇن، غېرىب - غۇرۋالىرىغا پەتنۇس - پەتنۇس تەڭگىلەرنى چېچىپ، خەير - ساخاۋەت قىپ-

تۇ. قىرىق كۈن تويى ـ تاماشا ئۇيۇشتۇرۇپ، قىزىغا «مەلىكە دىلنەۋاز» دەپ ئىسىم قويۇپتۇ. مەلىكە دىلنەۋاز ئويناپ ـ كۆلگۈدەك بولغاندا، زىمىرشاھ قىزىنىڭ شەرىپىگە مەخسۇس يەتتە بېھىشباغ ياساتقۇزۇپ، بۇ باغلارغا يەتتە ئىقلىم تەۋەسى- دە بار دەپ قۇلاق ئىشىتكەنلا گۈل ـ گىياھلارنى، يەل ـ يې- مىشلەرنى، چىرايلىق قۇشلارنى هازىر قىپتۇ. تۆت يۈز كې- نىزەكنى قىزىنىڭ ئىتائىتىگە، قىزىنى كېنىزەكلەرنىڭ مۇ- هاپىزىتىگە تاپشۇرۇپتۇ.

مەلىكە دىلنەۋاز ئون يەتتە ـ ئون سەككىز ياشلارغا كى- رىپ، هۆسن ـ جامالى تولۇپ، هەۋەس ـ ئىشتىياقى ئۇلغى- يىپ قالغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، كېنىزەكلىرى بىلەن بېھىش- باغدا مەي ـ شاراب ئىچىپ، بەزمە قىلىپ چارچاپتۇ، ئۇ كې- نىزەكلەرنىڭ راھەتبەخش يەلپۈگۈچلىرى ئاستىدا پەرىزاتتەك ئۇخلاپتۇ، ئۇيقۇسىدا چۈش كۆرۈپتۇ. ئۇ كۆرگەن چۈشىدىن قورقۇپ كېتىپ شۇنچىلىك ئەنسىز ۋارقىراپ ئويغىنىپتۇكى، نالە ـ پەريادىدىن باغ ئىچىدىكى دەل ـ دەرەخ، گۈل ـ گى- ياھلار سىلكىنىپ، ياپراقلىرى تۆكۈلۈپتۇ، كېنىزەكلەر دىر ـ دىر تىترىشىپتۇ. بىرمۇ كېنىزەك ئۇنىڭ چۈشىدە نېمە كۆر- گەنلىكىنى سورىيالماپتۇ. مەلىكە دىلنەۋاز ئۆز نامىدىن پەرمان چىقىرىپ يۇرت ئىچىدىن ئەڭ ئۇستا مۇنەججىم ئايالنى تاپقۇ- زۇپ، ئايالنى ئەڭ ئىچكىرى، هەم خانىلارنىڭ بىرىگە يالغۇز ئېلىپ كىرىپ، ئىشىك ـ تۈڭلۈكلەرنى مەھكەم تاقاپ، كۆر- گەن چۈشىنى ئېيتىپ، ھەقىقىي تەبىرىنى سوراپتۇ. بىر چاغدا بۇ ھوجرىدىن ھېلىقى مۇنەججىم خوتۇننىڭ تېنى بىلەن بېشى باشقا ـ باشقا بولۇپ چىقىپتۇ.

زىمىرشاھ قىزىنىڭ هالىغا ئېچىنىپ، دىلى شىكەستە بوپتۇ. ئۇ مەلىكە دىلنەۋازنى ئالدىغا چاقىرتىپ، كۆرگەن

www.ewlat.org

ئەنسىز چۈشىنى ئاتلىق ھەق ـ ھۆرمىتى بىلەن ئاڭلاپ بې-قىشنى ئېيتىپتۇ.

— ئى كېرەملىك ئاتا، — دەپتۇ مەلىكە دىلنەۋاز، — ئەدەپسىزلىكىمنى كەچۈرۈڭ، ئېپتىخارىمنى مەسخىرە قىلىپ، بەختىمگە سايە تاشلىغان بۇ لەنىتى چۈشۈمنى سىزگىمۇ ئېيد-تىپ بېرەلمەيمەن.

مەلىكە دىلنەۋاز شۇ كۈنى باغدا كۆرگەن يامان چۈشىنىڭ ئەلەم ـ زەربىسىدە تولغىنىپ، قورقۇنچلۇق جۆيلۈپتۇ. ھەركىمـ-نىڭ يۈرىكىگە ئىشق بالاسىنى سالغۇچى ئاھۇ كۆزلىرى قانغا تولۇپ، يىرتقۇچ تۇسكە كىرىپتۇ، دادىسىنى تاڭ قالدۇرۇپ، كې-نىزەكلىرىگە شۇنداق بۇيرۇق چۈشۈرۈپتۇ:

— ھەممىڭلار بىردىن ئات مىنىپ، قىلىچ بىلەن قوراللىنىڭلار، شەھەر كوچىسىغا چىقىڭلار ـ دە، كۆزۈڭلار كۆرگەنلا ئەركەكنى قىلىچتىن ئۆتكۈزۈڭلار! قېنى ئەمىسە،

ئارقامدىن مېڭىڭلار ! مېنىڭ سادىق سەرۋازلىرىم !

مەلىكە دىلنەۋاز شۇنى دەپلا قىلىچىنى يالىڭاچلاپ ئوردىدىن ئات چاپتۇرۇپ چىقىپ كېتىپتۇ. تۆت يۈز كېنىزەكنىمۇ دەرھال ئات مىنىپ، قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپ مەلىكىنىڭ ئارقىسىدىن شەھەر كوچىسىغا چىقىپتۇ. شەھەردە قىرغىنچىلىق باشلىنىپتۇ، كوچىلاردا قان دەريا بولۇپ، قاچ ـ قاچ، ئاھۇزار پەلەككە يېتىپتۇ. ئالتە ئايغىچە ئەركەكلەر ئۆيدىن بېشىنى چىقىرالماي، دېھقانچىلىق، سودا ـ سېتىق ئاياللارغا قاپتۇ. مەلىكە دىلنەۋاز شۇنچىلىك گۈزەل ئىكەنكى، ئۇ قىلىچىدىن قان تېمىتىپ شەھەر كوچىسىغا چىققاندا، ئۇنى كۆرگەن بەزى ئەر كىشىلەر ئۇنىڭ جامالى ئالدىدا جېنىنى ئېلىپ قېچىپ كېتىشكە قىيالماي، قىلىچى ئالدىدا مەڭدەپ قاپتۇ. يىراق مەملىكەتلەردىنمۇ نى ـ نى يىگىتلەر كېلىپ ئۇنىڭ ئېتىنىڭ ئاستىغا يىقىلىپ، قىلىچىغا يەم بوپتۇ.

ئاخىر شەھەر خەلقىنىڭ پەيمانى تولۇپ، زىمىرشاھقا مۇنداق ئەرز يېزىپتۇ:

«ئەي پادىشاھىئالەم، سۇلتانى كېرەم، بىز سىزگە سادىق پۇقرالار ئىدۇق. سىزدەك قۇدرەتلىك پادىشاھقا بىزدەك پۇقرالار بولمىسا بولمايدۇ، بىزدەك ئاۋام پۇقرالارغا سىزدەك قۇدرەتلىك باشپاناھ بولمىسىمۇ بولمايدۇ. ھەر ئىككى تەرەپ بىر ـ بىرىمىزگە موھتاج. لېكىن، كۆزىڭىز كۆرۈپ، قۇلىقىڭىز ئاڭلاۋاتىدىغاندۇ، ئالتە ئايدىن بېرى شەھىرىڭىزدە قىزىل قىيامەت بولۇۋاتىدۇ، قان دەريا بولۇپ ئېقىۋاتىدۇ. قىزىڭىز مەلىكە دىلنەۋازنىڭ قىلىچى ئاستىدا نۇرغۇن بىگۇناھ ئەرلەر خاراب بولدى. ئەرلەر ئۆيلىرىمىزدىن باش چىقىرالماي، ھېچبىر تىرىكچىلىك قىلالمىدۇق. چوڭلار قىلىچتا، كىچىكلەر ئاچ ـ يالىڭاچلىقتا قىرىلىپ تۈگىمەكتە. سىز دەرھال

www.ewlat.org

قىزىڭىزنى ئىنساپقا چىللاڭ، بىھۇدە قان تۆكۈشنى توختاتسۇن. ئەگەر يەنىلا توختاتمايدىكەن، بىز سىزدەك پادىشاھىمىزدىن تانىمىز، يىراق ئەللەرگە كېتىپ، باشقا پادىشاھقا پۇقرا بولىمىز...»

زىمىرشاھ پۇقرالارنىڭ ئەرز - دادىغا قۇلاق سېلىپ قىزىغا كۆپ نەسىھەتلەر قىپتۇ، لېكىن مەلىكە دىلنەۋاز يەنە شۇنداق دەپتۇ:

— ھاياتلا بولىدىكەنمەن، باشقا ئەللەردىكى ئەرلەرنىمۇ چاناپ تۈگىتىمەن.

زىمىرشاھ قىزىغا يالۋۇرۇپ:

— ئەي ئەزىزىم، سەن خۇددى قارىغۇنىڭ كۆزىدىن ياش تامغاندەك، مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىن تامغان بىرلا قىز. پۈتۈن ئۆمىدىم، پۈتۈن شادلىقىم سەن بىلەن، سەن نېمە دېسەڭ شۇنى قىلاي، لېكىن ئەر كىشىلەرنى چانىمىغىن، پۇقرالار بولمىسا بىز كىمگە پادىشاھ بولىمىز؟! ئۇلار يات ئەللەرگە قېچىپ كەتسە، تاج - تەختىمىزگە، ھەتتا ئۆز جېنىمىزغىمۇ ئىگە بولالمايمىز، يۇرتىمىز دۈشمەنلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا چەيلىنىدۇ، — دەپتۇ. دادىسىنىڭ مۇراجىئىتىنى ئاڭلىغان دىلنەۋاز:

— ئۇنداق بولسا، پۇقرالىرىڭىزغا ئەمر قىلىڭ. مەن ھەر جۈمە كۈنى بىر كۈن كوچىغا چىقىمەن، شۇ كۈنى ئەر كىشىلەر كوچىغا چىقمىسۇن، باشقا كۈنلىرى ھايات ئەندىشىسى قىلماي ئۆز ھەرىكەتلىرىنى قىلىشسۇن، — دەپتۇ.

زىمىرشاھ قىزىنىڭ بۇ تەلىپىگە قوشۇلۇپ كوچا - كوچىلارغا، دوقمۇش - دوقمۇشلارغا ئېلان چىقىرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مەلىكە ۋەدىسى بويىچە ھەر جۈمە كۈنى كېنىزەكلىرىنى ئېلىپ كوچىغا چىقىپتۇ، باشقا كۈنلىرى كوچىغا چىقماپتۇ، قان تۆكۈلۈشمۇ ئاز بوپتۇ.

ئەركەكلەر ھەپتىنىڭ ئالتە كۈنى كوچا ـ رەستىلەردە ئۆز ئوقەتلىرىنى قىلىپ، تىرىكچىلىك قەدرى سوئال ئاستىغا چۈشۈپتۇ.

شۇ زامانلاردا مەشرىقتە زىمىرشاھنىڭ پەرمانىغا بويسۇن-مايدىغان يەنە بىر كاتتا شەھەر بولۇپ، ئۇ شەھەردە نۇركامال ئىسىملىك بىر شاھزادە بار ئىكەن. نۇركامال قەددى ـ قامەت، ئەقىل ـ پاراسەتتە يېگانە ئىكەن. كۆڭلىنىڭ بىرىدە، مەغرىبلىك مەلىكە دىلنەۋازنىڭ يۇرت ئەھلىگە سالغان تالاپەتلىرىنى ئاڭلاپتۇ ۋە شۇ مەملىكەتكە بېرىپ ئۇ تەلۋە مەلىكىنى ئىنساپقا كەلتۈرۈپ، شۇ يۇرت خەلقىگە ئاسايىشلىق يارىتىش نىيىتى بارلىقىنى دادىسىغا ئېيتىپتۇ. نۇركامالنىڭ دادىسى يىغلاپ تۇرۇپ شۇنداق دەپتۇ:

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، تۈنلىرىمنىڭ چىرىغى، بالام، بۇ نىيىتىڭدىن قايت. سەنمۇ ئۇنىڭ قىلىچىغا يەم بولۇپ مېنى داغدا قويىسەن.

— خاتىرجەم بولۇڭ، — دەپتۇ نۇركامال، — مەن ئۇ مەلىكىنى جىنايەتتىن توختىتىپلا قالماي، بەلكى ئىتائەتلىك كېلىنىڭىز قىلىپ ئەرلىك بۇرچۇمنى ئادا قىلىمەن.

شۇنىڭ بىلەن نۇركامال دادىسىنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ، نۇرغۇن ئالتۇن ـ كۈمۈشلەر بىلەن مەلىكە دىلنەۋازنىڭ مەملىكىتىگە كەپتۇ. نۇركامال شەھەر خەلقى بىلەن ئەھۋاللىشىپ، يۇرتنىڭ ئەھۋالىنى چۈشەنگەندىن كېيىن، مەلىكىنىڭ ھەرقايسى ئەللەردە تەرىپلەنگەن جامالىنى كۆرۈپ بېقىش ئۈچۈن جۈمە كۈنى كوچىغا چىقىپتۇ. لېكىن، ھەرقانداق ئەركەكنى ئۆزىگە دۈشمەن تۇتقان بۇ زالىمنىڭ ئالدىدا يىگىتلىك سىياقى بىلەن كۆرۈنەلمەي، نازاكەتلىك بىر قىز سۈپىتىدە ياسىنىپ چىقىپتۇ. نۇركامال مەلىكە دىلنەۋازنىڭ ئات ئۈستىدە قى-

www.ewlat.org

لىچ ئوينىتىپ، كېنىزەكلىرىنىڭ ئالدىدا كېلىۋاتقانلىقىنى كۆ-
رۈپلا يۈرىكىگە ئىشق ئوقيالىرىنىڭ سانجىلغانلىقىنى پەملەپتۇ.
ئىختىيارى ئەقلىگە بويسۇنماي، ئۆزىنىڭ قىزلارچە لىباس كى-
يىپ چىققانلىقىنى ئۇنتۇپ، ئات ئاستىغا يىقىلىپ پىغان چې-
كىشكە تاس قاپتۇ. شۇ چاغدا نۇركامال ئادەم پۇشتى ئەمەس،
بەلكى يۇلتۇزلار ئىچىدە تۇرغان نۇرانە ئاينى كۆرگەندەك بوپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، شاهزادە ئىشق بالاسىغا مۇپتىلا بوپتۇ، خىيالغا چۆكۈپ هەر كۈنى بۇ يات شەهەرنى ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ.

بىر كۈنى نۇركامال شەهەرنىڭ ئەڭ ئاۋات كوچىلىرىنىڭ بىرىدە كېتىپ بېرىپ مۇنداق بىر ئىشنى كۆرۈپتۇ: چىرايلىق

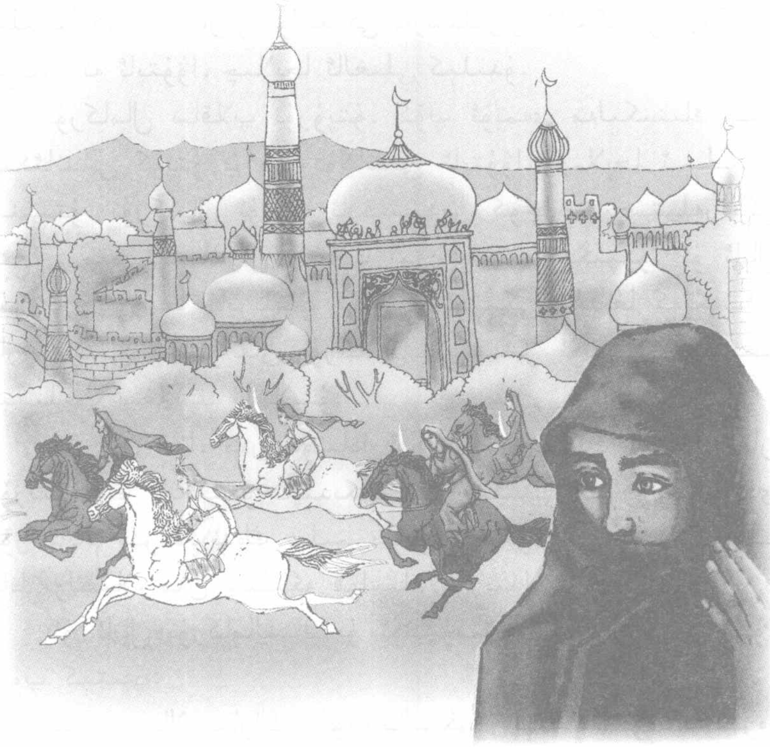

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ياسالغان بىر دۇكاندا سالاپەتلىك بىر باي سودىگەر ئولتۇرۇپتۇ. سېۋەت كۆتۈرۈۋالغان بىر قېرى خوتۇن ئۇ دۇكاندا سودىلىق قىلىۋېتىپتۇ. بۇ چاغدا بۇ سودىگەر ئۇ خوتۇنغا قايتا - قايتا سالام قىلىپ، ئىلتىپات كۆرسىتىپتۇ. نۇركامال بۇ ئىشقا بەكمۇ ھەيران بوپتۇ - دە، ئايال كەتكەندىن كېيىن سودىگەردىن سوراپتۇ:

— ئاتا، ھازىر كەلگەن مەزلۇم كىم بولىدۇ؟

— ئوغلۇم، — دەپتۇ دۇكاندار، — قارىسام، باشقا يۇرتتىن كەلگەندەك تۇرىسەن. ھازىر سەن كۆرگەن مەزلۇم مەلىكە دىلنەۋازنىڭ ئىنىكئانىسى بولىدۇ. مەلىكە ئەتە ئۇنىڭ ئۆيىگە چاچ تارىتىش ئۈچۈن بارغۇدەك، شۇڭا ئۇ تارغاق - سۆزگۈچ ۋە يېلىم ئېلىشقا كەپتۇ. ھازىر قولىدىكى نەرسىلەرنى ئۆيىگە قويۇپ كېلىپ، يەنە ئاپتۇۋا، چىلاپچا ئالغىلى كېلىدۇ.

نۇركامال ساقلاپ تۇرۇپتۇ. كۆپ ئۆتمەي مەلىكىنىڭ ئىنىكئانىسى كەپتۇ - دە، دۇكاندىن ئاپتۇۋا، چىلاپچا ئېلىپ يېنىپتۇ. نۇركامال ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كوچا - رەستىلەردىكى مىغ - مىغ ئادەملەرنى ئارىلاپ ئىز بېسىپ مېڭىپتۇ. ئۇ ئايال بىر تار كوچىغا قايرىلىپ ئۆيىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە، ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان نۇركامال تۇيۇقسىز ئۇنىڭ پۇتىغا ئېسىلىپ يىغلاشقا باشلاپتۇ:

— ۋاي ئانا، مەن دۇنيادا ئانامغا شۇنچىلىك ئوخشايدىغان ئۆزلىرىدەك ئايالنىمۇ تاپىدىكەنمەن. سىلىنى كۆرۈپ خۇددى ئۆز ئانام تىرىلگەندەك دىلىم سۆيۈنۈۋاتىدۇ. خېنىم ئانا، ماڭا ئانا بولسىلا، مەن سىلىگە قۇلىنىڭ ئورنىدا بالا بولاي...

ئۇ ئايال نۇركامالنىڭ بۇ ئۇشتۇمتۇت نالەشلىرىدىن چۆچۈپ كېتىپتۇ:

— ئەي بالا، ساراڭ بولۇپ قالدىڭمۇ؟ نېمىشقا بۇ نامەھرەم

www.ewlat.org

قوللىرىڭدا مېنىڭ مۇبارەك پۇتلىرىمنى تۇتۇپ يۇرسەن؟ تارت قولۇڭنى ! — دەپتۇ. يىگىت يەنە يالۋۇرۇپ:

— ۋاي ئانا، مەن سىلىنى ئالتە ئاي سەرگەردان بولۇپ، دەشت - باياۋانلارنى كېزىپ، دەريا تەكتىدىن گۆھەر تاپقاندەك ئاران تاپتىم. مېنى ھەيدىمەي بىر ئىتىنىڭ ئورنىدا ئېلىپ قالسىلا، بوسۇغىلىرىدا ياتاي، سىلى ئۆيلىرىگە ھەربىر كىرىپ - چىققانلىرىدا زارىققان كۆزلىرىم بىلەن بىر قارىۋالاي...

قۇچىقىدىن نەچچە بالىسىنى ئەجەل قۇشلىرى ئېلىپ كەتكەن بۇ خوتۇن نۇركامالنىڭ ئىسسىق كۆز ياشلىرىدا ئېرىپتۇ.

— بوپتۇ، قالساڭمۇ قال، — دەپتۇ ئۇ نۇركامالنىڭ بېشىنى سىلاپ، — لېكىن بۇگۈن ئەمەس. سەن بىلمەيسەن، بۇ شەھەردە مەلىكە دىلنەۋاز ئىسىملىك بىر مەلىكە بار. ئۇ ھەر قانداق ئەركەكنى يامان كۆرىدۇ، ئەر كىشىلەرنى كۆرۈپ قالسا شۇ ئان چاناپ تاشلايدۇ. مەن ئۇنىڭ ئىنىكئانىسى بولىمەن. ئۇ ئەتە ئۆيۈمگە كېلىپ ماڭا چېچىنى تارىتىپ كېتىدۇ. سەن ياشاشنى خالىساڭ، بۇگۈن، ئەتە، ئۆگۈنمۇ ئۆيۈمگە كەلمە، شەنبە كۈنى كەلسەڭ مەن بىلەن بىمالال ھال - مۇڭ بولالايسەن.

نۇركامال بۇ خوتۇن بىلەن خۇشال - خۇرام خوشلىشىپ بازارغا چىقىپتۇ - دە، ئۇنىڭغا ئاتاپ نۇرغۇن قىممەت باھالىق كىيىم - كېچەكلەرنى ئېلىپ، گىلەم خۇرجۇنغا سېلىپ ئىنىكئانا دېگەن كۈنى ئۆيگە ئېلىپ كەپتۇ.

مەلىكە دىلنەۋازنىڭ ئىنىكئانىسى ئۇنى بۇ قېتىم ئىززەت - ئىكرام بىلەن قارشى ئاپتۇ. نۇركامال خۇرجۇندىكى كىيىملەرنى ئۇنىڭ ئالدىغا تۆكۈپ شۇنداق دەپتۇ:

— ئەي ئانا، بۇ كىيىملەر رەھمەتلىك ئانامنىڭ ئىدى. كىم ئانامغا ئوخشىسا شۇنىڭغا بېرەرمەن دەپ چۆل - دەشتلەردە

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئاچ، ئۇسسۇز قېلىپ، ھالىم قالمىغان چاغلىرىمۇ ئېغىر كۆرمەي كۆتۈرۈپ يۈردۈم. بۈگۈن بۇ كىيىملەر ئۆز ئىگىسىنى تېپىپ، ئاناممۇ رازى بولىدۇ، خۇدامۇ رازى بولىدۇ، مەنمۇ رازى بولىمەن. قولۇمنى قايتۇرماي كىيىپ قالسىلا!

شۇنداق قىلىپ، ئۇزۇن ئۆتمەي بۇ ئىككىيلەن يېقىن ئانا ـ بالىلاردىن بولۇپ قاپتۇ. نۇركامال ھەر جۈمە كۈنىدىن باشقا كۈنلىرى مۇشۇ ئۆيدە يېتىپ ـ قوپۇپتۇ. بىر كۈنى نۇركامال ئانىسىغا: «خەج ـ خىراجەت قىلسىلا» دەپ بىر اقىلا ئون تىللا بېرىپتۇ. ئانىسى شادلىقىدىن كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ، ئۇنىڭ ئۆمرى، بەختىگە دۇئا قىپتۇ ۋە ھەرقانداق مۇشكۇلىگە ياردەم قىلىدىغانلىقى ھەققىدە كۆپ ۋەدىلەرنى بې-

www.ewlat.org

-رىپتۇ. نۇركامالنىڭ دىلى ئۇمىد چىراغلىرى بىلەن يېنىپتۇ. ئۇ ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي، بىر كۈنى ئانىسىدىن سوراپتۇ:

— ئەي ئانا، مەلىكە دىلنەۋاز نېمە ئۈچۈن ئەركەكلەرگە شۇ قەدەر ئۆچ بولۇپ كەتتى؟ تەڭرى ھەممە مەخلۇقنى جۈپ قىلىپ ياراتقان ئەمەسمۇ؟ ئۇ بويىغا يەتكەن قىز تۇرۇپ ئۆزىدىن گە جۈپ ئىزدىمەي ئەرلەرنى چاناپ ئۆلتۈرىدىكەن، بۇنىڭ سىرى نېمە؟

— ئەي بالام، — دەپتۇ ئۇ ئايال، — سەن ناھايىتى مۇشكۈل بىر سوئالنى سوراپ قالدىڭ. بۇ سىرنى مەلىكە دىلنەۋازنىڭ دادىسى زىمىرشاھمۇ بىلمەيدۇ، پۇقرالارنىڭ سۈرۈشتە قىلىشقا ھەددى ئەمەس، بەلكى سەن يەشمەكچى بولغان بۇ مۇشكۈلاتنى بىر ئاللا، بىر ئۆزى بىلىدۇ. مېنىڭ بىلىدىغىنىم، ئۇ بىرنەچچە يىلنىڭ ئالدىدا بىر چۈش كۆرگەن، چۈشىدىن ئەنسىز ئويغىنىپ، خاس ھۇجرىسىغا بىر مۇنەججىم ئايالنى چاقىرتقان. ئۇ ئايالغا كۆرگەن چۈشى ھەققىدە تەبىر ئېيتقۇزۇپلا، بۇ سىرنى ئۆزىدىلا قالدۇرۇش ئۈچۈن گۇناھسىز مۇنەججىمنى جېنىدىن جۇدا قىلغان.

نۇركامال يالۋۇرۇپ يەنە سوراشقا باشلاپتۇ:

— ئەي ئانا، مېنىڭ پۈتۈن ئۆمرۈمنىڭ مەنىسى مۇشۇ سىرنى بىلىشتە قالدى. ئادەمنىڭ ئىنىكئانىسى ئۆز ئانىسىدىنمۇ ئۇلۇغ ۋە مۆھتەرەمدۇر. سىلى ئۇنىڭ قانداق چۈش كۆرۈپ مۇشۇ ھالغا كېلىپ قالغانلىقىنى سوراپ باقسىلا، ئۇ ھەرقانچە ۋەھشىي بولغاندىمۇ، ئېمىتكەن ئاق سۈتلىرىنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلار.

— ئەي بالام، ماڭا كۆپ ياخشىلىقلارنى قىلدىڭ، ساڭا قانچە قىلسامۇ قايتۇرۇپ بولالمايمەن. كۆزلىرىڭدىن تۆكۈلۈۋاتقان ئۈنچە - مەرۋايىتتەك ياشلار دەردلىرىڭنى سۆزلەپ

تۇرۇپتۇ. ئەنە شۇ ياشلىرىڭ بۇرنۇمغا پۇراۋاتقان ۋاقىتتىسىز ئەجىلىمگە پىداكارلىق كۆرسىتىشنى ئۇندەۋاتىدۇ. خەيرىيا. شايىدىغىنىمنى ياشاپ بولدۇم. ئۇ بۇ قېتىم كەلگىنىڭىزگە سوراپ باقاي، — دەپتۇ ئانا.

نۇركامال شادلىق ياشلىرىنى تۆكۈپ ئانىنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، پۇتلىرىنى سۆيۈپتۇ.

مەلىكە دىلنەۋاز كېيىنكى ھەپتىدە چاچ تارىتىش ئۈچۈن كەپتۇ. بۇ قېتىم ئىنىكئانىسى ھېچقاچان كۆرسەتمىگەن ئىلتىپاتلارنى كۆرسىتىپتۇ، بويلىرىنى سۈت بىلەن يۇيۇپ، تەنلىرىگە ئۇپا يېقىپ، چاچلىرىنى قاشتېشىدەك سۈزۈك يىلىملار بىلەن پاتلاپ، قىرىق تال قىلىپ ئۆرۈپتۇ.

مەلىكە دىلنەۋازنىڭ تاشتەك يۈرىكى ئېرىپ، كېچىدەك قاراڭغۇ كۆڭلى ئىنساپ نۇرى بىلەن يورۇپتۇ، ئىنىكئانىنىڭ قۇچىقىدا ئەركىلەپتۇ، بالىلىق مېھرى بىلەن ئۇنىڭ ئۆمۈر مۇساپىسى خاتىرىلەنگەن ماڭلىيىدىكى قورۇقلارغا سۆيۈپتۇ. ئەنە شۇ چاغدىلا ئىنىكئانا جۈرئەتكە كەپتۇ:

— ئەي قىزىم، — دەپتۇ ئۇ، — سېنىڭدىن بىر گەپ سورىماقچىدىم، ئۈچ يىلدىن بېرى سورىيالماي يۈرىكىمدە قاداق بولۇپ قالدى.

— رۇخسەت! — دەپتۇ مەلىكە دىلنەۋاز.

— بىر قوشۇق قېنىمنى تىلەيمەن، — دەپتۇ ئىنىكئانا ئۇنىڭغا تىزلىنىپ تۇرۇپ.

— ئېيت! — دەپتۇ مەلىكە، — سۈتۈڭنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن كەچتىم.

— قىزىم، سەن ئەر كىشىلەرنى چانغىلى ئۈچ يىلدىن ئېشىپتۇ، ھەتتا سېنىڭ ھۆسن - جامالىڭغا بىقارار بولۇپ ئېتىكىنىڭ ئاستىغا يىقىلغان نى - نى يىگىتلەرنى چاندىڭ، بۇنىڭ سە-

www.ewlat.org

ۋەبى نېمە؟

مەلىكە شۇ ھامان قىلىچنى يالىڭاچلاپ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپتۇ:

— ئەي قىرى، ساڭا بۇ گەپنى كىم ئۆگەتتى؟ سەن ماڭا ھىيلە ئىشلەتمەكچىمۇ؟

ئىنىكئانا ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ شۇنداق دەپ يىغلاپتۇ:

— ئەي قىزىم، سېنى ئاناڭ تۇغۇپلا مېنىڭ قۇچىقىمغا تاشلاپ بەردى، مەن ساڭا قىزىل قانلىرىمنىڭ ئارىسىدىن ئاق سۈتۈمنى ئايرىپ بەردىم. شۇ ھالال سۈتلىرىم بىلەن ھۆسنىڭگە ھۆسنۈمنى ئۆتكۈزدۈم. ئەنە شۇ سۈت ھەققىم ئۈچۈن قىلىچىڭنى قىنىغا سال!

مەلىكە قىلىچنى قىنىغا سېلىپ، ئىنىكئانىسىغا:

— خەير، سۆزۈڭنىڭ شىرنىسى بار ئىكەن، «قىزىل قانلىرىمنىڭ ئارىسىدىن ئاق سۈتۈمنى ئايرىپ بەردىم» دېگەن سۆزۈڭ تاش بولۇپ قاتقان يۈرىكىمنى ئېرىتتى. ئاتامغا ئېيتىپ بەرمىگەن بۇ سىرىمنى ساڭا ئېيتىپ بېرەي. بىراق، ئىكك-

مىزدىن باشقا ھەرقانداق بىر ئىنسۇجىن ئاڭلاپ قالمىغان بولسا، سۇتۇڭنى ئەمەس، قىزىل قېنىڭنى، كۆزۈڭنىڭ گۆھە-رىنى ئېمىتكەن بولساڭمۇ يۇز ـ خاتىر قىلالمايمەن، بۇشىلىرىڭغا زەيتۇن يېغى چېچىپ ئوت قويۇۋېتىمەن ! ــ دەپتۇ.

ئىنىكئانا بىر تىل، بىر دىللىقى ھەققىدە يۇزلىرىگە توپا تۇپراق چېچىپ قەسەم قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مەلىكە دىلنەۋاز كۆرگەن چۈشى ھەققىدە مۇنداق دەپ ھەسرەت ئۇنچىلىرىنى تۆكۈپتۇ:

ــ مەن چۈشۈمدە جاڭگىلى مازاندىرانغا بېرىپ چىرايلىق بىر كېيىككە ئايلاندىم. چۆپلەرنىڭ ئۇچىنى يەپ، پاكىز بۇلاقلاردىن سۇ ئىچىپ يايرىدىم. يېنىمدا بىردىنلا كېلىشكەن، ياش بىر ئەركەك كېيىك پەيدا بولدى. بىچارە تىلسىز بولغىنى ئۈچۈن ماڭا كۆزلىرى بىلەن يېقىنچىلىق قىلدى، بىللە ئوينىدۇق. ئاخىر ئۇنى دىلىم تارتىپ قوشۇلدۇق. شۇنىڭ بىلەنلا ئۇنىڭدىن بىر قەدەممۇ ئايرىلغۇم كەلمەي، خۇددى سايىسىدەك ئەگىشىپ يۇردۇم. بىر چاغدا نازۇك ئاياغلىرىم قاپقان زەربى-سىدە قالدى. جانلىرىم قاقشاپ ئاچچىق پەرياد قىلدىم، ئىد-شەنگەن جۈپتۈمگە ياردەم تىلەپ تەلمۈردۈم. بىراق، جۈپتۈم بېشىمغا چۈشكەن تۇتقۇنلۇق ئازابىنى ئاز كۆرۈپ، يۈرىكىمگە يەنە ۋاپاسىزلىق خەنجىرى قاداپ قويۇپ، قارىماي كەتتى. شۇ-نىڭ بىلەن ئاچچىق نالە قىلىپ ئويغاندىم. قارىسام، چۆرەمدە كېنىزەكلەر، بېھشباغدا يېتىپتىمەن. كۆڭلۈمگە چۈشكەن بۇ چۈشنىڭ سايىسى مېنى ئازابلىدى. دەرھال مۇنەججىم چاقىرت-تىم، بەختى قارا مۇنەججىم چۈشۈمگە: «سىز بولغۇسى كۆيۈ-ڭىزنىڭ ۋاپاسىزلىقىنى كۆرۈپسىز. ئۇ يىگىت سىزگە خۇددى كېيىكتەك ۋاپاسىزلىق قىلىدىكەن...» دېگەن تەبىرنى بەردى. بۇ سۆزنى ئاڭلاپ غەزەپ ئۇچقۇنلىرىم كۆز چاناقلىرىمدىن،

ئەلەم زەردابلىرى تىل ـ تاماقلىرىمدىن ئېتىلىپ چىقتى، شۇڭا مۇنەججىمنىڭ كاللىسىنى ئالدىم. ۋاپاسىز يىگىتلەرنىڭ زەھەرلىك تىرناقلىرىدا پاكىز ۋۇجۇدۇمنى بۇلغىماسلىق ئۈچۈن توي قىلماسلىققا ئەھدە قىلدىم. لېكىن، ئىنسان ئىكەنمەن، بىللە ئۇچقان بىر جۈپ تۇرنىنى كۆرسەممۇ يۈرەكلىرىم رەشك ئاتەشلىرىدە ئۆرتەندى، ماڭا ۋاپاسىز بولۇپ يارالغان پۈتۈن ئەرلەرگە قەھرىم ئۆرلىدى. شۇڭا، قىلىچىمنىڭ بىسىنى ئەر-لەرنىڭ قېنى بىلەن سۇغىرىپ، سۆڭەكلىرىدە بىلىدىم.

ئىنىكئانا مەلىكە دىلنەۋازنىڭ ھەسرەتلىك سەرگۈزەشت-لىرىنى ئاڭلاپ چاچلىرىنى يۇلۇپ يىغلاپتۇ. مەلىكە دىلنەۋاز قايتار چېغىدا ئۇنىڭدىن بىر تىل ۋە بىر دىللىقى ھەققىدە قايتا ـ قايتا قەسەملەرنى ئېلىپ، ئۆزىنىڭ بۇ يولدىن يانماي-دىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ ئانت ئىچىپتۇ.

ئەتىسى نۇركامال كەلگەندە ئىنىكئانا جېنىغا تەۋەككۇل قىپتۇ ـ دە، مەلىكە دىلنەۋازنىڭ ئېيتقانلىرىنى زىر ـ زە-ۋەرلىرىگىچە تۆكۈپ بېرىپتۇ.

نۇركامال بىرقانچە كېچىلەرنى بىدار ئۆتكۈزۈپ، ئاخىر مەقسەت چوققىسىغا چىقىدىغان بىر يول تېپىپتۇ. ئۇ گۆدەك چاغلىرىدىلا ئاتا ئوردىسىدا زامانىنىڭ ئەڭ مەشھۇر رەسساملى-رىدىن ئىلىم ئالغان كامالەتلىك رەسسام بولغاچقا، دەرھال تۇ-تۇش قىلىپ، زىمىرشاھنىڭ ئوردىسىغا يېقىن بولغان دوق-مۇشتىن نۇرغۇن پۇل خەجلەپ ئىمارەتلىك جاي سېتىۋاپتۇ. ئالتۇن ـ كۈمۈشلىرى يېتىشمىگەندە ئېتىنىڭ ئالتۇن جاب-دۇقلىرىنى پۇل قىلىپ، ئوردا سىياقىدا بېزەپ قىرىق ئې-غىزلىق مۇنچا سالدۇرۇپ، مۇنچىنىڭ ئالدىغا پۇختا ماتېرى-ياللار بىلەن بىر تام تاختا ياسىتىپ، ئۇنىڭغا نۇردىنمۇ تې-پىلمايدىغان يارقىن رەڭلەر بىلەن مۇنداق بىر تەسۋىرىي رە-

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

سىم سىزىپتۇ:

ئوت ـ چۆپلەر يەلپۈنۈپ، سۈزۈك بۇلاق سۇلىرى شىلا-دىرلاپ ئېقىپ تۇرغان جاڭگىلى مازاندىران، قاپقان ۋە بىسىدە سىلكىنىپ، كۆزلىرىدىن ئەلەم ياشلىرىنى تۆكۈۋاتقان بىر ئەركەك كېيىك، ئۇنىڭ بىلەن بىر جۈپلۈكى ناھايىتى ئېـنىق، لېكىن جۈپتىنىڭ پەريادىغا پىسەنت قىلماي كېتىۋاتقان بىر چىشى كېيىك.

نۇركامال بۇ رەسىمنى شۇنداق ئۇستىلىق بىلەن سىزىپ-تۇكى، رەسىمدىكى ئەركەك كېيىك كۆزلىرىدىكى مىسكىن-لىك، ھايات مۇھەببىتى، جۈپتىگە بولغان تەلمۈرۈش ۋە ۋاپا-سىزلىقى ئۈچۈن ئاغرىنىش تەسۋىرلىرى بىلەن كىشىنىڭ كۆزىگە خۇددى شۇ قارا كۈن بېشىغا چۈشكەن بىر ھايات كې-يىك كۆرۈنۈپتۇ. قىچىپ كېتىۋاتقان چىشى كېيىكنىڭ پۈتۈن قىياپەتلىرىدە، بولۇپمۇ كۆزلىرىدە ۋاپاسىزلىق، نادانلىق ئەكس ئېتىپ كۆرۈنۈپتۇ. بۇ رەسىمنى كۆرگەن ھەرقانداق كىشى، ھەتتا ئۆز ئەرلىرىگە ۋاپاسىزلىق قىلغان ئاياللارمۇ ئەركەك كېيىككە ئىچ ئاغرىتىپ، جۈپتىگە قارىمىغان چىشى كېيىككە لەنەت ئوقۇشۇپتۇ.

بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا بۇ مۇنچىنىڭ داڭقى ئازادە ۋە پاكىزلىقى بىلەن پۈتۈن شەھەرگە تارىلىپتۇ. مەلىكە دىلنەۋاز جۈمە كۈنى كېنىزەكلىرى بىلەن يەنە ئەرلەرنى چىپىش ئۈچۈن كوچىغا چىقىپتۇ. ئۇ يىراقتىنلا بۇ رەسىمنى كۆرۈپ ئات چاپتۇرۇپ كەپتۇ ـ دە، رەسىمگە قاراپ تاڭ قېلىپ، رەسىم-دىكى مەنزىرىگە ۋە ئۇنى كۆرۈۋاتقان ئۆز كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قاپتۇ. ئۆزىنى تۇختىتىۋېلىپ، ئاتتىن چۈشۈپمۇ كۆرۈپتۇ. ئاخىر چىنلىقىغا گۇۋاھلىق بېرەلەيدىغان رەسىمدىكى روھىي تەسەۋۋۇرلار ئۇنىڭغا ھاياتتا ئەرلەرگە ئاياللارنىڭمۇ ۋاپاسىز-

www.ewlat.org

لىق قىلىدىغانلىقىنى، ۋاپاسىزلىق ئەرلەردىلا بولۇپ قالماي، ئاياللاردىمۇ بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپتۇ.

مەلىكە دەرھال كېنىزەكلىرى ئارقىلىق مۇنچىنىڭ خوجايىنىنى چاقىرغۇزۇپتۇ، لېكىن مۇنچا خوجايىنى نۇركامال كېنىزەكلەرگە ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ شۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— كەچۈرۈڭلار، كېنىزەكلەر، مەن ئايال بەندىلەر بىلەن يۈزتۈرا سۆزلەشمەيمەن. مەلىكەڭلار خاپا بولمىسۇن.

بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان مەلىكىنىڭ قانلىرى قايناپ، قەھرى ئۆرلەپتۇ. مۇنچا ئىشىكلىرىنى بۇزۇپ باستۇرۇپ كىرىپتۇ، نۇركامالنى ئۆز لەۋزى بىلەن چاقىرىپتۇ، نۇركامال مەلىكىنىڭ ئالدىغا بېشىغا چاپان ئارتىپ چىقىپتۇ.

— چاپىنىڭنى ئال! سەن بىلەن سۆزلىشىدىغان گېپىم بار، — دەپتۇ مەلىكە.

— يوقسۇ، مەلىكە، — دەپتۇ نۇركامال، — مەن ئايال كىشىلەرگە ئۆزۈمنى كۆرسەتمەسلىككە ئەھدە قىلغانمەن.

مەلىكە تېخىمۇ تاقەتسىزلىنىپتۇ:

— نېمە ئۈچۈن؟!

— مۇنچىنىڭ ئالدىدىكى رەسىمنى ئۆز قولۇم بىلەن سىزغانمەن، — دەپتۇ نۇركامال، — بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن بىر چۈش كۆردۈم، چۈشۈمدە جاڭگىلى مازاندىرانغا بېرىپ چۈشىنىڭ كارامىتى بىلەن كېيىككە ئايلاندىم. كېيىن ئەنە شۇ رەسىمدىكى چىشى كېيىك بىلەن جۈپلەشتىم. بىراق، ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەيلا، چۈش بولسىمۇ، بېشىمغا رەسىمدىكى قارا قىسمەت چۈشتى. چۈشۈمنى ئاڭلىغان مۇنەججىملەر بەختسىزلىكىمگە بېشارەتلەرنى بەردى. مەن يۇرتۇمدا شاھزادە ئىدىم. بۇ قارا چۈشىنىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن يۇرتۇمدىن كۆڭلۈم قالدى، تەركىجاھان بولدۇم...

مەلىكە شۇ ھامان نۇركامالنىڭ بېشىدىكى چاپانى چۆرۈپ تاشلىۋېتىپتۇ. ئۇنىڭ كېلىشكەن بەستىنى كۆرۈپ، قىلغىنىغا پۇشايمان بىلەن قاراپتۇ. نۇركامالدىنمۇ سۇباتلىق ۋاللاي بى- گىتلەرنىڭ بېشىنى ئالغان مەلىكە قىلىچىنىڭ خۇن تېپىپ تۇرغان بىسلىرىنى مۇنچىنىڭ تاش تۇۋرۇكلىرىگە ئۇرۇپ قاي- رىپتۇ. مەلىكە غۇرۇر ۋە قىزلىق ئاجىزلىقى بىلەن نۇركامالغا شۇنداق دەپتۇ:

— دىلىمنىڭ قۇلۇپىنى ئاچقان ئەي يىگىت، سىنىڭ بۇ سېھىرلىك رەسىمىڭ مېنىڭ سىنىڭكىدىنمۇ قاتتىق ئېتىقا- دىمنى سۇسلاشتۇرۇپ، ئىرادە تاغلىرىمنى غۇلاتتى. بىھۇدە تۆككەن قانلىرىم مانا شۇ دەمدە ۋىجدان ئەينەكلىرىمگە چاچراۋاتىدۇ. نامۇ ئەمالىڭنى كېيىن سورايمەن. مېنى ھا- زىرلا ئەمرىڭگە ئال!

— ھەر ئىككىمىز ئېتىقادىمىزدىن، قىلغان ئەھدىمىزدىن كەچكەن بولىمىز، — دەپتۇ نۇركامال، — دادىڭىزنىڭ رايى قانداقكىن؟

مەلىكە دىلنەۋازنىڭ بۇيرۇقى بىلەن زىمىر شاھنىڭ ئال- دىغا خەۋەرچىلەر بېرىپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان زىمىر شاھ ئەلنىڭ كەلگۈسى تىنچلىقى ئۈچۈن قۇلاقلىرىغا ئىشەنمەي قاپتۇ، خۇددى قويندىن ئاي چىققاندەك خۇشال بوپتۇ. نۇركا- مال ئوردىغا چاقىرتىلىپ، شاھانە زىياپەتلەرگە داخىل بوپتۇ. پۈتۈن يۇرت خەلقى بۇ ئاجايىپ يىگىتكە تەشەككۈر ئېيتىپتۇ. دىمى ئۆتكۈر كىشىلەر ئۇنىڭ ئۆمرىگە ۋە بەختىگە يىغلاپ تۇرۇپ دۇئا قىلىشىپتۇ. زىمىر شاھ ئۆز يۇرتىدا قىرىق كۈن توي قىلىپ خەلققە ئاش بېرىپتۇ. كۆيئوغلىنىڭ كۆڭلى ئۈ- چۈن پۈتۈن نۆكەرلىرى بىلەن قۇدا يۇرتىغا تەنتەنە ۋە داغدۇغا بىلەن قىزنى ئەۋەتىپتۇ.

www.ewlat.org

شاھزادە بىلەن ئالۋاستى

بۈرۈن بىر شاھزادە بولغانىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ خانىش ئانىسىنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىكەن، خانىشمۇ شاھزادە ئوغلىغا ئىنتايىن ئامراق ئىكەن. شاھزادە خانىش ئانىسىنىڭ ئىجازىتىسىز ھېچ يەرگە بارمايدىكەن، خانىشمۇ شاھزادە ئوغلىنىڭ دېگىنىنى قىلىپ بەرمەي قالمايدىكەن، ئوغلىدىن بىردەممۇ ئايرىلىشقا كۆڭلى قىيمايدىكەن.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە شاھزادە خانىشتىن شىكارغا چىقىش توغرىسىدا ئىجازەت سوراپ تۇرۇۋاپتۇ. خانىش نائىلاج شاھزادىنىڭ شىكارغا چىقىشىغا ئىجازەت بېرىپتۇ. شاھزادە خانىشنىڭ ئىجازىتىنى ئالغاندىن كېيىن تاغ باغرىدىكى گۈزەل مەنزىرىلىك بىر ئورمانلىققا كەپتۇ. شاھزادە ئۇ يەردە بىر ساھىبجامال قىز بىلەن ئۇچرىشىپ قاپتۇ. بۇ ساھىبجامال قىزنىڭ مۈرىسىنى يېپىپ تۇرىدىغان قويۇق ئالتۇن چاچلىرى، مىسران قىلىچتەك ئىنچىكە قەلەم قاشلىرى، مەرۋايىت- ئۈنچىلەردەك ئاپئاق چىشلىرى، پىشقان گىلاستەك قىپقىزىل لەۋلىرى، ئويناق چەشمە كۆزلىرى... شاھزادىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋاپتۇ. ساھىبجامال قىز نازۇكەرەشمە ئۇچقۇنلىرى چاچراپ تۇرىدىغان چەشمە كۆزلىرى بىلەن شاھزادىگە شۇنداق

بىر نازاكەتلىك باققانىكەن، شاھزادە شۇ ھامان مەستۇ مۇس-تەغرەق قايىنىمىغا غەرق بولۇپ، ئۇنىڭغا ئاشىق بىقارار بوپ-تۇ، ئۇنىڭ قەلبىنى ئاجايىپ كۈچلۈك ئىشق - مۇھەببەت رىشتىسى چىرمىۋاپتۇ. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن شاھزادە ھېلىقى گۈزەل ئورمانزارغا بېرىپ ساھىبجامال قىز بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىدىغان بوپتۇ. بىر كۈنى شاھزادە ۋەدىلەشكەن قارارىدا ئور-مانزارلىققا يېتىپ كېلىپ قارىغۇدەك بولسا، ساھىبجامال قىز بىر بۇلاق بويىدا قويۇق سايە تاشلاپ تۇرغان مەجنۇنتالغا يۆ-لەنگىنىچە كۆزىنى بۇلاقتىن ئۈزمەي غەم - غۇسسە قايىنىمىغا پېتىپ ئولتۇرغۇدەك. ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئىلگىرىكى خۇشخۇي نازۇكەرەشمە ئورنىنى خاپىلىقنىڭ قارا بۇلۇتلىرى توسۇۋال-غانلىقىنى كۆرگەن شاھزادە ھەم تەئەججۇپ، ھەم ئەنسىرەش ئىچىدە:

— ئى ساھىبجامال گۈزىلىم، سىزگە نېمە بولدى؟ ياكى ئاغرىپ قالدىڭىزمۇ؟ سىزگە نېمە بەرسەم، ئايدەك گۈزەل جا-مالىڭىزدىن غەم - غۇسسىنىڭ قارا بۇلۇتلىرى تارقايدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ساھىبجامال قىز بېشىنى چايقاپ، ئاغرىپ قال-مىغانلىقىدىن بېشارەت بېرىپتۇ ۋە شاھزادىگە قاراپ:

— ئى شانۇ شەۋكەتلىك شاھزادە، سىز ماڭا بىر يىگىنە ئەكېلىپ بەرسىڭىز، — دەپتۇ.

شاھزادە دەس ئورنىدىن تۇرۇپ ئوردىغا بېرىپ خانىش ئا-نىنىڭ بىردىنبىر تەۋەررۈك يىڭنىسىنى ئەكېلىپ بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ساھىبجامال قىزنىڭ چىرايىدىكى خاپىلىق بۇلۇتلىرى تارقاپ، ئۇنىڭ ئورنىنى خۇشاللىق ئاپتىپى قاپلاپتۇ. ئۇلار بۇلاق بېشىدا شېرىن مۇڭدىشىپ، قۇياش تاغ كەينىگە مۆككەندە، ئەتىسى يەنە شۇ قەرەلدە ئۇچرىششقا ۋە-

www.ewlat.org

دىلىشىپ ئايرىلىشىپتۇ. ئەتىسى شاھزادە شۇ قەرەلدە بۇلاق بېشىغا بېرىپ قارىسا، ساھىبجامال قىز يەنە خۇددى تۈنۈگۈن-كىدەك خاپا ھالدا ئولتۇرغۇدەك. شاھزادە يەنە تۈنۈگۈنكى سۆزلەرنى تەكرارلاپ، ئۈنىڭدىن:

— سىزگە نېمە بەرسەم، ئاي جامالىڭىزنى تۇسۇۋالغان خاپىلىق بۇلۇتلىرى تارقاپ، خۇشاللىق ئاپتىپى چىقىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ساھىبجامال قىز شاھزادىدىن بىر دانە تۇگمە ئەكېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ. شاھزادە شۇ ھامان ئوردىغا بېرىپ ئانىسىنىڭ خانىشلىق زەر تونىنىڭ ئالتۇن تۈگمىسىنى ئېلىپ كېلىپ ساھىبجامال قىزغا بېرىپتۇ. ئاندىن ساھىبجا-مال قىزنىڭ ئاي جامالىغا سايە سالغان خاپىلىق بۇلۇتلىرى تارقاپ، خۇشاللىق ئاپتىپى پارلاپتۇ. ئۇلار بۇلاق بېشىدا ئۇزاقىچە شېرىن سۆھبەتلەر قىلىشىپ، قۇياش تاغ كەينىگە مۆككەندىن كېيىن، ئەتىسى يەنە شۇ قەرەلدە كۆرۈشۈشنى ۋە-دىلىشىپ قايتىپتۇ. ئەتىسى شاھزادە بۇلاق بېشىغا كېلىپ قارىسا، ساھىبجامال قىزنىڭ چىرايىدىكى خاپىلىق بۇلۇتلىرى شاھزادىگە غەزەپ مۆلدۈرلىرىنى ياغدۇرۇپ تۇرغۇدەك. شاھزادە ھەيرانۇھەس بولۇپ، يەتتە ئېگىلىپ تەزىم بەجا كەلتۈرگەن-دىن كېيىن، ساھىبجامال قىزنىڭ غەزەپ مۆلدۈرلىرى يېغىپ تۇرغان كۆزىگە قاراپ:

— ئى ساھىبجامال گۈزىلىم، سىزگە نېمە بولدى؟ سىز نېمىشقا خاپا بولدىڭىز؟ سىزگە يەنە نېمە كېرەك؟ — دەپ سوراپتۇ. ساھىبجامال قىز بولسا تال - تال ئوقيا كىرپىك-لىرى سايە تاشلاپ تۇرغان چەشمە كۆزلىرىنى شاھزادىگە ئە-مەس، بەلكى كۆپكۆك ئاسماندىكى قوي پادىلىرىدەك ئۈزۈپ يۈرگەن ئاپئاق بۇلۇتلارغا تىككىنىچە خىيال سۈرۈپ جىم تۇ-

رۇۋاپتۇ. بۇ چاغدا شاھزادە بىتاقەت بولۇپ

— ئى ساھىبجامال گۈزىلىم، سىزگە ئاشۇ ئايلىق بۇلۇت-تەك توپ ـ توپ قوي پادىلىرى ئەكېلىپ سوۋغا قىلىمۇ بىلا مەن سىزنى تولىمۇ ياخشى كۆرىمەن. پەقەت سىزنىڭ ئاشۇ ئاي جامالىڭىزدىن خاپىلىق بۇلۇتلىرىنى تارقىتىۋېتىپ، خۇشخۇي نازاكەتلىك كۈلكە ئاپتىپىنى كۆرۈشكە مۇمكىن بولمىدىغانلا بولسا، سىز مەيلى نېمىنى تەلەپ قىلسىڭىز، تەلىپىڭىزنى بەجا كەلتۈرۈشكە تەييارمەن، — دەپتۇ ۋە ئىلتىجا ياشلىرى قۇيۇلۇۋاتقان كۆزلىرى بىلەن ساھىبجامالغا تەلمۈرۈپ تۇرۇپ-تۇ. ساھىبجامال قىز ئىككى قولىنى كۆكسىگە ئېلىپ ئال-ماشتۇرۇپ، بىر خىل كۈچلۈك تىلىنىش ئۇچقۇنلىرى چاچراپ تۇرغان كۆزلىرىنى شاھزادىگە تىكىپ تۇرۇپ دەپتۇ:

— ئى شاھزادە يىگىت، ئەگەر سىز مېنى خۇشال قى-لىشنى ئويلايدىكەنسىز، ماڭا سىز خانىش ئانىڭىزنىڭ سوقۇپ تۇرغان قىزىق يۈرىكىنى ئەكېلىپ بېرىشىڭىز كېرەك.

شاھزادە ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمىگەن ھالدا ھەيرانلىق پات-قىقىغا پېتىپ، ئۆز ئورنىدا قېتىپلا قاپتۇ. بۇ چاغدا ساھىب-جامال قىزنىڭ چەشمە كۆزلىرىدىن گوياكى يىپى ئۈزۈلگەن ئۈنچىلەردەك ياش ئۈنچىلىرى ئۈزۈلمەي تۆكۈلۈشكە باشلاپتۇ. بۇنىڭدىن كۆڭلى بىئارام بولغان شاھزادە ئېسىنى يىغىپتۇ. ئارقىسىغا بۇرۇلۇپلا ئۇچقاندەك ئوردىغا — خانىش ئانىسىنىڭ قېشىغا يېتىپ كەپتۇ. بۇ چاغدا خانىش ئۇيقۇ دېڭىزىغا غەرق بولۇپ كەتكەنىكەن. شاھزادە دەرھال ئانىسىنىڭ كۆكسىنى يېرىپ، ئۇنىڭ سوقۇپ تۇرغان قىزىق يۈرىكىنى ئېلىپ سا-ھىبجامال قىزنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپتۇ. شاھزادە ئورمانلىقتا يېتىپ بارغاندا، ئۆزىنى بەجايىكى بىر قاپقاراڭغۇ شام گۆر

www.ewlat.org

ئېچىگە كىرىپ قالغاندەك ھېس قىپتۇ، ھېچ نەرسىنى كۆرەل-مەپتۇ. ئۇ ھەربىر قەدەم تاشلىغاندا، بەدەنلىرىگە گوياكى يىڭ-نە سانجىلغاندەك تىكەن - چاتقاللار سانجىلىشقا باشلاپتۇ. ئـۇ يەنە بىر قەدەم مېڭىشىغا بېشى قېيىپ يىقىلىپ چۈشۈپتـۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭ قولىدىكى ئانىسىنىڭ يۈرىكىدىن شۇنداق بىر ئىدا كەپتۇ:

— ئى ئوغلۇم ! يىقىلىپ چۈشتۈڭمۇ؟ بىر يېرىڭ قاتتىق ئاغرىپ كەتتىمۇ؟ ئوغلۇم، مەن ھەممىنى كۆرۈپ تۇردۇم. سەن ئالۋاستىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قاپسەن. سەن بەرگەن يىڭنىنى ئۇ بەدىنىڭگە سانجىدى. ئوغلۇم، سەن خۇشال قىلماقچى بول-غان بۇ ساھىبجامال قىز سۈرىتىدىكى ئالۋاستى سېنىڭمۇ يۈ-رىكىڭنى كاۋاپ قىلىپ يېسە، ئاندىن بىردەملىك خۇشال بـو-لۇپ، خۇنۇك چىرايى ئېچىلىدىغانلىقىنى چۈشىنەمسەن؟... ئوغلۇم ! سەن ئەمدى كېچىكتىڭ، ئاھ... ئەقىلسىز ئوغلۇم !

ئانىنىڭ يۈرىكىدىن چىققان بۇ سادادىن تاغلار تىترەپ، ئاسماندا كۈچلۈك چاقماق چېقىلىپتۇ. شاھزادە چاقماق يورۇ-قىدا ساھىبجامال قىزنى ئۆزى سوۋغا قىلىپ بەرگەن يىڭنىنى نەيزە، تۈگمىنى قالقان قىلىپ، ئەجدىھادەك ئاغزىنى ئېچىپ، چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ ئۆزىگە قاراپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆ-رۈپتۇ. بۇ چاغدا شاھزادە ساھىبجامال قىز تەرەپكە قاراپ ئىنتىلىشىگە خانىش ئانىسىنىڭ يۈرىكى ئۇنىڭ قولىدىن يۇل-قۇنۇپ چىقىپتۇ - دە، كۈچلۈك يالقۇنغا ئايلىنىپ، ساھىبجا-مال قىزنىڭ قولىدىكى نەيزە، قالقانىنى ئېرىتىپ تاشلاپ، سا-ھىبجامال قىزنىمۇ تۇتۇنگە ئايلاندۇرۇۋېتىپتۇ. شاھزادىنىڭ پۇت - قولى بوشىشىپ، كۆزىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، كۆزد-نى قايتا ئاچالماپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

خىسلەتلىك گۈل

ئۆتكەن زاماندا قىسمەت دېگەن بىر تەنها دېھقان بار ئىكەن. ئۇ ھەر كۈنى تاغقا بېرىپ دېھقانچىلىق قىلىدىكەن. بىر يىلى ياز ناھايىتى ئىسسىق كەپتۇ، قۇياش نۇرى تاغنى ئوتتەك قىزىتىۋېتىپتۇ. قىسمەتنىڭ پۈتۈن ئەزالىرىدىن سۇ تۆكۈلگەندەك تەر ئېقىپتۇ، ئۇنىڭ تەرى ئېقىپ چۈشكەن يەردىن بىر لەيلىگۈل ئۈنۈپ چىقىپتۇ. گۈل ۋىلىلداپ نۇر چېچىپتۇ ۋە ئۇنىڭدىن: «يالغۇزغا ھەمراھ بولاي، سەن بىلەن بىرگە بولاي، ناخشا ئېيتىپ، غەزەل ئوقۇپ ئىچ پۇشۇقۇڭنى ئالاي» دېگەن ناخشا ئاڭلىنىپتۇ. قىسمەت بۇ ئىشقا ھەيران بوپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن شۇ گۈل قىسمەتنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى بولۇپ قاپتۇ. گۈلنىڭ يېقىملىق ناخشىسى قىسمەتكە چەكسىز كۈچ بېغىشلاپتۇ، قىسمەت ئىشلەپ ھارمايدىغان بوپتۇ.

بىر كۈنى بىر توشقان گۈلنىڭ يېنىدىن سەكرەپ كېتىۋېتىپ، گۈلنى سىڭارىيان قىلىپ قويۇپتۇ. بۇنى كۆرگەن قىسمەتنىڭ يۈرىكى مۇجۇلۇپ كەتكەندەك بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن گۈلنى ئۆيىگە قايتۇرۇپ كېلىپ، تەشتەككە ئېلىپ دېرىزىگە قويۇپتۇ. قىسمەت ھەر كۈنى كەچ ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندە بۇ گۈل خۇش پۇراق چېچىپ، يېقىملىق ناخشا ئېيتىپ بېرىپتۇ.

بىر ئايەم كۈنى ئاخشىمى سۇتتەك ئايدىڭ بوپتۇ. قىسمەت

www.ewlat.org

چىراغ تۆۋەدە كۆڭلىكىنى ياماپ ئولتۇرسا، چىراغنىڭ پىلىكى بىر قىزىلگۈلگە ئايلىنىپ قاپتۇ. قىزىلگۈل بارا - بارا پورەكلەپ ئېچىلىپتۇ. گۈل ئىچىدە بىر پەرىزات پەيدا بوپتۇ ۋە: «قىزىلگۈل ئېچىلدى، خۇش پۇراق چاچتى. گۈل ئىچىدىن پەرىزات چىقتى» دەپ ناخشا ئېيتىپتۇ. قىسمەت بۇنىڭغا ھەيران بولۇپ تۇرۇشىغا، پەرىزات سەكرەپ چۈشۈپ قىسمەتكە سالام بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دېرىزىدىكى گۈل غايىپ بوپتۇ. قىسمەت ئورنىدىن تۇرۇپ پەرىزاتقا ئېگىلىپ سالام بېرىپتۇ. پەرىزات كېلىپلا قىسمەتنىڭ قولىدىن كۆڭلەكنى ئېلىپ ياماشقا باشلاپتۇ. بۇلار بىر - بىرىگە مۇھەببەت ئىزھار قىلىشىپتۇ. پەرىزات بىلەن قىسمەت ئاينى گۇۋاھچى قىلىپ ئەر - خوتۇن بولۇشۇپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن قىسمەت بىلەن پەرىزات ھەر كۈنى تاغقا بېرىپ، كۆيۈپ - پىشىپ دېھقانچىلىق قىپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ئاخشىمى ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندە پەرىزات چىراغ تۈۋىدە كەشتە تىكىپتۇ، قىسمەت سېۋەت توقۇپتۇ.

ئاي ئۆتۈپتۇ، يىل ئۆتۈپتۇ. بۇلار جاپالىق ئىشلەپ تۇرغۇن ئاشلىققا ئىگە بوپتۇ، يەنە قوي، توخۇ بېقىپتۇ، تۇرمۇشى پاراۋان بوپتۇ.

قىسمەت باياشاتلىققا ئېرىشكەندىن كېيىن ئاينىپتۇ، ئىش خۇشياقمايدىغان بوپتۇ، بىر قەپەسنى كۆتۈرۈۋېلىپ، بېشى قايغان تەرەپلەرگە بېرىپ قۇشقاچ، تورغاي ئويناپ يۈرىدىغان بوپتۇ. پەرىزات بۇنىڭغا خاپا بولۇپ قىسمەتكە نەسىھەت قىپتۇ. ئۇ نەسىھەتنى ئاڭلىماپتۇ.

بىر كۈنى پەرىزات قىسمەتكە ئىككى چارەك ئاشلىقنى، ئىشلىگەن كەشتىلىرىنى بېرىپ، بازارغا ئاپىرىپ سېتىپ، پۇلىغا گۆش، نان ۋە كەشتە توقۇشقا يىپ، يەنە بىر كەتمەن، ئىككى ئوتىغۇچ، ئىككى ئورغاق ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ.

قىسمەت بۇ نەرسىلەرنى بازارغا ئاپىرىپ ئېلىشىغا سېتىپ، ساتقان پۇلىغا يەپ - ئىچىپتۇ، پەرىزاتنىڭ دېگەنلىرىنى ئورۇندىماي، پەرىزاتنى خاپا قىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن قىسمەت ھەر كۈنى بازارغا چىپىپ، چوڭ يەپ - چوڭ ئىچىپ، ئىش قىلماي بىكار تەلەپ بولۇپ يۈرۈپ، تاپقان - تەرگەننى يەپ بولغىلى تۇرۇپتۇ.

پەرىزات قىسمەتنىڭ ھورۇنلىشىپ كەتكەنلىكىدىن خاپا بولۇپ، ئۇنىڭغا:

— بۇنداق بىكار تەلەپ بولۇپ يۈرۈۋەرسىڭىز، تەس كۈنگە قالىمىز، ھورۇنلۇقنى تاشلاڭ، تاغقا بېرىپ دېھقانچىلىقىڭىزنى قىلىڭ، — دەپتۇ.

— تاغقا باراي دېسەم پۇتۇم ئاغرىيدۇ، — دەپتۇ قىسمەت.

— ئەمىسە، سېۋەت توقۇڭ.

www.ewlat.org

— قولۇم ئاغرىيدۇ.

شۇنداق قىلىپ قىسمەت پەرىزاتنىڭ گېپىگە قۇلاق سالـ-ماي، بىكار تەلەپ بولۇپ يۈرۈۋېرىپتۇ. پەرىزات قىسمەتنى گەپكە كىرگۈزەلمەي غەمگە چۆكۈپتۇ، تۇرمۇشىنى قانداق ئۆتـ-كۈزۈش ھەققىدە بېشى قېتىپتۇ. شۇ يىلى دېھقانچىلىقتىن ھېچبىر ھوسۇل ئالالماپتۇ.

پەرىزات بىر كۈنى كېچىدە غەمگە پېتىپ چىراغ يورۇ-قىدا كەشتە تىكىپ ئولتۇرسا، ئۇشتۇمتۇت چىراغ پىلىكى گۈلگە ئايلىنىپتۇ. گۈل ئىچىدىن قاناتلىرى رەڭگارەڭ، ئاجا-يىپ چىرايلىق بىر توز پەيدا بوپتۇ ۋە: «قىزىلگۈل يەنە ئې-چىلدى، ئۆز ھۆسنىنى كۆرسەتتى. قىسمەت ھۇرۇن بولۇپ كەتتى، ئەمدى بۇ يەردە تۇرمايلى، ئۆز جايىمىزغا كېتەيلى» دەپ ناخشا ئېيتىپتۇ — دە، سەكرەپ چۈشۈپ پەرىزاتنىڭ بې-شىغا قونۇپتۇ. پەرىزات غايىب بوپتۇ. توز ئۇچۇپتۇ، قىسمەت توزغا ئېسىلىۋاپتۇ، توزنىڭ بىر تال پېيى يۇلۇنۇپ قىسمەت-نىڭ قولىدا قاپتۇ. توز دېرىزىدىن چىقىپ كېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن قىسمەت داڭقېتىپ قاپتۇ.

پەرىزات ئۇچۇپ كەتكەندىن كېيىن، قىسمەت ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ ئۆيدە يالغۇز قاپتۇ، ئىش - ئوقەتمۇ قىلماپتۇ. كۈن ئۆ-تۈپتۇ، ئاي ئۆتۈپتۇ، ئۆيدىكى بارلىق نەرسىلەرنى سېتىپتۇ. ئۆ-يىدە پەقەت ئۆزى ياتقان بىر پارچە كىگىزلا قاپتۇ. قىسمەت ئەم-دى بۇ كىگىزنىمۇ ئېلىپ چىقىپ ساتماقچى بوپتۇ. كىگىزنى كۆتۈرۈشى بىلەنلا، كىگىزنىڭ ئاستىدىن پەرىزات ئىشلىگەن بىر دانە كەشتە گۈل چىقىپتۇ. قىسمەت كەشتىنى كۆرۈپلا قو-لىغا ئېلىپ باغرىغا تېڭىپ، پەرىزات بار چاغدىكى كۆڭۈللۈك، ھالاۋەتلىك كۈنلىرىنى ئويلاپ ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپتۇ. پەرىزاتنىڭ نەسىھەت، گەپ - سۆزلىرى ئەمدى كۆز ئالدىغا كەپتۇ، مىڭ بىر

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پۇشايمان قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كەتمەننى كۆتۈرۈپ تاغقا يېرىپ دېھقانچىلىق قىپتۇ، ئاخشىمى ئۆيگە قايتىپ كېلىپ سېۋەت توقۇپتۇ.

پەرىزات كەتكەندىن كېيىن قىسمەت توزنىڭ هېلىقى قولىدا يۇلۇنۇپ قالغان بىر تال پېيىنى دېرىزىدىكى تەشتەككە سانجىپ قويغانىكەن. ئۇ هەر كۈنى پەرىزاتنى يادلىغاندا دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ نالە قىلىپ يىغلايدىكەن. قىسمەتنىڭ ياش تامچىلىرى تەشتەكتىكى توزنىڭ پېيىگە چۈشۈپتۇ. بىر كۈنى هېلىقى پەي لەيلىگۈلگە ئايلىنىپتۇ. گۈلدىن يەنە بۇرۇنقىدەك: «يالغۇزغا هەمراھ بولاي، سەن بىلەن بىرگە بولاي، ناخشا ئېيتىپ، غەزەل ئوقۇپ، ئىچ پۇشۇقۇڭنى ئالاي» دېگەن ناخشا ئاڭلىنىپتۇ. قىسمەت بۇ ناخشىنى ئاڭلاپ، خۇشلۇقتا يامغۇردەك تۆكۈلۈپ يىغلاپ كېتىپتۇ.

قىسمەت هەر كۈنى ئىشتىن قايتىپ كەلگەندە، لەيلىگۈل يېقىملىق ناخشا ئېيتىپ بېرىپتۇ، خۇش پۇراق چېچىپتۇ. يەنە بىر ئايەم ئاخشىمى سۈتتەك ئايدىڭ بوپتۇ. قىسمەت پەرىزاتنى ئويلاپ كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ، چىراغ تۇۋىدە كۆڭلەك ياماپ ئولتۇرۇپتۇ. توساتتىنلا چىراغ پىلىكى ئۆتكەنكىدەك قىپقىزىل گۈلگە ئايلىنىپتۇ. قىزىل گۈل بارا ـ بارا پورەكلەپ ئېچىلىپتۇ. گۈل ئىچىدىن پەرىزات چىقىپتۇ. قىسمەت ئۆزىنى پەرىزاتنىڭ ئالدىغا ئېتىپتۇ، هۇرۇنلۇق قىلىپ بىكار تەلەپ بولۇپ يۈرۈپ، پەرىزاتنى خاپا قىلغىنىغا يۈز مىڭ توۋا قىپتۇ. پەرىزات قىسمەت بىلەن يەنە قايتىدىن ئەر ـ خوتۇن بولۇپ، ئىلگىرىكى تۇرمۇشىنى باشلاپتۇ. ئاي ئۆتۈپتۇ، يىل ئۆتۈپتۇ، پەرىزات ئايدەك چىرايلىق ئوغۇل تۇغۇپتۇ. يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئوغۇلمۇ چوڭ بوپتۇ. ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى تېخىمۇ باياشات، كۆڭۈللۈك ئۆتۈپتۇ.

www.ewlat.org

بېلىقچىنىڭ قىزى

بۇرۇنقى زاماندا بىر پادىشاھنىڭ شۇنداق كېلىشكەن، ساھىبجامال قىزى بولغانىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ قىز ئوۋغا چىقماقچى بولۇپ:

— پۈتۈن شەھەرگە يارلىق چىقىرىڭلار، مېنىڭ بىلەن بىللە ئوۋغا چىقىشنى خالايدىغان قىزلار بولسا، تېز ئوردىغا يىغىلسۇن، — دەپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان قىزلار تەرەپ - تەرەپتىن ئوردىغا يىغىلىپتۇ. بۇ خەۋەر بېلىقچىنىڭ قىزىنىڭمۇ قۇلىقىغا يېتىپتۇ ۋە ئۇنىڭمۇ ئوۋغا چىقىپ تاماشا قىلغۇسى كەپتۇ - دە، ئوردىغا بېرىپ قىزلار سېپىگە قوشۇلۇپتۇ. ھەممىسى جەم بولغاندىن كېيىن، جاڭگالغا ئوۋغا ئاتلىنىپتۇ. قىزلار ئوۋ ئوۋلاپ، تاماشا قىلىپ يۈرسە، ئارىدىن بىر قىز:

— ئەي قىزلار، ئاسمانغا قاراپ بېقىڭلارچۇ، بىر تەخت ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندەك قىلىدىغۇ، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان پادىشاھنىڭ قىزى:

— ئۇ چوقۇم سۇلايمان پادىشاھنىڭ تەختى بولسا كېرەك، سۇلايماننىڭ تەختىنى دىۋە - پەرىلەر ھاۋادا كۆتۈرۈپ يۈرىدۇ، دەپ ئاڭلىغانىدىم، — دەپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان بېلىقچىنىڭ قىزى:

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

— مەن سۇلايمان پادىشاھنىڭ خوتۇنى بولغان بولسام قانداق چىلىك ياخشى بولار ئىدى، — دېگەن گەپنى ئاغزىدىن چىقىرىپ ساپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان پادىشاھنىڭ قىزى دەرغەزەپكە كېلىپ:

— ئۇنىڭ ئاغزىغا ئۇرۇڭلار! بۇ نېمىدەپ جۆيلۈۋاتىدۇ؟! ھەر كاتتا پادىشاھ، بايلارنىڭ قىزلىرى تۇرغان يەردە، سەندەك بېلىق گۆشى يېگەن سېسىق بىرنېمىگە نېمە قويۇپتۇ؟! — دەپ ئۇنى ئۇۋدىن قوغلاپ كەتكۈزۈۋېتىپتۇ. بۇ ئىش بېلىقچىنىڭ قىزىغا ئېغىر كېلىپ، كۆڭلى بەك يېرىم بوپتۇ ـ دە، يىغلاپ تۇرۇپ: «ئەي ئۇلۇغ پەرۋەردىگار، بىزمۇ سۇلايمانغا ئوخشاش سېنىڭ بەندەڭغۇ؟! ئۇنى نېمىشقا پادىشاھ، بىزنى نېمىشقا بېلىقچى قىلىپ ياراتتىڭ؟» دەپ خۇداغا نالە قىپتۇ. بۇ قىزنىڭ ئەرز ـ ھالى خۇدانىڭ دەرگاھىغا يېتىپتۇ. شۇ چاغدا سۇلايمان پادىشاھ شامالغا:

— مېنى گىلەم بىلەن ئۇچۇرۇپ ئالدىمىزدىكى بېلىقچىنىڭ قىزىنىڭ يېنىغا ئاپارغىن، — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ. شامال سۇلايمان پادىشاھنىڭ بۇيرۇقىنى بەجا كەلتۈرۈپ، ئۇنى ئۇچۇرۇپ بېلىقچىنىڭ ئۆيىنىڭ ئۈستىگە كەلگەندە، ئۇنىڭ كۆڭلىگە: «ئەي ئۇلۇغ خۇدا، سەن مېنى پادىشاھ قىلدىڭ، نېمىنى قىلغۇم كەلسە شۇنى قىلالايمەن، ھەتتا دۇنيادىن تارتىپ شامالغىچە ھەممىسى مېنىڭ ئەمرىمنى تۇتىدۇ، لېكىن خۇدالىقىڭغا شېرىك ئەمەسمەن، ئەگەر خۇدالىقىڭغا شېرىك كېرەك بولسا، مېنى شېرىك قىلارمىدىڭ؟» دېگەن ئوي كېچىپتۇ.

ئۇ شۇ ئويلار بىلەن بىر دەريا بويىغا چۈشۈپتۇ ـ دە، تاھارەت ئالماقچى بولۇپ قولىنى يۇغانىكەن، تۇيۇقسىز قولىدىكى ئۈزۈك سۇغا چۈشۈپ كېتىپتۇ. ئۇ ئۈزۈكنى ئالماقچى بولۇپ قولىنى ئۇزارتىشىغا، بىر بېلىق پەيدا بولۇپ ئۈزۈكنى كاپ قىلىپ يۇتۇۋېلىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ، ئۇ ئولتۇرغان

www.ewlat.org

تەختمۇ، شامالمۇ غايىب بوپتۇ. ئەسلىدە سۇلايماننىڭ كارامىتى ئۈزۈكتە ئىكەن، ئەگەر ئۈزۈكتىن ئايرىلسا ھېچقانداق ئىش قىلالمايدىكەن، شۇ چاغدا سۇلايمان پادىشاھ گۇناھ ئۆتكۈزگەنلىكىنى تونۇپ، «ئاھ، خۇدا، سېنىڭ ئالدىڭدا چوڭ گۇناھ ئۆتكۈزدۇم، كەچۈرگەيسەن» دەپ يىغلاپ - قاقشاپ كېتىۋاتسا، بىر بېلىقچى ئۇچراپ قاپتۇ. بېلىقچى:

— ئەي يىگىت، نەگە بارىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مەن سەرگەردانمەن، جاڭگال بالىسىمەن، يۇرتقا بېرىپ، ئوغلى يوققا ئوغۇل، قىزى يوققا قىز بولىمەن، ئۆزۈمگە ئاتا تاپىمەن، — دەپتۇ.

— ئىسمىڭ كىم؟

— سۇلايمان.

— ئۇنداق بولسا ماڭا بالا بولۇشنى خالامسەن؟

— خالايمەن.

بېلىقچى سۇلايماننى باشلاپ ئۆيىگە كەپتۇ ۋە بىر ئېغىز ئۆينى تۇتۇپ بېرىپتۇ. ئۇ كۈندۈزى بېلىقچى بىلەن دەرياغا بېرىپ بېلىق تۇتسا، كېچىسى خۇداغا نالە قىلىپ ئۆز گۇناھىنى تىلەيدىكەن. بۇنى كۆرگەن بېلىقچى خوتۇنىغا:

— سۇلايمان ئەجەب ياخشى بالا ئىكەن، كۈندۈزى ماڭا ياردەملەشسە، كېچىسى تىنماس-

www.ewlat.org

تىن خۇدانى سېغىنىپ ئىبادەت قىلىپ ئولتۇرىدۇ. قىزىمىزنى ئۇنىڭغا چېتىپ قويمايلىمۇ؟ قىزىمىزمۇ، ئوغلىمىزمۇ ئۆيىمىز-دىلا بولىدۇ، — دەپ مەسلىھەت سالپتۇ. خوتۇنى قوشۇلۇپتۇ.

ئەتە توي دېگەن كۈنى بېلىقچىنىڭ قىزى بۇ يۇرتتىكى پۈتۈن قىزلارنى تويغا چىللاپ كېلىمەن، دەپ دەريا ياقىسىدىن شەھەرگە بېرىپتۇ. قىزلار كىم بىلەن توي قىلىدىغانلىقىنى سورىغاندا:

— ئۆزى سۇلايمان پادىشاھ بولمىسىمۇ، ئىسمى سۇلايمان دېگەن يىگىت بىلەن توي قىلىمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئەتىسى توي بوپتۇ. تويدىن كېيىن ئۇزۇن ۋاقىتقىچە ئۇلار ئاتا - ئانىسى بىلەن بىللە غىزالىنىپ ئۆتۈپتۇ. بىر كۈنى بېلىقچى بوگۈن كۆيئوغلۇمغا ئاتاپ بىر تور سالاي، ئۇ-نىڭ تەلىيىگە قانداق بېلىق چىقىدىكىن، ئۇلارنىڭمۇ ئۆيى بولغاندىكىن ئۆزى خالىغانچە تاماق ئېتىپ يېسۇن، دەپ ئويلاپ، تورنى دەرياغا تاشلىغانىكەن، بىر كىچىك بېلىق چىقىپ-تۇ. بېلىقچى ئايرىم ئېلىپ قويۇپ، ئۆيىگە بارغاندا كۆيئوغلىنى چاقىرىپ ھېلىقى بېلىقنى بېرىپتۇ. قىزى بىلەن سۇلايمان بې-لىقنى ئۆيىگە ئېلىپ كىرىپ بېلىقنىڭ قارنىنى يارغانىكەن، سۇلايمان پادىشاھنىڭ ئۈزۈكى چىقىپتۇ. ئەسلىدە سۇلايمان پا-دىشاھنىڭ كىچە - كۈندۈز قىلغان ئىبادەتلىرى قوبۇل قىلىنغا-نىكەن. شۇ زامانلا ھاۋا قاتتىق گۈلدۈرلەپتۇ، قارىسا، دىۋىلەر ئۈزۈكنى ئالغىلى كېلىۋاتقانىكەن، سۇلايمان تېزلىك بىلەن خوتۇنىنىڭ قولىدىن ئۈزۈكنى ئېلىپ قولىغا سېلىۋاپتۇ ۋە دىۋىلەرگە قاراپ:

— تەخت ئەكېلىڭلار! — دەپ بۇيرۇق قىپتۇ. دىۋىلەر پەر-ماننى بەجا كەلتۈرۈپتۇ. سۇلايمان قېيىناتا - قېينانىسىغا شۇنداق دەپتۇ:

www.ewlat.org

— مەن سۇلايمان پادىشاھ ئىدىم، خۇدانىڭ دەرگاھىغا ئاشىق بولۇپ مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالغانىدىم. مېنىڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى تىلىگەن تىلىكىم خۇداغا يەتتى. ئەمدى بىز كەتمىسەك بولماس، خوش ئەمىسە، — دەپ خوتۇنىنى ئېلىپ ماڭماقچى بولغاندا، خوتۇنى سۇلايمانغا:

— توختاپ تۇرۇڭ. بىز بىر كۈنى پادىشاھنىڭ قىزى بىلەن ئوۋغا چىققانىدۇق، قارىسام، سىزنىڭ ئاشۇ ئالتۇن تەختىڭىز ئۇچۇپ كېتىۋاتقانىكەن، مەن شۇ ۋاقىتتا سىزنىڭ نىكاھىڭىزدا بولۇشنى ئارزۇ قىلىپ، سۇلايمان پادىشاھنىڭ خوتۇنى بولغان بولسام، دەپ سايىتىمەن، شۇ چاغدا پادىشاھنىڭ قىزى مېنى ھاقارەت قىلىپ قوغلىۋەتكەنىدى. مەن خۇداغا سېغىنىپ نالە - زار قىلدىم، خۇدا قوبۇل قىلىپ، سىز بىلەن توي قىلىشنى نېسىپ قىلدى. توي كۈنى مەن قىزلارغا سۇلايمان پادىشاھنىڭ ئۆزىگە تەگمىگەن بولسامىمۇ، ئىسمى سۇلايمانغا تەگدىم، دېگەنىدىم. لېكىن راستىنلا سۇلايمان پادىشاھقا تېگىپتىمەن. مەن بېرىپ قىزلارنى چاقىراي، ئۇلار ئۆز كۆزلىرى بىلەن كۆرۈشسۇن، — دېگىنىچە قىزلارنى قىچقارغىلى كېتىپتۇ. ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي قىزلار يېتىپ كەپتۇ. بېرىلىقچىنىڭ قىزى قىزلارغا ئىشىك ئالدىدا تۇرغان ئالتۇن تەختنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— مەن سىلەرگە بۈگۈن شۇنى جاكارلايمەنكى، مەن ئىسمى سۇلايمانغا ئەمەس، بەلكى سۇلايمان پادىشاھنىڭ ئۆزىگە تەگدىم! — دەپتۇ.

قىزلار ھەيران بولۇشۇپ قاراپ قېلىشىپتۇ. سۇلايمان خوتۇنىنى ئېلىپ، دىۋىلەر تەرىپىدىن قوغدىلىپ، ئالتۇن تەختكە ئولتۇرۇپ ئۆز ماكانىغا ئۇچۇپ كېتىپتۇ. شۇنداق قىلىپ بېلىقچىنىڭ قىزى ئۆز مۇرادىغا يەتكەنىكەن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

بىلىقچى يىگىت ئالتۇن بېلىق ۋە ئاچكۆز پادىشاھ

قەدىمكى زاماندا بىر موماي بولۇپ، ئۇنىڭ يىگىرمە ياشلىق بىر ئوغلى بار ئىكەن. موماي ئوغلىنىڭ بىلىقچىلىقىغا تايىنىپ كۈن كەچۈرىدىكەن. بىر كۈنى ئوغلى بىر ئالتۇن بېلىق تۇتۇۋاپتۇ، ئۇنى ئانىسىغا كۆرسەتكەنىكەن، موماي ناھايىتى خۇش بولۇپ:

— بازارغا ئاپىرىپ ساتايلى، — دەپتۇ. ئوغلى مومايغا:

— ياق، ئانا، بىلىقنى پادىشاھقا سوۋغا قىلايلى، شاھ بۇنى كۆرسە نۇرغۇن مال - دۇنيا ئىنئام قىلىشى مۇمكىن، — دەپتۇ.

— بالام، شاھ بۇ بىلىقنى ئالغاندىن كېيىن ھېچ نەرسە بەرمەيدۇ، بەلكى بۇ بىلىقنىڭ يەنە قانداق بالا - قازالارنى كەلتۈرۈشىنى بىلگىلى بولمايدۇ، — دەپتۇ موماي. ئوغلى ئانىنىڭ مەسلىھەتىگە قۇلاق سالماي، بىلىقنى ئېلىپ ئوردىغا بېرىپتۇ. شاھ بولسا نۇر چېچىپ تۇرغان ئالتۇن تەختتە غادىيىپ ئولتۇرغانىكەن، ئوڭ - سولىدا نۇرغۇن ۋەزىر - ئەركانلار قول باغلىشىپ تۇرغانىكەن. بىلىقچى يىگىت تەزىم قىلىپ:

— مەرھەمەتلىك شاھىم، بۇ ئەرزىمەس سوۋغامنى قوبۇل قىلغايلا، بۇ بىر ئاددىي بىلىق بولسىمۇ، ئۆزلىرىگە بولغان ھۆرمىتىمنىڭ نىشانى، — دەپتۇ. شاھ بۇ بىلىقنىڭ چىراي-

www.ewlat.org

لىقلىقىنى كۆرۈپ ھەيران قاپتۇ ۋە يېنىدىكى بىر ۋەزىرگە:
— بۇ بېلىقنى ئېپقېلىپ، بۇ يىگىتكە بىرنەرسە ئىنئام
قىلىڭلار، — دەپتۇ، ئەمما ۋەزىر:
— شاھىم، مەن ئەزەلدىن بۇنداق بېلىقنى كۆرۈپ باققى-
نىم يوق. بۇ بېلىق ئوردىغا تېخىمۇ زىننەت، ھۆسن قوشىدۇ،
لېكىن بىرلا بېلىق، بەلكى ئۆلۈپ قېلىشى مۇمكىن. بۇ بې-
لىقچىغا يەنە مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بېلىقتىن بىرنى تۇتۇپ كې-
لىشكە ئەمر قىلساق، تۇتۇپ كەلگەندىن كېيىن ئاندىن ئىنئام
بېرەيلى، — دەپتۇ. شاھ ۋەزىرنىڭ گېپىنى توغرا تېپىپ،
يىگىتكە يەنە بىر ئالتۇنبېلىق تۇتۇپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ. يىگىت
غەم - غۇسسە بىلەن ئۆيىگە قايتىپتۇ - دە، بولغان ئىشلارنى ئا-
نىسىغا سۆزلەپ بېرىپ، يەنە بېلىق تۇتۇش ئۈچۈن ئۆيىدىن چى-
قىپ كېتىپتۇ. بېلىقچى يىگىت مىڭ بىر جاپا بىلەن يەنە بىر
ئالتۇنبېلىق تۇتۇپ شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. بۇ بېلىقنى كۆر-
گەن شاھ ناھايىتى خۇشال بولۇپ، يىگىتنى نۇرغۇن ئىنئاملار
بىلەن ئۆيىگە قايتۇرماقچى بوپتۇ، بىراق ھېلىقى ۋەزىر:
— شاھىم، بۇ ئېسىل بېلىقلارنى يەتتىنچى ئاسماندىن
ئابىھايات ئەكېلىپ بېقىشقا توغرا كېلىدۇ. بۇ بېلىقچىغا ئا-
بىھايات ئېلىپ كېلىشنى تاپىلىساق، ئېلىپ كەلگەندىن كې-
يىن ئىنئام بېرىلسە قانداق بولاركىن؟ — دەپتۇ ۋە بېلىق-
چىغا بۇرۇلۇپلا، — ھەي بېلىقچى، سەن بېلىقنى تۇتۇپ
كەلگەنىكەنسەن، ئۇنى بېقىشقا ئابىھاياتنىمۇ ئېلىپ كېلى-
شىڭ كېرەك، ئەگەر ئېلىپ كېلەلمىسەڭ بېشىڭ كېتىدۇ، —
دەپتۇ. بېلىقچى يىگىت دەرد - ئەلەمگە چىدىماي، يىغلاپ ئۆ-
يىگە قايتىپتۇ. يولدا كېتىۋېتىپ بىر يوغان چىنارنىڭ تۈۋىدە
توختاپ ھاردۇق ئاپتۇ. ئۇ ھېرىپ ھالىدىن كەتكەچكە ئۇيقۇ
بېسىپ ئۇخلاپ قاپتۇ، چۈشىدە بىر ئاق ساقال بوۋاينى كۆ-

رۇپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭغا:

— ئوغلۇم، قايغۇرما. سەن مۇشۇ يولنى بويلاپ مېڭگەر-گىن، بىر كۆل بويىغا يېتىپ بارىسەن. كۆل بويىدا بىر دەرەخ تۇرساڭ، ئاسماندىن بەش كەپتەر ئۇچۇپ چۈشىدۇ. ئۇلار يەرگە چۈشۈشى بىلەن گۈزەل قىزلارغا ئايلىنىپ، كىيىملىرىنى سېلىپ، كۆلگە چۈشۈپ چۆمۈلۈشكە باشلايدۇ. سەن شۇ چاغدا تۇيدۇرماي بىرىنىڭ كىيىمىنى تىقىۋال. ئۇ قىز ساڭا يالۋۇ-رۇپ يەتتىنچى ئاسماندىن ئابىھايات ئەكىلىپ بېرىشكە ۋەدە بەرگەندىن كېيىن كىيىمىنى قايتۇرۇپ بەر، — دەپتۇ. بوۋاي سۆزىنى تۈگىتىش بىلەنلا بىلىنمەي غايىپ بوپتۇ.

بېلىقچى ئويغىنىپتۇ-دە، بوۋاي كۆرسەتكەن يول بىلەن مېڭىۋېرىپتۇ. بىر ئاي مېڭىپتۇ، چۆل-جەزىرىلەرنى بېسىپ ئۆتۈپتۇ، بىرقانچە تاغلاردىن ئېشىپتۇ، لې-كىن كۆلنىڭ قارىسى كۆرۈنمەپتۇ، يەنە مېڭىۋېرىپتۇ، بىر يىل دېگەندە ئاندىن كۆلنىڭ بويىغا كەپتۇ. كۆل بويىدا بىر تۈپ چى-نار بولۇپ، بېلىقچى يىگىت چىنارنىڭ كەينىگە يوشۇرۇنۇۋېلىپ قىزلارنىڭ ئۇچۇپ چۈشۈشىنى كۈتۈپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي ئاسما-دىن بەش كەپتەر ئۇچۇپ چۈشۈپلا بەش قىزغا ئايلىنىپ، كىيىم-لىرىنى سېلىپ كۆلگە چۆمۈلۈشكە باشلاپتۇ. يىگىت ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ چىرايلىق بىر قىزنىڭ كىيىمىنى تىقىۋاپتۇ. قىزلار سۇغا چۆمۈلۈپ، بىر-بىرى بىلەن سۇ چېچىشىپ ئوين-نىشىپتۇ، ئاندىن كىيىملىرىنى كىيىشىپتۇ. لېكىن، ھېلىقى قىز كىيىمىنى تاپالماي ھەممە يەرنى ئىزدەشكە باشلاپتۇ. ئۇنىڭ ھەمراھلىرى ساقلاپ تۇرۇپ، ئاخىر كەپتەرگە ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. شۇ چاغدا بېلىقچى يىگىت چىنار كەينىگە مۆ-كۈۋالغان جايىدىن چىقىپ:

— ئەي قىز، ئەگەر پادىشاھ ماڭا يەتتىنچى ئاسماندىن ئابىھايات ئېلىپ كېلىسەن، دېمىگەن بولسا، مەن سىزنىڭ

www.ewlat.org

كىيىمىڭىزنى تىقىۋالمايتتىم. سىز ئابىھايات ئەكېلىپ بېرىشكە ۋەدە بەرسىڭىز، كىيىمىڭىزنى بېرىمەن، — دەپتۇ.

قىز ئۇنىڭ تەلىپىگە ماقۇل بولۇپ، كىيىملىرىنى كىيىپ كەپتەرگە ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. بىردەمدىن كېيىن كەپتەر ئاغزىدا بىر ياڭاقنى چىشلەپ ئۇچۇپ كەپتۇ - دە، يەرگە چۈشۈپلا قىزغا ئايلىنىپ ياڭاقنى يىگىتكە بېرىپ:

— مانا ئابىھايات، — دەپتۇ. يىگىت:

— قېنى ئۇ سۇ، بۇ ياڭاق ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ. قىز:

— بۇ ياڭاقنى يەرگە شۇنداق بىر ئۇرسىڭىز بىر كۆل پەيدا بولىدۇ، — دەپتۇ - دە، كەپتەرگە ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. يىگىت خۇشال ھالدا ئۆيىگە قايتىپ كەپتۇ.

ئەتىسى سەھەردە پادىشاھ ئوردىسىغا بېرىپ: «مانا ئابىھايات» دەپتۇ - دە، قولىدىكى ياڭاقنى شاھقا كۆرسىتىپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىن بىر ئادرېسى

پادىشاھ ئىشەنمەستىن:

— يالغان ! يالغان ! — دەپتۇ. يىگىت ئۇدۇلىغا بىر چىتىگە بېرىپ ياغاقنى يەرگە بىر ئۇرغانىكەن، زۇمرەتتەك بىر كۆل پەيدا بوپتۇ. خان ۋە ئوردا ئەركانلىرى ھەيرانلىق-تا ھوشىدىن كېتىپتۇ. يەنىلا ھېلىقى قاقۋاش ۋەزىر ئېسىنى يىغىپ، پادىشاھ ئالدىغا بېرىپ:

— مۇشۇ كۆل يېنىغا بىر ئالتۇن راۋاق ياساتساق، بۇ بېلىقچى بۇ راۋاقنى ئەتە سەھەرگىچە پۈتتۈرۈپ بولسۇن، ئۇ چاغدا ئۆزلىرىنى تەخت بىلەن راۋاقتا ئورۇنلاشتۇرساق بەكمۇ ياراشقان بولاتتى. شۇ چاغدا بۇ بېلىقچىغا ھەر قانچە كۆپ مۇكاپات بەرسەكمۇ ئەرزىيدۇ، — دەپتۇ. پادىشاھ ماقۇل بوپتۇ. يىگىت يىغلاپ ـ قاقشاپ ئۆيىگە يەتكۈچە يەنە شۇ ئاۋۋالقى چىنارنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇپ ھاردۇق ئالغاچ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ، چۈشىدە يەنە شۇ بوۋاينى كۆرۈپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭغا:

— سەن ئويغانغاندا مۇشۇ چىنارنىڭ شېخىدىن بىر ھاسا ياسىۋالغىن، بۇ بىر خىسلەتلىك ھاسا بولىدۇ. سەن نىمە سو-رىساڭ، ئۇ ساڭا شۇنى تېپىپ بېرىدۇ. ئۇنى ئېلىپ بىر تاغقا بارىسەن، ئۇ تاغدا نۇرغۇن بايلىقلار بار. سەن بۈگۈن كېچە تاغدىكى دىۋىلەر ئۇخلاپ قالغاندا، قورقماي بېرىپ بىر پارچە ئالتۇن ئېلىپ قاچقىن. شۇ ئالتۇننى ھاسا بىلەن بىر ئۇر-ساڭ، دەرھال ئالتۇن راۋاق پۈتىدۇ، — دەپتۇ. يىگىت ئويغى-نىپ بوۋاينىڭ دېگىنىچە قىپتۇ. ئەتىسى سەھەردە پادىشاھ ئوردىسىغا بېرىپ، ئالتۇننى كۆلنىڭ بويىغا قويۇپ بىر ئۇرغا-نىكەن، چىرايلىق ئالتۇن راۋاق پەيدا بوپتۇ. يىگىت پادىشاھقا:

— ئالىيلىرى، تاپشۇرۇقلىرىنى بەجا كەلتۈردۇم، — دەپتۇ. پادىشاھ دەسلەپتە ھەيران بولۇپ ئىشەنمەپتۇ، ئالتۇن راۋاققا يەنە قاراپ، يەنە قاراپ، ھەيران قاپتۇ ـ دە، ھەيرانلىقتا:

— بۇ يىگىت كىشى ئورۇندىيالمايدىغان مۇشكۇل ئىشنى ئورۇندىدى، — دەپتۇ. ھېلىقى ۋەزىر پادىشاھقا:

— ئەمدى ئۇنىڭغا ئەڭ ئاخىرقى بىر تاپشۇرۇقنى بېرەيلى. بۇ يەردىن بىر يىللىق يىراقتىكى باشقا بىر مەملىكەتتە خاننىڭ بىر قىزى بار. مەلىكە چىرايلىقلىقتا جاھاندا تەڭداشسىز، ئۇنىڭ چىرايىدىن ياغقان نۇردا كېچىمۇ كۈندۈزدەك يورۇپ كېتىدۇ. بېلىقچى يىگىت شۇ قىزنى تېپىپ كەلسۇن، بىز ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ئانىسىنى زىندانغا سالايلى. بېلىقچى بۇ ۋەزىپىنى ئادا قىلالمىسا، ئانىسىنىڭ بېشىنى ئالىدىغانلىقىمىزنى جاكارلايلى، — دەپتۇ. پادىشاھ ماقۇل بوپتۇ. بېلىقچى يىگىتنىڭ كۆڭلى ئىنتايىن پاراكەندە بولۇپ، نالە - پەرياد ئىچىدە كۆز يېشى قىلىپ ئوردىدىن قايتىپتۇ. يولدا يەنە شۇ چىنار دەرىخىنىڭ تۈۋىدە ئارام ئاپتۇ - دە، ھاردۇق يېتىپ كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. چۈشىدە يەنە شۇ دانىشمەن بوۋاينى كۆرۈپتۇ. بوۋاي:

— ئوغلۇم، چىنارنىڭ شېخىدىن تۆت تال، ئۇرۇقىدىن تۆت تال ئېلىۋال، ئەسقېتىپ قالىدۇ. ھېلىقى ھاسىنى يەرگە شۇنداق بىر ئۇرساڭ، خاننىڭ قىزى تۇرۇۋاتقان ھېلىقى شەھەرگە بارىسەن. سەن بېرىپ ئۇ قىزنى خوتۇنلۇققا سورا، خان بۇنى ئاڭلاپ سەندىن بىر كېچە ئىچىدە چوڭ بىر دەريا ئۇستىنگە بىر ئاسما كۆۋرۈك سېلىشنى، كۆۋرۈك يېنىغا بىر چارباغ پەيدا قىلىشنى ئېيتىدۇ. شۇ چاغدا سەن ھاسىنى يەرگە ئۇرۇپ تۇرۇپ: « خاننىڭ ئەمرى بويىچە مۇشۇ يەرگە كۆۋرۈك پەيدا قىل» دېگىن، ئاندىن تۆت تال چىنار ياغىچىنى كۆۋرۈكنىڭ يېنىغا تىكىپ قويغىن ۋە: «خاننىڭ ئەمرى بويىچە بۇ يەردىن تۈمەن مىڭ خىل گۈللەر ئېچىلىپ تۇرغان، زېمىندىكى بارچە قۇشلار سايراپ تۇرغان بىر چارباغ پەيدا بول-

سۇن» دېگىن. ئاخىر خان قىزنىنى ساقايتىرىدۇ ۋە قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي ـ تاماشا قىلىپ بېرىدۇ. بىرىنچى كېچىسى مۇلازىملار خاننىڭ ئەمرى بويىچە قىرىق كىشىلىك تاماشا ئېلىپ كېلىدۇ. شۇ چاغدا سەن مۇشۇ تۆت تال چىنار ئۇرۇقىنى قاراڭغا سېلىۋەتسەڭ بولىدۇ، ــ دەپتۇ. يىگىت ئۇيقۇدىن بىدار بولۇپ تۆت تال چىنار شېخى، تۆت تال چىنار ئۇرۇقى ئېلىۋېلىپ ھا- سىنى يەرگە بىر ئۇرغانىكەن، ئاجايىپ بىر شەھەرگە بېرىپ قاپ- تۇ. بىر ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاپ قارىغۇدەك بولسا، ئۆيدە بىر بوۋاي بىلەن مومايلا تۇرغۇدەك. ئۇلار يىگىتتىن نەگە بارىدى- غانلىقىنى سوراپتۇ. يىگىت:

ــ مەن غېرىب يېتىم، كىمنىڭ بالىسى بولمىسا بالا بولغىلى، كىمنىڭ مۇشكۈل ئىشى بولسا ئاسانلاشتۇرغىلى كېتىۋاتىمەن، ــ دەپتۇ. ئۇلارنىڭ پەرزەنتى يوق ئىكەن. ئۇنى ھەرگىز كېچىسى سىرتقا چىقماسلىق شەرتى بىلەن ئوغۇللۇق- قا قوبۇل قىپتۇ. يىگىتمۇ ماقۇل بوپتۇ. يىگىت ئۇلارنىڭ ئۆ- يىدە ئۈچ كۈن تۇرۇپتۇ. تۆتىنچى كۈنى كېچىسى يىگىتنىڭ ئۇيقۇسى قېچىپ، ئوغرىلىقچە تالاغا چىقىپ قارىغۇدەك بولسا، كېچە خۇددى كۈندۈزدەك يورۇپ كەتكەنىكەن. بۇنى كۆرۈپ ھەيران قاپتۇ ۋە ھېلىقى ۋەزىر دېگەن تەگداشسىز چىرايلىق قىز بار شەھەرگە كېلىپ قالغانلىقىنى بىلىپتۇ. بىرئاز ئويلاپ ئاندىن يەنە ئۆيگە كىرىپتۇ. بىر كېچە كىرىپىك قاقماي تاڭ ئاتقۇزۇپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەندە ئۇ موماي بىلەن بوۋايغا:

ــ سىلەر مەن ئۈچۈن خاننىڭ قىزىغا ئەلچى بولۇپ بې- رىڭلار، ــ دەپتۇ. ئۇلار چۆچۈپ كېتىپ:

ــ ئەي ئوغلۇم، بىزدەك گادايلار قانداقمۇ خان قىزىغا ئەل- چى بولۇپ بارالايمىز؟ ــ دەپتۇ. يىگىت:

ــ ئاتا، ئانا، سىلەر بېرىۋېرىڭلار، قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلار

www.ewlat.org

سىلەرگە مۇتلەق زىيانكەشلىك قىلمايدۇ، دىلجەم بېرىۋېرىڭلار، — دەپتۇ. ئۇلار ئاخىر كۆنۈپتۇ ـ دە، ئوردىغا بېرىپ قولىغا بىردىن سۇپۇرگىنى ئېلىپ يەر سۇپۇرۇشكە باشلاپتۇ. بىر ياشانغان ۋەزىر بۇنى كۆرۈپ، خاننىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ ئىككى قېرى گادايىنىڭ ئەلچى بولۇپ كەلگەنلىكىنى خەۋەر قىپتۇ. خان دەرغەزەپكە كېلىپ، ئۇلارنىڭ بېشىنى ئېلىشنى ئويلاپتۇ، ئەمما يەنە ئاۋۋال قىلالمايدىغان ئىشتىن بىرنى تاپشۇراي، قىلالمىسا ئاندىن بېشىنى ئالاي، دەپ ئويلاپتۇ ۋە ئۇلارنى چاقىرىپتۇ. بوۋاي بىلەن موماي ئوردىغا كىرىپ خاننىڭ ئايىغىغا باش قويۇپتۇ. خان:

— سىلەرنىڭ ئوغلۇڭلار مېنىڭ قىزىمغا ئۆيلەنمەكچى بولسا، بىر كېچە ئىچىدىلا شەھەر سىرتىدىكى چوڭ دەريا

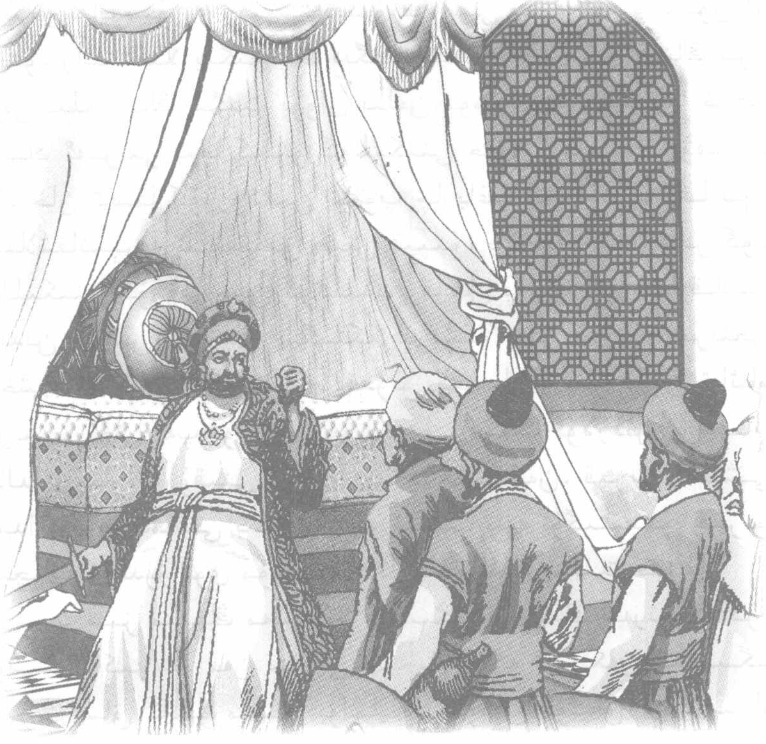

www.ewlat.org

ئۈستىگە بىر ئاسما كۆۋرۈك، ئۇنىڭ يېنىغا بىر چارباغ بىنا قىلسۇن، — دەپتۇ. ئۇلارنى غەم بېسىپ ئۆيىگە قايتىپتۇ ۋە خاننىڭ پەرمانىنى ئوغلىغا دەپ بېرىپتۇ. ئوغلى:

— غەم قىلماڭلار، ھەممىسىنى بەجا كەلتۈرىمەن، سىلەر خاتىرجەم بولۇڭلار، — دەپ، ئۇلار ئۇخلاپ قالغاندىن كېيىن ھېلىقى دەريا بويىغا بېرىپ هاسىنى يەرگە بىر ئۇرغانىكەن، دەرياغا بىر ئاسما كۆۋرۈك پەيدا بوپتۇ. يىگىت كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ، ئۇ قاتتىكى بىر بوش يەرنىڭ تۆت بۇرجىكىگە بىر تالدىن چىنار نوتىسىنى سانجىپ، هاسىسىنى يەرگە ئۇرۇپ: «دۇنيادا مىسلى كۆرۈلمىگەن بىر چارباغ بىنا بولسۇن! رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلىپ، خۇش پۇراق چېچىپ تۇرسۇن! تۈمەن مىڭ خىل قۇشلار سايرىسۇن! زىمىستاندىمۇ هاۋاسى يازدەك بولسۇن!» دەپتۇ. راستتىنلا يىگىتنىڭ دېگىنىدەك بوپتۇ. سۇبھى تاڭ يورۇش بىلەن تەڭ يىگىت بوۋاي بىلەن موماينى ئويغىتىپ، خانغا ئۇنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرگەنلىكىنى خەۋەر قىلىشقا ئەۋەتىپتۇ. خان ئاسما كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ چارباغقا كەپتۇ. باغقا يېقىنلاشقانسېرى ئۆللىقلىق هېس قىپتۇ، باغنىڭ هېسابسىز گۈزەللىكىنى كۆرۈپ چىن كۆڭلىدىن قايىل بوپتۇ. ئوردىغا قايتقاندىن كېيىن، قىزىنى يىگىتكە بېرىشكە ئەمر قىپتۇ. بىرىنچى ئاخشىملا يىگىتنىڭ ئالدىغا قىرىق كىشىلىك بىر قازان تائام تارتىپ، ئۇنى يەپ بولۇشنى بۇيرۇپتۇ. يىگىت ئۇلاردىن پىنهان هالدا چىنار ئۇرۇقىنى قازانغا سېلىۋەتكەنىكەن، قىرىق كىشى پەيدا بولۇپ تاماقنى بىراقلا هاپ ئېتىپ يەپ تۈگىتىپتۇ. قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي مۇراسىمى ئاياغلاشقاندا، يىگىت قىزغا:

— سىز مېنىڭ مەشۇقۇم بولسىڭىز، مېنىڭ شەرتىمگە كۆنۈشىڭىز كېرەك. مەن سىزنى دەپ بۇ يەرگە ئەۋەتكەن كىشىگە سىزنى ساق تاپشۇرمىسام بولمايدۇ، چۈنكى ئۇنداق قىلمىسام

www.ewlat.org

خان مېنىڭ ئانامنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ، ئانام تېخىچە زىنداندا تۇرماقتا، — دەپتۇ. قىز:

— ئۇنداق بولسا، بىز سىزنى ئەۋەتكەن پادىشاھنىڭ قېشىغا بارايلى، — دەپتۇ.

ئەتىسى ئۇلار بوۋاي - مومايلار بىلەن خوشلىشىپ، بىردىن تۇلپارغا مىنىپ بىردەمدىلا ئۆز شەھىرىگە يېتىپ كەپتۇ. يىگىت قىزنى باشلاپ ئوردىغا كىرگەنىكەن، پادىشاھ، ۋەزىر ۋە ئوردا ئەركانلىرى قىزنىڭ گۈزەل جامالىنى كۆرۈپ ھەيرانۇ ھەس قاپتۇ ۋە يىگىتكە بارىكاللا، تەشەككۈرلەر بىلدۈرۈپتۇ. قىز يىگىتنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ:

— بۇ خان بىلەن رەزىل ۋەزىرى سىزگە بەكمۇ قىيىن تەلەپلەرنى قويۇپ سىزنى نابۇت قىلىشقا ئۇرۇنۇپتۇ. شۇنداقتىمۇ ئاللانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقى، غېرىب، بىچارە ئانىڭىزنىڭ دۇئاسىنىڭ خاسىيىتى بىلەن دانىشمەن خىزىرغا ئۇچراپ، بارلىق شەرت، پەرمانلارنى بەجا كەلتۈردىڭىز. ئەمدى مەنمۇ شاھقا شەرت قويىمەن، — دەپتۇ. يىگىت ماقۇل بوپتۇ. قىز خانغا قاراپ:

— ئەي شانۇ شەۋكەتلىك شاھ، بۇ يىگىت سىزنىڭ شەرتىڭىزنى بەجا كەلتۈرۈپ، كۆپ رىيازەتلەرنى چېكىپ مېنى ئوردىڭىزغا ئېلىپ كەلدى. ئەمدى مەن سىزگە تەئەللۇق بولۇش ئۈچۈن ماڭا مەغرىب تەرەپتىكى شەھەر چېگرىڭىزنى كۆرسىتىڭ. كۆزۈم بىلەن كۆرۈپ كېلىپ ئاندىن سىزگە تېگىمەن، — دەپتۇ. شاھ بۇ ئاددىي تەلەپ ئىكەن دەپ ئويلاپ، ۋەزىرلەر بىلەن بىللە قىز، يىگىتنى مەغرىب تەرەپتىكى شەھەر چېگرىسىغا باشلاپ بېرىپتۇ. خان قوم بارخانلىرى ئارىسىدا ئۆسكەن ئىككى تۈپ توغراقنى كۆرسىتىپ:

— بىزنىڭ شەھەرنىڭ چېگرىسى ئەنە ئاۋۇ توغراق بىلەن

چەكلىنىدۇ، — دەپتۇ. قىز ۋەزىر بىلەن شاھنى ئىككى توپ توغراققا يېقىن بېرىپ تۇرۇپ كۆرسىتىشنى بۇيرۇپتۇ. خان بىلەن ۋەزىر قىزنىڭ دېگىنىدەك قىپتۇ. قىز بىنىرۇ تېپسىرون ئوقۇغانىكەن، قىزنىڭ تەلىپى ئەجايەت بولۇپ، ئىككى توپ توغراق قاراسلاپ ئېگىلىپ خان بىلەن ۋەزىرنى چىرماپ ئۇلاپ تۇرۇپ دەم تارتىپ كېتىپتۇ. بۇ ئالامەتلەرنى كۆرگەن باش-قىلار ھەيران بولۇپ، قىز بىلەن يىگىتنىڭ ئاياغلىرىنى سۆ-يۈپ «قۇللۇق» دەپ تۇرۇشۇپتۇ. قىز بىلەن يىگىت شەھەرگە كىرىپتۇ. يىگىتنى خانلىق تەختكە ئولتۇرغۇزۇپتۇ. يىگىتنىڭ ئانىسىنى زىنداندىن ئېلىپ چىقىپ ھامامدا يۇيۇندۇرۇپ، ھەرەم خانىسىغا ئەكىلىپتۇ. قىز بىلەن يىگىت قايتا قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ، جامائەتكە ئاش بېرىپتۇ. بۇ شەھەردە خەلقپەرۋەر ھاكىمىيەت بەرپا بوپتۇ. تۇگەل ئەل - جامائەت يېڭى پادىشاھتىن رازى بوپتۇ. يىگىت، مەلىكە ۋە يىگىتنىڭ ئانىسى بەختىيار ھايات كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ.

www.ewlat.org

مىس باش

بىر باينىڭ بۇ دۇنيالىقتا يالغۇز بىرلا ئوغلى بار ئىدى. كەن، بۇ بالا ھېچبىر ئىش ـ ئوقەت قىلماي كۈن ئۆتكۈزدىكەن. بىر كۈنى باي بالىسىنى چاقىرتىپ:

— بالام، سېنىڭ بېشىڭ شۇ كەمگىچە يېشىمىدى. سەن بازارغا بېرىپ بېشىڭنى يېشۈرۈپ كەلگىن، — دەپ قولىغا مىڭ تەڭگە تۇتقۇزۇپتۇ. بالا مىڭ تەڭگىنى ئېلىپ بازارغا چىقىپ كېتىپتۇ. بازارنى ئارىلاپ يۈرۈپ، كاللا ئۈتلەۋاتقان ناۋاينىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۇنىڭ قوي كاللىلىرىنى پىشۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ:

— مېنىڭمۇ بېشىمنى پىشۇرۇپ قويغىن، — دەپ، ناۋاينىڭ قولىغا مىڭ تەڭگىنى تۇتقۇزۇپتۇ. ناۋاي ئەجەبلىنىپ، بالىنىڭ بېشىدىكى دوپپىنى ئېلىۋېتىپ بېشىنى تونۇرغا تىقىپتۇ. قىزىق تونۇر بالىنىڭ بېشىدىكى چېچى بىلەن بىر قەۋەت تېرىسىنى كۆيدۈرۈپ بولغاندا، بالا: «بولدى» دەپ ۋارقىراپتۇ، ئاندىن كېيىن: «رەھمەت سىلىگە» دەپ ئۆيىگە قايتىپتۇ، ئۆيىگە كىرىپ:

— دادا، مەن بېشىمنى پىشۇرۇپ كەلدىم، — دەپ شەلۋەرەپ تۇرغان بېشىنى دادىسىغا كۆرسىتىپتۇ. دادىسى:

— ھەي، بېشىڭنى پىشۇرۇپ كەلگىن دېگىنىم، بازارغا بې-

رىپ سودا ـ سېتىق ئىشلىرىغا پىشىپ كەلگىن، دېگىنىم ئە-
دى. خەير، بوپتۇ، ـــ دەپ بالىسىنىڭ بېشىغا دۇئا قىلىپ سا-
قايتىپتۇ. بالىسىنىڭ بېشى ئەينەكتەك سىدام بولۇپ، [illegible] باش-
قا ئايلىنىپ قاپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەر ئۇنى: «مىس
باش» دەپ ئاتايدىغان بوپتۇ.

كۈنلەردىن بىر كۈنى دادىسى يەنە مىس باشنى چاقىر-
تىپ، قولىغا مىڭ تەڭگە تۇتقۇزۇپ:

ـــ بازاردا نىمە ئەرزان بولسا شۇنى ئېلىپ كەلگىن، ـــ
دەپ ئەۋەتىپتۇ.

مىس باش بازارنى ئايلىنىپ، نىمىنىڭ ئەرزان ئىكەنلى-
كىنى بىلمەستىن قايتىپ كېلىۋاتسا، ئۇششاق بالىلار بىر
ئىتنى سۆرەپ ئۇرۇپ ـ قىيناپ يۈرگەنىكەن. بۇنى كۆرگەن
مىس باش بالىلاردىن:

ـــ بۇ ئىتنى ساتامسىلەر؟ ـــ دەپ سوراپتۇ.

ـــ ساتىمىز، نەرخى مىڭ تەڭگە، ـــ دەپتۇ. بالىلار مىس
باشتىن مىڭ تەڭگىنى ئېلىپ ئىتنى بېرىپتۇ. مىس باش
ئىتنى كۆتۈرۈپ دادىسىنىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ. دادىسى بۇ
ئەھۋالنى كۆرۈپ ئەرۋاھى ئۇچۇپ:

ـــ بۇنى نىمىگە ئېلىپ كەلدىڭ؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ ئۆزىڭىز بازاردا نىمە ئەرزان بولسا شۇنى ئېلىپ
كەلگىن، دېۋىدىڭىزغۇ. مەن مۇشۇ ئىتتىن ئەرزان ھېچ نەرسە
تاپالمىدىم، ـــ دەپتۇ مىس باش.

ـــ خەير، بوپتۇ، ـــ دەپ، دادىسى ئەتىسى ئوغلىغا يەنە
مىڭ تەڭگە بېرىپ، ـــ بازاردا نىمە يوق بولسا شۇنى ئېلىپ
كەلگىن، ـــ دەپ بۇيرۇپتۇ.

مىس باش تەڭگىنى ئېلىپ بازارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ، يوق
نەرسىنى تاپالماي قايتىپ كېلىۋاتسا، بالىلار بىر يىلاننى سۆ-

www.ewlat.org

رەپ ئويناپ يۈرۈپتۇ. مىس باش، ھەببەللى، بازاردا يوق نەر-سىنى ئەمدى تاپتىم دەپ:

— بۇنىڭ باھاسى نەچچە پۇل؟ — دەپ سورىسا، باللار:

— مىڭ تەڭگە، — دەپتۇ. مىس باش:

— مانا مىڭ تەڭگە، — دەپ پۇلنى بېرىپ، يىلاننى قوينىغا سېلىپ مېڭىپتۇ. ئۆيگە كىرىپ يىلاننى دادىسىغا كۆرسەتكەن-كەن، دادىسى:

— مۇشۇنىمۇ پۇلغا ئالامسەن؟ — دەپ جىمىلەپتۇ.

— ئۆزىڭىز بازاردا يوق نەرسىنى ئېلىپ كەل دېدىڭىز، يوق نەرسىنى ئالدىم، — دەپتۇ مىس باش.

— خەير، بالام، «مەرتەم - مەرتەم، ئۈچ مەرتەم» دەپتىد-كەن، سەن ئەمدى ماۋۇ مىڭ تەڭگىگە بازاردىن ئەڭ قىممەت نەرسىنى ئېلىپ كەلگىن، — دەپتۇ دادىسى.

مىس باش بازارغا بېرىپ مىڭ تەڭگىگە كېلىدىغان قىممەت نەرسىنى تاپالماپتۇ. ئۆيگە قايتىپ كېلىۋاتسا، ئۇنىڭ يولى ھېلىقى ئۇششاق باللار ئويناۋاتقان كوچىغا چىقىپ قاپتۇ. قارىسا، باللار بىر مۈشۈكنى قىيناپ ئويناپ يۈرگەنىكەن.

— باللار، بۇنىڭ باھاسى قانچە پۇل؟ — دەپتۇ. مىڭ تەڭگىگە چۈشىنىپ قالغان باللار:

— مىڭ تەڭگە، — دەپتۇ. مىس باش مىڭ تەڭگىگە مۈ-شۈكنى ئېلىپ قايتىپتۇ - دە، دادىسىغا:

— مانا مىڭ تەڭگىگە ئەڭ قىممەت نەرسىنى ئې-لىپ كەلدىم، — دەپتۇ. دادىسى بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ قاتتىق غەزەپلىنىپ:

— ماڭ، كۆزۈمدىن يوقال! — دەپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىۋېتىپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

مىس باش ئىت، مۈشۈكلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ يولغا چۈ-شۈپ مېڭىپتۇ. بىر چۆللۈككە كەلگەندە، بالىنىڭ قوينىدىكى يىلان مىدىرلاپ يەرگە چۈشۈپ تىلغا كىلىپ:

— مەن شاھى مارانىنىڭ ئوغلى بولىمەن. مېنىڭ ئاتا - ئانامنىڭ ماكانى مۇشۇ يەردە. سەن مىلىڭ تەڭگە تۆلەپ مېنى قۇتقۇزۇپ قالغانلىقىڭ ئۈچۈن ياخشىلىقىقا ياخشىلىق قايتۇرۇ-شۇم كېرەك. ھازىر بىز دادامنىڭ قېشىغا كىرىمىز. دادام سېنىڭدىن: «نېمە سورايسەن؟» دېگەندە، «بىر قوشۇق قېنىم-دىن كەچسىڭىز، كۆڭلۈمدىكىنى سورايمەن. مېنىڭ ئېيتقىد-نىمنى بېرەمسىز؟» دېگىن، «خوش، كەچسەم كەچتىم، سورىد-غىنىڭنى بېرەي» دېسە، «بېشىڭىزدىكى بىر تال مۈڭگۈزىڭىزنى سورايمەن» دەپ تۇرۇۋالغىن. مانا شۇ ساڭا تۈگىمەس دۇنيا

www.ewlat.org

بولىدۇ، — دەپ، يىلان دادىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ كېتىپتۇ. دادا ـ بالا ئىككىسى كۆرۈشۈپ ھال ـ مۇڭ ئېيتىشقاندىن كېيىن، شاھى ماران مىس باشنى ئېلىپ كىرىشكە ئىجازەت بېرىپتۇ. يىلان بالىنى باشلاپ مېڭىپتۇ. يولنىڭ ئىككى چېتىدە نەچچە مىڭلىغان يىلانلار سەپ تۈزۈپ، ئۇلارغا يول بېرىپتۇ. مىس باش شاھى مارانىنىڭ ئالدىغا كىرگەندە، شاھى ماران:

— ھەي بالا، سەن مېنىڭ بالامنى قۇتقۇزۇپ قاپسەن. مېنىڭدىن نېمە سورايسەن؟ — دەپتۇ. مىس باش يىلاننىڭ ئۆگىتىپ قويغىنى بويىچە:

— بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچسىڭىز ئېيتىمەن، — دەپتۇ. شاھى ماران:

— كەچتىم، قېنى، سورايدىغىنىڭنى سورا، — دېگەندىن كېيىن، مىس باش:

— بېشىڭىزدىكى بىر تال مۈڭگۈزىڭىزنى بېرىڭ، ماڭا باشقا ھېچ نەرسىنىڭ كېرىكى يوق، — دەپتۇ. يىلانلار پادىشاھى شاھى ماران دەرغەزەپ بولۇپ:

— بىر قوشۇق قېنىڭدىن كەچتىم، دېگىنىم ئۈچۈن گۇناھىڭدىن كەچتىم. باشقا نەرسىنى سورىغىن ! — دەپ مۈڭگۈزىنى بېرىشكە ئۇنىماپتۇ. مىس باش ئېيتقان سۆزىدىن قايتمىغاچقا، يىلان ئامالىنىڭ يوقىدىن مۈڭگۈزىنى بېرىپ مىس باشنى يولىغا راۋان قىپتۇ.

مىس باش مېڭىپ ـ مېڭىپ بىر يەرگە كېلىپ قارىسا، ئەتراپ چەكسىز كەتكەن تۈزلەڭلىك ئىكەن. مىس باش شۇ يەردە توختاپ، قولىغا شاھى مارانىنىڭ مۈڭگۈزىنى ئېلىپ: «ئەڭگۈشتىرىم ئەڭگۈشتەر بولسۇن، مۇشۇ تۈزلەڭدە چوڭ بىر شەھەر سېلىنىپ، ھەممە نەرسە ھازىر بولسۇن» دەپ مۈڭگۈزنى يەرگە تاشلاپتۇ. شاھى مارانىنىڭ مۈڭگۈزىنىڭ كارامىتىدىن

بۇ يەردە شۇ زامات چوڭ بىر شەھەر پەيدا بوپتۇ. شەھەر ئە-
چىدە ناۋايلار نان يېقىۋاتقان، ئاشپەزلەر مانتا، سامسىلارنى
پىشۇرۇۋاتقان، قاسساپلار مال سويۇۋاتقان، دۇكانلاردا تۈرلۈك
گەزلىمىلەر سېتىلىۋاتقان، مال بازىرىدا بېدىكلەر قايناپ كەت-
كەن. ئادەملەر كوچىلارغا لىق تولۇپ مىس باشنى قارشى ئې-
لىپ، ئۇنى پادىشاھلىققا تەكلىپ قىپتۇ. مىس باش پادىشاھ
بولۇپ ھۆكۈم سۈرۈپتۇ. كىشىلەر:

— بىزنىڭ پادىشاھىمىزنىڭ ئايالى يوق ئىكەن، ئۇنى
ئۆيلەپ قويمىساق بولمايدۇ، — دەپ، كەينى - كەينىدىن ئور-
دىغا كىرىپ مىس باشنىڭ بېشىنى ئاغرىتقىلى تۇرۇپتۇ. مىس
باش پۇقرالىرىغا شۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— سىلەرنىڭ كەلگىنىڭلارغا رەھمەت. مېنىڭ ئۆزۈمنىڭ
لايىقىم بار، — دەپ ھەممە كىشىنى قايتۇرۇۋېتىپتۇ.

مىس باش كېچىسى ئويلاپ يېتىپ، مۇڭگۈزنى يەرگە

www.ewlat.org

تاشلاپ: «ئەڭگۈشتېرىم ئەڭگۈشتەر بولسۇن، پالانى شەھەرنىڭ مەلىكىسى ئۆيۈمدە ھازىر بولسۇن» دەپتۇ. شۇ ھامان پەرىزاتتەك بىر قىز پەيدا بوپتۇ. مىس باش مۇشۇ قىز بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ.

ئەمدى بۇلار مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، بىز گەپنى قىزنىڭ يۇرتىدىن ئاڭلايلى:

بۇ قىز يەنە بىر شەھەردىكى پادىشاھنىڭ يالغۇز قىزى ئىكەن. قانچىلىغان شەھەردىن ئەلچىلەر كەلگەن بولسىمۇ، شاھ قىزىنى بەرمىگەنىكەن. پادىشاھ قىزىنىڭ بىر كېچىدە غايىب بولۇپ كەتكىنىگە قاتتىق قايغۇرۇپتۇ، ھەر تەرەپكە ئات چاپتۇرۇپ ئىزدىتىپتۇ. قىزىنى ھېچ يەردىن تاپالماي، يېقىن يەردىكى غىڭ تۇزلەڭلىكتە چوڭ شەھەرنىڭ پەيدا بولۇپ قالغانلىقىدىن ئەجەبلىنىپ، ئۇ شەھەرنىڭ قانداق پادىشاھلىق ئىكەنلىكىنى ئۇقۇش ئۈچۈن ئادەم ئەۋەتىپتۇ. پادىشاھنىڭ ئادەملىرى ئۇ شەھەرگە بېرىپ شەھەر خەلقى بىلەن ئارىلىشىپ يۈرۈپ، ئۇلارنىڭ: «بىزنىڭ پادىشاھىمىز بىر كېچىدىلا ئۆيلىنىپ قالدى. لايىقىنى قەيەردىن، قانداق ئەكەلگەنلىكىنى ئۇقمايمىز» دېگەنلىكىنى ۋە پادىشاھنىڭ مىس باش ئىكەنلىكىنى بىلىپ قايتىپتۇ. ئۇلار قايتىپ كېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئاڭلىغانلىرىنى پادىشاھقا ئېيتىپتۇ. پادىشاھنىڭ قاتتىق ئاچچىقى كېلىپ: «مىس باشنىڭ شەھىرىنى ۋەيران قىلىۋېتىمەن» دەپ، دەرھال بىرنەچچە مىڭ لەشكەر توپلاپ، لەشكەرلەرنى ئۆزى باشلاپ يولغا چىقىپتۇ. شەھەر خەلقى نەچچە مىڭلىغان لەشكەرنىڭ يىراقتىن چاڭ - توپا توزۇتۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، پادىشاھ مىس باشنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— پادىشاھئالەم، ئۈستىمىزگە دۈشمەن باستۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ، بۇ ئاپەتتىن بىزنى قۇتقۇزۇڭ! — دەپ ئەرز

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

قىپتۇ. مىس باش خاتىرجەملىك بىلەن:

— قورقماڭلار، كەلسە كېلىۋەرسۇن، — دەپتۇ. لەشكەر-لەر يېقىنلاشقانسېرى خەلق ناھايىتى قورقۇپ، قالايمىقانچى-لىقتا چۈشۈپتۇ. ئۇلار:

— مانا كېلىۋاتىدۇ، ئەنە يېقىنلىشىپ قالدى، مانا ئەمدى يامان بولدى! — دەپ، مىس باشنىڭ ئالدىغا دۈكۈرلىشىپ كەپتۇ. مىس باش ئورنىدىن ئاستا تۇرۇپ، بۇرۇتىنى تولغاپ، چاپىنىنى كىيىپ يولغا چۈشۈپ مېڭىپتۇ.

— خالايىق، سىلەر نېرى تۇرۇڭلار، مەن ئۆزۈملا ئۇلار-نىڭ ئالدىغا بارىمەن، — دەپ، مىس باش دۈشمەننىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ. كېلىۋاتقان دۈشمەن مىس باشنى كۆرۈپ: «مانا پا-دىشاھنىڭ ئۆزى چىقىپتۇ» دەپ چىشلىرىنى بىلىشىپ، ئۇ-زەڭگىلىرىنى تېپىشىپ، ئوقيالىرىنى تەييارلىشىپ ئۇنىڭغا قاراپ ئات قويۇپتۇ. پادىشاھ مىس باش قولىغا مۇڭگۈزنى ئې-لىپ، خاتىرجەملىك بىلەن: «ئەڭگۈشتىرىم ئەڭگۈشتەر بول-سۇن، مۇشۇ لەشكەرلەر قانداق ھالدا كېلىۋاتقان بولسا شۇنداق ھالدا قېتىپ قالسۇن» دەپ مۇڭگۈزنى يەرگە تاشلاپتۇ. لەش-كەرلەر كېلىۋاتقان ھالىتى بويىچە قېتىپ قاپتۇ. ئۇلار سۆز-لىيەلەيدىكەن، لېكىن ھەرىكەت قىلالمايدىكەن. خەلقلەر بۇنىڭ-غا ھەيران بولۇپ، خۇشال - خۇراملىق بىلەن ئۆيلىرىگە قاي-تىشىپتۇ. بىرنەچچە كۈن شۇنداق تۇرغاندىن كېيىن، قېتىپ قالغان لەشكەرلەرنىڭ يىغا - زار، نالە - پەريادى خەلقنىڭ قۇلاق - مېڭىسىنى يەپتۇ. بىر كۈنى شەھەر خەلقى مىس باش پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ:

— پادىشاھئالەم، بۇلارنىڭ ئاھ - زارى قۇلاق - مېڭە-مىزنى يەپ كەتتى، — دەپتۇ. مىس باش لەشكەرلەرنىڭ ئال-دىغا بېرىپ، ئۇلاردىن قاتتىق ۋەدە ئېلىپ ۋە ئىككىنچى قاي-

www.ewlat.org

تىپ كەلمەسلىك شەرتى بىلەن: «ئەڭگۈشتىرىم ئەڭگۈشتەر بولسۇن، مۇشۇ كەلگەن لەشكەرلەر ئالدىغا ماڭماي كەينىچە مېڭىپ كەتسۇن» دەپ مۈڭگۈزنى يەرگە تاشلاپتۇ. شۇ زامات بارلىق لەشكەرلەر قارشىلىقسىز يۇرتىغا قايتىپ كېتىپتۇ. مەلىكىنىڭ ئاتىسى بۇنى كۆرۈپ ناھايىتى خاپا بوپتۇ، قىزىنى ياندۇرۇپ كېلىشكە كۆزى يەتمەپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە پادىشاھنىڭ ئالدىغا بىر قېرى جادۇگەر موماي كىرىپ كەپتۇ. پادىشاھ:

— نېمىگە كەلدىڭ؟ — دەپ سورىسا، موماي:

— سىزنىڭ قىزىڭىزنى مەن ئېلىپ كەلسەم نېمە بېرىسىز؟ — دەپتۇ. پادىشاھ:

— ئاغزىڭ تولغۇچە ئېيتقىن، نېمە دېسەڭ شۇنى بېرىمەن! — دەپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن جادۇگەرئاق كۆڭلەك كىيىپ، ئاق ياغلىق تېڭىپ، قولىغا تەسۋى ئېلىپ بۇۋى سۈپەتىدە يولغا راۋان بوپتۇ. ئۇ مىس باشنىڭ شەھىرىگە يېقىنراق كەلگەندە، ياخشى بىر جاينى تەييارلاپ شۇ يەردە ناماز ئوقۇپ، تەسۋى تۇتۇپ يىغلاپ ئولتۇرۇپتۇ. مىس باشنىڭ شەھىرىدىكى ئادەملەر مومايىنى كۆرۈپ:

— تەقسىر بۇۋىم، نېمە ئۈچۈن بۇ يەردە ئىبادەت قىلىپ ئولتۇرىسىز؟ — دېسە، موماي:

— مەن تۇرغان شەھەرنىڭ پادىشاھى ناھايىتى زالىم ئىكەن، ماڭا تىنچقىنا ئىبادەت قىلىشقا ئىمكان بەرمىدى. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھىنى ناھايىتى ياخشى دەپ ئاڭلاپ، مۇشۇ يەرنى ئىبادەت قىلىشقا لايىق كۆرۈپ ئىبادەت قىلىپ ئولتۇرىمەن، بالىلىرىم! — دەپ يىغلاپ كېتىپتۇ. خەلقنىڭ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ، كۈندىلىك يەيدىغان تامىقىنى ئاپىرىپ بېرىپ دۇئاسىنى ئالىدىغان بوپتۇ. ئاندىن بۇ جادۇگەر ھەر

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

كۆنى پادىشاھنىڭ ئىشىك ئالدىنى سۈپۈرۈپ قويۇپ كېتىدىغان بوپتۇ. كىشىلەر مىس باشقا:

— ئوردىنىڭ ئالدىنى ئىنتايىن تەقۋادار بىر موماي سۈپۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ، — دەپ خەۋەر قىپتۇ. مىس باش مومايىنىڭ نېمە مەقسەتتە كېلىپ يۈرگەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئالدىغا چاقىرتىپ:

— ھە، موما، نېمە ئۈچۈن بۇ يەرلەرگە كېلىپ قالدىڭىز؟ — دېگەندە، موماي يىغلاپ تۇرۇپ:

— مەن تۇرغان شەھەرنىڭ پادىشاھى ناھايىتى زالىم ئىكەن. سىلىنى ئادالەتلىك پادىشاھ دەپ ئاڭلاپ، بۇ يەردە تىنچقىنا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن كەلگەنىدىم. ئاز - تولا بولسىمۇ خىزمەتلىرىنى قىلىپ قوياي دەپ، ھەر كۈنى سەھەردە ئوردىنىڭ ئالدىنى سۈپۈرۈپ قويۇپ كېتىمەن، — دەپتۇ.

مىس باش مومايىنىڭ ئېيتقان سۆزىگە ئىشىنىپ، ئۇنىڭغا ئوردا ھويلىسىنى سۈپۈرۈش خىزمىتىنى بېرىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، جادۇگەر مومايىنىڭ قەدىمى مەلىكىنىڭ ياتىدىغان ھۇجرىسىغا قەدەر يېتىپتۇ، مەلىكىنىڭ ئىشىك ئالدىلىرىغا سۇ چېچىپ، سۈپۈرۈپ قويىدىغان بوپتۇ، شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ مەلىكە بىلەن تونۇشۇپ قاپتۇ.

بىر كۈنى جادۇگەر موماي مەلىكىگە:

— بېرى كېلىڭە، مەلىكە قىزىم، بېشىڭىزنى بېقىپ قوياي، — دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، كۈندە مەلىكىنىڭ بېشىنى بېقىپ قويىدىغان بوپتۇ. مەلىكىنىڭ بېشىنى بېقىپ ئولتۇرۇپ: «بالام، سىز كىمنىڭ قىزى؟ ئىسمىڭىز كىم؟ بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالدىڭىز؟» دېگەندەك سوئاللار بىلەن بىر نەچچە كۈننى ئۆتكۈزۈپتۇ. بارا - بارا جادۇگەر موماي مەلىكىگە ياخشى كۆرۈنۈپ قاپتۇ. بىر كۈنى مەلىكە مومايغا:

www.ewlat.org

ـــ مەن ئەسلىدە پادىشاھنىڭ قىزى ئىدىم. ئىچكەركى ئۆيدىن تاشقىرىقى ئۆيگە چىققىنىمنى بىلمەن، بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن، ـــ دەپ ئېيتىپ بېرىپتۇ. موماي:

ـــ سىز ئېرىڭىزدىن بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىڭىزنى سورىدىڭىزمۇ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ.

ـــ ياق، سورىمىدىم، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ مەلىكە.

ـــ ئۇنداق بولسا، سىلەرنىڭ ئەر ـ خوتۇنلۇق مۇناسىۋىتىڭلار ياخشى ئەمەس ئوخشايدۇ. بۇنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىش كېرەك. ئەر خەق دېگەن تولىمۇ ھىيلىگەر بولىدۇ. ئېرىڭىز سىزنى تۇيدۇرماي ئەكەلگەن يەردە يەنە باشقا ئاياللارنى ئەكېلەلمەيدۇ دېگىلى بولامدۇ؟ ـــ دەپتۇ. مەلىكە:

ـــ ئۇنداق بولسا ئاخشاملىققا مەن سوراپ باقاي، ـــ دەپتۇ.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

— ماقۇل بالام، شۇنداق قىلىڭ، مېنى ئېيتتى دەپ يۇرمەڭ! — دەپ باش - كۆزلىرىنى سىلاپ قويۇپ كېتىپ قاپتۇ. مىس باش پادىشاھ كېچىسى ئۆيىگە كەلگەندە، مەلىكە چاندۇرماستىن گەپ سوراشقا باشلاپتۇ.

— سىز مېنى ئالغىنىڭىزغا بىرنەچچە يىل بولدى. مېنى قانداق ئېلىپ كەلگەنلىكىڭىز توغرىسىدا مۇشۇ كۈنگىچە سىرىڭىزنى ئېيتمىدىڭىز ياكى ماڭا ئىشەنمەمسىز؟ — دەپ سوراپ يىغلاپ تۇرۇۋاپتۇ مەلىكە. مىس باش:

— ئۇنى سورىما، ساڭا ئېيتىشقا بولمايدۇ، بىر ئۆزۈم بىلىمەن، بىر خۇدا بىلىدۇ، — دەپ ئېيتقىلى ئۇنىماپتۇ. مىس باش ئورنىغا كەتكەندىن كېيىن جادۇگەر موماي مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرىپ بېشىنى باقىان بولۇپ، كونا - يېڭى ھېكايىلىرىنى ئېيتىپ ئولتۇرۇپ، ئارىلىقتا:

— بالام، سىزنى قانداق ئېلىپ كەپتۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. مەلىكە:

— ماڭا ئېيتمىدى، بىر ئۆزۈم بىلىمەن، بىر خۇدا بىلىدۇ، دېدى، — دەپتۇ. موماي:

— ئۇنداق بولسا، ئېرىڭىز سىزگە ئىشەنمەيدىكەن. ئەر - ئايال بولۇپ تۇرۇپ بىر - بىرىڭلارنىڭ سىرىنى بىلمىسەڭلار، قانداقمۇ بىر ئۆيدە تۇرمۇش كەچۈرىسىلەر؟ — دەپتۇ.

شۇ كۈنى كەچقۇرۇنلۇقى مىس باش ئۆيىگە كەلگەندە، مەلىكە يەنە سوراشقا باشلاپتۇ. مەلىكە تولىمۇ قىستاپ سوراپ كەتكەندىن كېيىن، مىس باش:

— خوتۇن، ئۇنداق بولسا بۇ سىرنى ھېچكىمگە ئېيتما! مەن سېنى يىلان پادىشاھىنىڭ مۈڭگۈزىنىڭ خاسىيىتى بىلەن ئېلىپ كەلگەندىم، — دەپ سىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ. ئەتىسى جادۇگەر موماي مەلىكىدىن:

www.ewlat.org

— بالام، سىزنى قانداق ئېلىپ كەلگەنىكەن؟ — دې-
گەندە، مەلىكە بولغان ئەھۋالنى ئېيتىپتۇ. جادۇگەر موماي:
— ھە، مانا ئەمدى ياخشى بوپتۇ. شۇ ئەڭگۈشتەر مۈڭ-
گۈزنى سىزمۇ كۆرۈپ باقسىڭىز بولمامدۇ؟ — دەپتۇ. مەلىكە:
— مەن ئۇنى سورىمىدىم، — دەپتۇ. موماي:
— ئۇنداق بولسا سوراپ كۆرۈڭ، — دېگەندىن كېيىن،
مەلىكە ئاخشىمى مىس باشنى قايىل قىلىپ، ئۇنىڭ قوينىغا
سېلىپ ساقلاپ يۈرگەن يىلان پادىشاھىنىڭ مۈڭگۈزىنى ئېلىپ
كۆرۈپ:
— مانا ئەمدى سىزگە ھەقىقىي ئىشەندىم. مەندىمۇ بىرەر
كۈن تۇرسۇن، ئوبدانراق كۆرۈپ قېنىۋالاي، ئەتە كەچتە
ئالارسىز، — دەپ بەرگىلى ئۇنىماپتۇ. ئەتىسى جادۇگەر موماي
مەلىكىنىڭ ئالدىغا تەزىم قىلىشقا چىقىپتۇ، مەلىكىنىڭ قو-
لىدىكى ئەڭگۈشتەر مۈڭگۈزنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بو-
لۇپ، ھىيلىگەرلىكىنى ئىشلىتىپ:
— بالام، باش - كۆزىڭىز كىر بولۇپ قاپتۇ، بۇگۈن
سىزنى يۇيۇپ قوياي، — دەپ مەلىكىنى يۇيۇشقا باشلاپتۇ. مەلى-
كىنى يۇيۇۋېتىپ:
— بالام، بۇ مۈڭگۈزنى يەرگە قويۇپ قويۇڭ. مۈڭگۈزنىڭ
ئورنىغا سۇ تەگمىسە غۇسۇل ئادا بولمايدۇ، — دەپ مۈڭگۈزنى
بىر يەرگە ئېلىپ قويۇپ، ئالدىدا ئىسسىق سۇنى قۇيۇپ، كەي-
نىدىن بىر چېلەك سوغۇق سۇنى قۇيۇۋېتىپتۇ. مەلىكە ئەندى-
كىپ ئۆز ھەلەكچىلىكى بىلەن بولۇپ قېلىپ، ئەڭگۈشتەر
مۈڭگۈز ئېسىدىن چىقىپ كېتىپتۇ. مەلىكە يۇيۇنۇپ - تارد-
نىپ ئۆز ھۇجرىسىغا كىرىپ كەتكەندە، جادۇگەر موماي
قولىغا مۈڭگۈزنى ئېلىپ: «ئەڭگۈشتىرىم ئەڭگۈشتەر بولسۇن،
مۇشۇ مەلىكە ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى شەھرىدە بولسۇن!» دەپتۇ -

دە، ئەڭگۈشتەر مۆڭگۈزنى ئېلىپ شەھەردىن چىقىپ كېتىپ-
تۇ. شۇ ئارىدا شەھەر غايىب بولۇپ، مىس باش بىر جۈلدە
يالغۇز قاپتۇ. ئۇ قانداق قىلىشىنى بىلمەي تۇرغاندا، ئالدىغا
ھېلىقى مۈشۈك بىلەن ئىت كېلىپ:

— سىز غەم قىلماڭ. بىز سىزنىڭ قىلغان ياخشىلىقىڭىزغا ياخشىلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرىمىز، — دەپ، مەلىكىنىڭ شەھىرىگە قاراپ مېڭىپتۇ. ئىت شەھەر ئىچىگە كىرىپ، پادىشاھ ئوردىسىنىڭ ئالدىدا ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ. مۈشۈك قۇيرۇقىنى شىپاڭلىتىپ ئوردىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ ئۆزى ئولتۇرغان تەختىنىڭ ئالدىدىكى تۆۋرۈكنىڭ يېنىنى كولاپ، شۇنىڭ ئىچىگە جادۇگەر موماي ئەكېلىپ بەرگەن ئەڭگۈشتەر مۆڭگۈزنى قويۇپ ئۈستىگە ياغاچ قاپقاق بېكىتىپ، ئۇنىڭغا قولۇپ سېلىپ ساقلايدىكەن. مۈشۈك ئوردىنىڭ ئاستىدا بىر قانچە چاشقاننىڭ بارلىقىنى، چاشقانلارنىڭ مۆڭگۈزنى ئاللىقاچان ئۆزلىرىنىڭ ئۇۋىسىغا ئەكىرىپ كەتكەنلىكىنى بايقاپتۇ — دە، سۈيۈپ بولۇۋېلىپ: «تووا قىلدىم، تووا، چاشقانلارغا تەگمەيمەن، ھېچكىمگە زىيان سالمايمەن» دەپ بېشىنى ساڭگىلىتىپ، كېچە - كۈندۈز زارلاپ يىغلاپ ئولتۇرۇپتۇ. بۇنى كۆرگەن چاشقانلار ھەيران بولۇشۇپ، ئۆز پادىشاھىغا:

— بىر مۈشۈك بار ئىكەن، چاشقانلارغا تەگمەيمەن، ھېچكىمگە زىيان سالمايمەن دەپ يىغلاپ ئولتۇرىدۇ، — دەپتۇ.

چاشقانلار پادىشاھى سىناش ئۈچۈن بىرنەچچە چاشقانىنى مۈشۈكنىڭ يېنىغا ئەۋەتىپتۇ. بۇ چاشقانلار مۈشۈكنىڭ بويىنىغا، قۇيرۇقىغا ئېسىلىپ ئويناپتۇ، مۈشۈك ئۇلارغا پەرۋامۇ قىلماي، ھېلىقى سۆزلەرنى تەكرارلاپ ئولتۇرۇۋېرىپتۇ. شۇ ئارىدا چاشقان بالىلىرىنىڭ مۆڭگۈزنى سۆرەپ ئويناپ يۈرگىنى مۈشۈكنىڭ كۆزىگە چۈشۈپ قاپتۇ. مۈشۈك چاققانلىق بىلەن

www.ewlat.org

سەكرەپ بېرىپ ئۇنى تارتىۋېلىپ، ئاغزىغا سېلىپ ئوردىدىن چىقىپ كېتىپتۇ. ئوردا ئالدىدا ئايلىنىپ يۈرگەن ئىت مۈشۈكنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كېلىپ:

— ئالالىدىڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئالالمىدىم، ئاداش، — دەپ مۈشۈك يولغا راۋان بوپتۇ. بۇلار مېڭىپ - مېڭىپ بىر دەريانىڭ بويىغا كېلىپ قاپتۇ. مۇڭگۈزنىڭ غېمىدە يۈرگەن ئىت:

— ھەي مۈشۈك، راستىڭنى ئېيت، مۇڭگۈزنى ئالغان بولساڭ ماڭا بەرگىن. مەن سېنى دەريادىن ھاپاش قىلىپ ئۆتكۈزۈپ قويىمەن، — دېگەندە، مۈشۈك مۇڭگۈزنى ئىتقا بېرىپتۇ. ئىت ئۇنى ئاغزىغا سېلىۋاپتۇ. مۈشۈكنى ھاپاش قىلىپ دەريادىن ئۆتۈپ كېتىپ بارغاندا، ئىتنىڭ كۆزىگە بېلىق كۆرۈنۈپ قېلىپ، ئاغزىدا مۇڭگۈز بارلىقىنى ئۇنتۇپ قېلىپ بېلىقنى يېمەكچى بولغاندا، مۇڭگۈز دەرياغا چۈشۈپ كېتىپتۇ-دە، ئۇنى بېلىق يۇتۇۋاپتۇ. بۇ بېلىق دەريانىڭ ئاياغ تەرىپىدە بىر بېلىقچىنىڭ تورىغا چۈشۈپ قاپتۇ. بېلىقچى بېلىقلارنىڭ ئىچ - قارنىنى ئېلىپ تاشلاپ، بېلىقچى ئېلىپ كېتىپتۇ. بۇ يەرگە ئىت بىلەن مۈشۈك مۇڭگۈزنى ئىزدەپ كېلىپ قاپتۇ. ئىككىسى بېلىقلارنىڭ ئىچ - قارنىنى يەپ ئولتۇرۇپ مۇڭگۈزنى مۈشۈك تېپىۋاپتۇ - دە، ئېلىپ قېچىپتۇ. «مۇڭگۈزنى مەن ئاپىرىپ بېرەي» دەپ ئىت مۈشۈكنى قوغلاپتۇ، قوغلاپ يېقىن كەلگەندە مۈشۈك دەرەخكە چىقىۋاپتۇ. ئىت چىقالماي، «ھامانەم يەرگە چۈشىدىغۇ» دەپ، كەتمەي ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ. مۈشۈك بولسا «ئىت ھامانەم كېتىدۇغۇ» دەپ يەرگە چۈشمەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، مۈشۈك دەرەختە، ئىت يەردە، مىس باش چۆلدە قاپتۇ. شۇ كۈندىن باشلاپ ئىت مۈشۈككە ئۆچ بولۇپ قالغانىكەن.

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكىر ئادرېسى

جەبرائىل ھەققىدە قىسسە

ئۆتكەن زاماندا مىسىر شەھىرىدە بىر باپكار بىلەن بىر ياغاچچى بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىر ئاشىقى بار ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە باپكار ئۇ خوتۇن ئۈچۈن ناھايىتى ئېسىل بىر كۆڭلەك توقۇدىكى، ئۇنىڭ ھېچ يېرىدە تىكىشى كۆرۈنمەس ئىدى. كۆڭلەك خوتۇننىڭ بويىغا ئۇزۇنلۇق ۋە كەڭلىك جەھەتتە بەكمۇ مۇۋاپىق كەلدى. شۇنىڭ بىلەن: «پالانى باپكار بىر كۆڭلەك توقۇپتۇكى، ئۇنىڭ ھېچ يېرىدە تىكىشى يوقتۇر. ياقا، يەڭلىرىنى ئۆزگىچە توقۇپتۇ، ئۇنىڭدەك كۆڭلەكنى ھېچ باپكار توقۇيالماس» دېگەن سۆز پۈتۈن مىسىر شەھىرىگە تارقىدى.

بىر كۈنى ياغاچچى ئۇ كۆڭلەكنى مەشۇقىنىڭ ئۈچەسىدا كۆردى ۋە بۇ خوتۇننىڭ باپكار بىلەن ئاشنىدارچىلىقى بار دېگەننى گۇمان قىلدى، ئىلگىرى ھەم بۇ گۇمانى بار ئىدى. شۇ سەۋەبتىن ئاچچىقلاندى ھەم خۇسۇمەت، ھەسەتخورلۇقى تۇتتى ۋە: «ئى چىرىكىن، نېمە ئۈچۈن مەندىن ئۆزگىگە كۆڭۈل بېرىسەن؟» دەپ تولا سىياسەتلەر قىلدى. ئەمما، بۇ خوتۇن باپكارنى دوست تۇتقانىدى، ئۇنى تەرك قىلالمىدى. بەس، ياغاچچىنى خىلۋەتكە ئېلىپ كىرىپ ئولتۇرغۇزدى ھەمدە ئېيتتىكى:

— ئى جانۇ جانىم، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى، سېنىڭ

www.ewlat.org

بىر تال مويۇڭ ماڭا ھەممە ئالەمدىن ئەزىزرەك تۇرىدۇ، — دېدى ـ دە، قۇرئاننى ئېلىپ كېلىپ قەسەم ئىچىپ تۇرۇپ، — مەن ئۆزۈمگە باپكاردىن دۈشمەنرەك كىشىنى بىلمەيمەن. نېمە ئۈچۈنكى ئۇ مېنى پىچاق ئۇرىمەن دەپ قورقۇتىدۇ. ئۇنىڭ قورقۇتۇشىدىن ئىختىيارسىز ئۇنىڭ ئاشنىلىقىنى قىلغانىدىم، بۇ ھالىمنى ساڭا ھەم ئېيتالماس ئىدىم. مېنىڭ ھالىم شۇدۇر، — دېدى. ياغاچچى بۇنىڭغا جاۋابەن:

— ئەگەر بۇ سۆزۈڭ راست بولسا ۋە ئۇنى خالىماي ماڭا مايىل بولساڭ، ئۇنىڭ ئىشى ئاساندۇر. ئۇنى تازا بىر ئاۋارە قىلايلى، ئۇ ئۆلگۈچە سېنى كۆرەلمىسۇن، — دېدى.

ئۇ خوتۇن يەنە بىر مەرتەم قەسەم ئىچتى. ئاندىن ياغاچچى بۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسى راستتۇر دەپ ئىشەندى ۋە:

— خاتىرجەم بولغىنكى، مەن ئۇنىڭ چارىسىنى قىلۇرمەن، — دەپ ئورنىدىن قوپتى. باپكارنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئېيتتىكى:

— ئى يارۇ بۇرادەر، سەن ئېسىل بىر كۆڭلەكنى توقۇپسەن. ئۆز ھۈنىرىڭدە كامىللىق كۆردۈك، بۇ ھەم ماڭا ئارزۇ بولدى. مەنمۇ ئۆز ھۈنىرىم بىلەن بىرنېمە ياسىغايمەن، ھېچ كىشى ئۇنىڭدەك ئىشنى قىلالمىغاي. سەن ئۆز ھۈنىرىڭ بىلەن باپكارلارنى ھەيران قىلدىڭ، مەن ھەم ئۆز ھۈنىرىم بىلەن ياغاچچىلارنى ھەيران قالدۇرغايمەن، — دېدى. باپكار:

— مۇبارەك بولسۇن، مەن بەندىگە نېمە ھاجەت بولسا خىزمەت قىلغايمەن، — دېدى.

ياغاچچى ئۈچ ـ تۆت پارچە تاختاي راسلاپ تىلسىم بىلەن بىر ساندۇق ياسىدىكى، ھېچ يەردە ئۇنىڭدەك ساندۇقنى ئادەم كۆرمىگەن بولغاي، ئۇنىڭ ئىچىگە تىلسىملارنى بەجا كەلتۈرۈپ تامام قىلدى، ئاندىن باپكارنىڭ قېشىغا باردى ۋە دېدىكى:

— ئى يارۇ بۇرادەر، مەن ھەم ئۆز ھۇنىرىم بىلەن بىر كاتتا نەرسە ياسىدىم، ھېچ ياغاچچى ئاڭا ئوخشاش نەرسىنى ھەرگىز ياسىيالمىغاي. مانا بۇ ساندۇق شۇلدۇر. ساڭا بۇرادەر-لىكنىڭ ھەم سۆھبەتداشلىقنىڭ ھەققىنى بەجا كەلتۈرگەيمەن. قويقىن، سەھراغا بارايلى، ئۇ يەردە بۇ تىلسىمنى سىناق قىلاي، ئۇنىڭ ياخشى تەرەپلىرىنى كۆرەيلى، ئاندىن مەن ئۇنى ياغاچچىلارغا مەلۇم قىلاي. سېنىڭ نامىڭ باپكارلار ئارىسىدا يۇقىرى بولغاندەك، مېنىڭ نامىمۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يۇقىرى بولغاي، — دېدى.

ياغاچچى ساندۇقنى يۇدۇپ، ئىككىسى يولغا راۋان بولدى. ئۇلار شەھەردىن ئىككى پەرسەڭ يىراق بىر سەھراغا باردى. ياغاچچى:

— ئى بۇرادەر، تامام لىباسىڭنى سېلىپ، ئاندىن تۇغما بولۇپ بۇ ساندۇققا كىرگىن، — دېدى.

نېچۇكتۇر، باپكار دەرھال لىباسىنى سېلىپ ئاندىن تۇغما بولدى. ئۇنىڭ يانچۇقىدا بىرنەچچە دىنار بار ئىدى، ئۇ-نى ياغاچچىغا بەردى، ئاندىن ساندۇق ئىچىگە كىردى. ئۇ ساند-ۇققا تىلسىم بىلەن بىر مىخ قادالغانىدى. ئۇنى ئوڭ تەرەپكە بۇرىسا، ساندۇق يۇقىرى ئۆرلەيتتى، سول تەرەپكە تولغىسا، تۆۋەنگە چۈشەتتى. ياغاچچى باپكارغا مىخنى ئوڭ تەرەپكە تول-غاپ كۆرسەتتى ۋە:

— ئى بۇرادەر، داۋاملىق بۇ مىخنى كۈچۈڭنىڭ بارىچە ئوڭ تەرەپكە تولغىغايسەن، — دېدى. باپكار مىخنى ئوڭ تە-رەپكە تولغاش بىلەن ساندۇق ھەرىكەتكە كېلىپ ئورنىدىن قوزغالدى،ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى. باپكار مىخنى ھەر قېتىم تولغى-غاندا، ساندۇق ھاۋاغا كۆتۈرۈلەتتى. ئۇ تازا ئۆرلىدى، ئاندىن كۆزدىن غايىب بولدى. ئول ساندۇقنىڭ دېرىزىلىرى بار ئى-

www.ewlat.org

دى، ئېچىلدى. باپكار تۆۋەنگە قارىدى. شەھەر، كەنتلەردىكى نەرسىلەرنى كۆردى، روھىي زېمىندىكى نەرسىلەرنى كۆردى ۋە ئۆز ـ ئۆزىگە: «ئاھ، ياغاچچى مېنى بۇ ھىيلە بىلەن جاھاندا ئاۋارە قىپتۇ» دېدى. بۇ قورقۇنچتىن جىگىرى پارە ـ پارە بولدى. بۇ مىخنى سول تەرەپكە تولغىسام، ساندۇق يەنە يۇقىرى ئۆرلەرمۇ ياكى تۆۋەنگە چۈشەرمۇ دەپ ئويلاپ، مىخنى سول تەرەپكە تولغىدى، ساندۇق تۆۋەنرەك چۈشتى، يەنە سول تەرەپكە تولغىغانىدى، يەنە تۆۋەنرەك چۈشتى، ئاخىر بېرىپ يەرگە قوندى. ئۇ ساندۇقتىن چىقتى ۋە ئۆزىنى بىر دەريا بويىدا كۆردى، بۇ يەرنىڭ قەيەر ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدى، كۆز قۇۋۋىتى يەتكۇچە قارىدى. ئۇ سۇدىن باشقا نېمىنى كۆرمىدى، كۆڭلىگە قورقۇنچ چۈشتى ۋە دەريا ياقىسىدا يۈرۈپ ئازغىنە مېۋە تېپىپ يېدى، ئاندىن تامام غەم ـ ئەندىشە ئىچىدە ئۇيان ـ بۇيان يۈگۈرۈپ باقتى، ناگاندا دەريا ياقىسىدا ئادەملەرنى كۆردى، ئۇلارنىڭ يېنىغا بېرىپ سالام بەردى. ئۇ كىشىلەر سالامغا جاۋاب بەرگەندىن كېيىن:

— نېمە ئادەمسەن؟ قەيەردىن كەلدىڭ؟ — دېدى. باپكار ئاڭا جاۋاب بېرىپ:

— مەن مەردۇ غېرىبدۇرمەن، يول ئاداشتىم، ماڭا رەھمە قىلىپ، ئاۋاتلىققا يول كۆرسىتىپ قويۇڭلار، — دېدى. ئۇ كىشىلەر:

— بۇ دەريايى ئەممانۇر، ئاۋاتلىقتۇر، — دېدى. باپكار ئۇلارغا دۇئا قىلدى، بىر جاڭگالغا راۋان بولدى. ئۇ ئويلىدىكى، ئەگەر ساندۇقنى بۇ يەرگە قويۇپ كەتسەم، يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالسام ھالاك بولىمەن. ئەمدى ساندۇقنىڭ سىرىنى بىلدىم، ئۇ مېنى جاڭگالدىن تاشقىرى ئېلىپ چىققاي، تا شەھەرگە يەتكەيمەن دەپ، دەرھال ساندۇققا

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

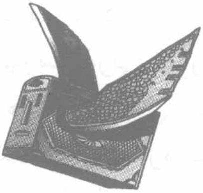

كىرىپ ىىخنى ئوڭ تەرەپكە تولغىدى، ساندۇق يەنە ھاۋاغا كۆ-
تۈرۈلدى. ئۇ جاڭگالدىن چىقىپ بىر چاقىرىم يەرگە بېرىپ
چۈشتى. باپكار ساندۇقتىن چىقىپ قارىدى، بىر ئوردا كۆرۈندى،
ئۇنىڭ بېشى پەلەكتە، دەرۋازىسى كۆپكۆك تۆمۈردىن ئىدى.
دەرۋازا ئالدىدا ھېچكىم يوق ئىدى. ئۇ بۇ يەر قەيەركىن ۋە
كىمنىڭ ئوردىسىدۇ، دەپ ئويلىدى. شۇ چاغدا يىراقتىن بىر ئا-
دەمنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئالدىغا باردى، سالام بەردى ۋە:

— ئى بۇرادەر، بۇ كىمنىڭ ئوردىسى؟ — دەپ سورىدى.
ئۇ كىشى:

— ئۆزۈڭ كىم بولىسەن؟ بۇ يەرلەردە نېمە قىلىپ يۈرد-
سەن؟ — دېدى. باپكار:

— مەردۇ غېرىبدۇرمەن، بۇرادىرىمنى يوقاتقانىدىم، ئۇنى
ئىزدەپ يۈرىمەن، — دېدى. ئۇ كىشى:

— بۇ شەھرى ئەممانداۇر. شەھەر پادىشاھىنىڭ ئون
ياشلاردا بىر قىزى بار ئىدى. پادىشاھ ئۇ قىزى دۇنياغا كەل-
گەندە، ئۇنى ھېچ كىشى كۆرمىسۇن دەپ، بۇ ئوردىنى ئۇنىڭ

www.ewlat.org

ئۇچۇن بىنا قىلىپ، قىزىنى ئىنىكئانىسى بىلەن بۇ يەردە قويىدى. بۇ ئوردىنىڭ ئىشىك ئاچقۇچىنى پادىشاھ ئۆزى ساقلايدۇ، ھەر ھەپتىدە بىر مەرتەم كېلىپ قىزىنى كۆرۈپ كېتىدۇ، — دېدى. باپكار بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ساندۇق قېشىدا ئولتۇردى. كېچە بولدى، ئۇ ساندۇق ئىچىگە كىرىپ مىخنى ئوڭ تەرەپكە تولغىدى، ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى، قىز تۇرغان ئوردىنىڭ ئۈستىگە كەلدى، مىخنى سول تەرەپكە تولغىدى، تۆۋەنلىدى، ئوردىنىڭ تۆپىسىگە چۈشتى. باپكار ساندۇقتىن چىقتى، ھەر تەرەپكە قارىدى. بىر دېرىزە كۆرۈندى، بېرىپ قارىدى، ھۆسن - جامالى ھەددىدىن زىيادە گۈزەل بىر قىزنى كۆردى، ئۇنىڭ يېنىدا ئىنىكئانىسى ئولتۇراتتى. باپكار ئوردا ئىچىگە چۈشكىلى شوتا قويۇپ، دېرىزىدىن قارىدى. دەل شۇ چاغدا قىز ئاجايىپ گۈزەل كەرەشمە بىلەن تەختكە چىقىپ ياتتى، ئۇخلىدى. باپكار ئوردىنىڭ ئىچىگە چۈشۈپ قىز ياتقان سارايغا كىردى، تەختكە چىقىپ، قىزنىڭ يوتقىنىنى ئېچىپ قوينىغا كىردى - دە، قىزنى قۇچاقلاپ سۆيدى. قىز ئويغىنىپ ئۆزىنى بىر ئەر كىشىنىڭ قۇچىقىدا كۆرۈپ، پەرياد قىلدى:

— سەن نېمە ئادەمسەن؟! — دېدى قىز غەزەپلىنىپ.

ئىنىكئانا قىزنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئويغاندى، دەرھال قوپۇپ چىراغنى ياندۇردى. كۆردىكى، باپكار خۇددى ئاندىن يېڭى تۇغۇلغاندەك يالىڭاچ تۇرۇپتۇ. ئىنىكئانا:

— سەن نېمە ئادەمسەن؟ — دېدى. باپكار:

— مەن جەبرائىلدۇرمەن، ئاسماندىن چۈشتۇم. بۇ قىزنى خۇدايىتائالا ماڭا ئاتا قىلدى. ئۆز ئۆيۈمگە كەلدىم. بۇ قىز مېنىڭ ھالال جۈپتۈمدۇر، — دېدى.

ئىنىكئانا بىلەن قىز بىر - بىرىگە: «بۇ ئوردىنىڭ ئۈس-

www.ewlat.org

تىدىن قۇشمۇ ئۇچۇپ ئۆتەلمەس، ھەممە ئىشىكلىرى زەنجىر بىلەن مەھكەم بەند قىلىنقلىقتۇر. ئەگەر بۇ كىشى جەبرائىل بولمىسا ئىدى، مۇنداق يالىڭاچ ۋە تەييارلىقسىز بۇ ئۆردىغا كىرەلمەس ئىدى» دېيىشتى. قىز ئېيتتىكى:

— ئى جەبرائىل، ساڭا مۇبارەك بولسۇن. خۇدايىتائالا مەندەك كىشىنى ساڭا لايىق كۆرۈپ، خوتۇنلۇققا بېرىپتۇ. بۇ ئىلتىپاتقا بىسيار شۈكۈر ـ سانا ئېيتماق ئاتا ـ ئانامغا ۋاجىپتۇر.

باپكار خۇشال بولدى. ئۇلار يېتىپ قالدى. قىز چىن ئې-تىقادى بىلەن باپكارنىڭ كۆڭلىدىكىدەك خىزمەت قىلدى. باپ-كار ئۆز ئىشىدا كەملىك قىلماي، دەرھال ئۇنىڭ مېھرىگە مېھىر بەردى، ئاندىن قىز باپكارغا ئاشىقى شەيدا بولدى. قىزنىڭ ئاتىسى مۇھىم بىر ئىش بىلەن بولۇپ كېتىپ، بىر ئاي-

غچە قىزنىڭ قېشىغا كېلەلمىدى. باپكار ھەر كېچە قىز
يېنىغا كېلىپ تۇردى. ئۇ قىزنىڭ قوينىغا كىرىپ راھەت -
پاراغەتتە تاڭ ئاتقۇچە ياتاتتى، تاڭ ئاتقاندا قىزنىڭ قوينىدىن
چىقىپ ئوردا تۆپىسىگە چىقاتتى ۋە ساندۇق ئىچىگە كىرىپ
مىخنى تولغايتتى - دە، جاڭگالغا بېرىپ چۈشەتتى. بۇ يو-
سۇندا قىرىق كۈن ئۆتتى. قىز ھامىلىدار بولدى. قىزنىڭ ئا-
تىسى مۇھىم ئىشنى تۈگىتىپ، قىزنىڭ قېشىغا كەلدى. ئۇ
ئوردا ئاچقۇچلىرىنى ئۆزى بىلەن ئېلىپ كەلگەنىدى، ئىشىك-
لەرنى ئېچىپ قىزنىڭ يېنىغا كىردى، قىزنى كۆردى. قىز
ئۆز ھالىدا ئەمەس ئىدى. پادىشاھ ئىنىكئانىدىن:

— ھەي، بۇ ئەزىز پەرزەنتىمگە نېمە بولدى؟ — دېدى.
ئىنىكئانا بىلەن قىز بولغان ۋەقەنى يەشتى، بايان قىلدى:

— خۇدايىتائالا جەبرائىلنى سىزگە كۈيئوغۇللۇققا ئەۋە-
تىپتۇ، ئاسماندا ئاڭا قىزىڭىزنى نىكاھ قىپتۇ. ھەر كېچە
جەبرائىل بۇ يەرگە كېلىپ ياتىدۇ، تاڭ ئاتقاندا يەنە ئاسمانغا
چىقىپ كېتىدۇ.

پادىشاھ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھەيران بولدى، ئوردىنىڭ
يۇقىرى - تۆۋەن ئەتراپىنى تەكشۈردى، ھەممە نەرسىلەرنى
ئۆز ئورنىدا كۆردى. پادىشاھ مۇنداق مەھكەم ئوردا يوقتۇر،
بۇ نېمە ۋەقەدۇر دەپ ئويلاپ، كېچىسى ئوردىدا قوندى. ناماز
خۇپتەن ۋاقتى بولدى، چىراغلار ياندى. پادىشاھ شەمشىرىنى
ئالدىغا قويۇپ قويدى. بىر سائەت بولغاندى، ھەر كېچىكى يو-
سۇن بىلەن باپكار ساندۇققا كىردى، مىخنى تولغىدى، ھاۋاغا
كۆتۈرۈلدى، ئوردا ئۈستىگە كېلىپ چۈشتى. ساندۇقنىڭ
چۈشكەن شەپىسى پادىشاھ قۇلىقىغا ئاڭلاندى. پادىشاھ ئورنىدىن
چاچراپ قوپتى، بىھوش بولدى، ئاندىن ھوشىغا كەلدى. باپكار
تۆپىدىن چۈشتى، تامبالچان ھالدا كېلىپ قىزنىڭ ياستۇقىدا

ئولتۇردى. پادىشاھ باپكارنى كۆردى، يۇقىرى ئاۋازدا:

— ئامەننا، رەسەددەقىنا، يا جەبرائىل روھسالار، دەپ باپكارنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، نالە ـ زار قىلدى. قىز

— ئى جەبرائىل، بۇ مېنىڭ ئاتامدۇر، — دېدى. باپكار پادىشاھنىڭ بېشىنى ئايىغىدىن كۆتۈردى. ئەمما، پادىشاھ دەمـ مۇدەم يۈزىنى يەرگە ئۇرۇپ، باپكارنىڭ قول ـ ئايىغىغا كۆزد-نى سۈرتەر ئىدى ھەم: «جەبرائىلنىڭ ئۆيۈمگە مۇبارەك قەدىمى يېتىپتۇ» دەپ ھەقتائالاغا تولا شۈكۈر ـ سانا ئېيتتى. باپكار:

— ئى پادىشاھ، كۆڭلۈڭنى خۇش تۇتقىن، ساڭا خۇدايىـ تائالانىڭ ئىنايەتلىرى بىھېسابتۇر. دۆلىتىڭ زىيادە، ئۆمرۈڭ ئۇزۇن، دۈشمەنلىرىڭ مەغلۇپ بولغاي، — دېدى. پادىشاھ بې-شىنى يەرگە قويدى ۋە:

— مەن بەندىنىڭ نىمە لاياقىتى بولسۇن. ھەقتائالا سىز جەبرائىلنى ماڭا كۈيئوغۇل قىلماقنى خاھىش قىلىپ ئەۋەتىپتۇ. مەن بۇ ئىلتىپات ـ نېمەتنىڭ شۈكرانىسىنى قاچان ئېيتىپ تۈ-گىتەرمەن؟ — دەپ، يەنە بىر ئۆيگە كىرىپ ئۇخلىدى. باپكار قىزنىڭ يېنىدا تاڭ ئاتقۇچە ئەيش ـ ئىشرەت قىلدى. تاڭ ئاتتى، ئۆگزىگە چىقىپ ساندۇق ئىچىگە كىردى ۋە مىخنى تولغىدى، ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ، جاڭگالغا بېرىپ يوشۇرۇنۇپ ياتتى.

قىز ئۇيقۇدىن ئويغاندى، جەبرائىلنىڭ يۈرۈپ كەتكەنلىـ كىنى بىلدى، قوپۇپ ئاتىسىنىڭ ياستۇقىغا كەلدى ۋە:

— ئى ئاتا، جەبرائىل يۈرۈپ كەتتى، — دېدى. پادىشاھ ھەم ئورنىدىن قوپتى، ئوردا ئۈستىگە چىقتى. شۇ چاغ بىر يۇلتۇز كۆچۈپ سۇدا ئەكسى كۆرۈندى. پادىشاھ بۇنى كۆرۈپ ئە-شەندىكى، ئاسماننىڭ ئىشىكى ئېچىلىپ، جەبرائىل كىرىپ كې-تىپتۇ. ئۇ دەرھال يۈزىنى تۇپراققا سۈردى، باپكارنى جەبرائىل دەپ تەستىق ۋە ئېتىقاد قىلىپ ئۆگزىدىن يېنىپ چۈشتى

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

www.ewlat.org

ھەمدە قىزنىغا:

— ئەلۋەتتە، ئەلۋەتتە، جەبرائىلنىڭ ئالدىدا ئىخلاس بىلەن خىزمەت قىلغايسەن. مەن بېرىپ جەبرائىل ئۈچۈن خاس قىممەت باھالىق لىباس ۋە پاكىز ياسىداقلار ھەمدە پاك تائاملار تەييارلاپ ئىبەرگەيمەن، — دېدى. قىز ئاتىسىغا:

— بۈگۈن جەبرائىلنىڭ مېنىڭ ئۆيۈمگە كەلگىنىگە قىرىق كۈن بولدى. بۇ مۇددەت ئىچىدە ئۇنىڭ بىر قەترە سۇ چاغلىق نەرسىنى ئاغزىغا ئالغىنىنى كۆرمىدىم، — دېدى.

پادىشاھ كۈن چىققاندا ئورنىدىن تۇرۇپ، ھەممە ئىشىكلەرنى مەھكەم ئېتىپ ئۆز ئوردىسىغا كەتتى، شۇ كۈنى باپكار ئۈچۈن بىرنەچچە شاھانە لىباس تەييارلاپ، قىزى قېشىغا ئەۋەتتى.

كېچە بولدى، باپكار ساندۇققا كىردى، مىخنى تولغىدى، ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى، شەھرى ئەممانغا قاراپ ماڭدى، پادىشاھ سارىيىنىڭ ئۆگزىسىگە چۈشتى، ساندۇقتىن چىقىپ تۈڭلۈككە باردى، كۆردىكى، پادىشاھ ۋەزىرى بىلەن، ئىككى - ئۈچ خادىم ھەم شاراب ئىچىپ ئولتۇرۇپتۇ. ئۇلار جەبرائىلنىڭ ھېكايەتلىرىنى قىلاتتى. باپكار تۈڭلۈكتە ئولتۇرۇپ پادىشاھنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلىدى. ئەمما، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىرى ئاقىلراق ئىدى. ئۇ جەبرائىلنىڭ ھېكايەتلىرىگە ئىشەنمىدى ۋە:

— بۇ يالغان ئىشتۇر، سىزگە ئوخشاش پادىشاھنىڭ بۇنداق يالغانغا ئىشەنگىنىنى ھېچكىم ئاڭلاپ باققان ئەمەس. مېنىڭچە، شۇنىسى گۇمانسىزكى، بۇ ئادەم ئەپسۇن ۋە ھىيلە بىلەن سىزنىڭ ئوردىڭىزغا كىلىپ، سىزنىڭ شەرىپىڭىزگە مۇنداق بەتنامالار قىلدى، — دېدى. پادىشاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا ۋارقىراپ:

— مەن ئۆز كۆزۈم بىلەن جەبرائىلنىڭ مۆجىزاتىنى،

www.ewlat.org

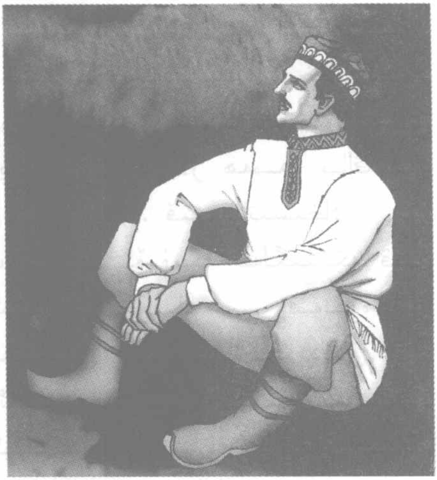

ئىززەتنى — شاراپىتىنى كۆر-
دۇم. ئەگەر كۆرمىسەم ئۇ-
دى، بۇ سۆزلىرىڭ توغرا
بولۇر ئىدى. جەبرائىل بار-
غاندا كۆردۇمكى، ئاسماننىڭ
ئىشىكلىرى ئېچىلدى. سەن
بۇ بىھۇدە سۆزلەرنى نېمە
ئۈچۈن قىلىسەن؟ — دېدى.
پادىشاھ تەكرار شۇنداق دې-
دى. ئۇ خادىم ئىشەنمىدى.
باپكار قولىنى تۆڭ-
لۈككە ئۇردى. پادىشاھ شۇ تۈڭلۈك تۈۋىدە ئىدى. باپكار پەم
بىلەن ھېلىقى ئىشەنمىگەن خادىمنىڭ بېشىغا چۈيۈن بىلەن
ئۇرۇپ ئۇن پارە قىلدى. ھەممەيلەن بۇ ھالنى كۆرۈپ، ھۆجرا
يىقىلدىمىكىن دەپ گۇمان قىلدى. لېكىن، پادىشاھ شۇ چاغدا:

— جەبرائىلنىڭ مۆجە-
زىلىرىنى كۆردۇڭلارمۇ؟ ! —
دېدى.
ھەممىسى ھەيران قال-
دى. ھەرقايسىسى ئۆز ئۆيې-
لىرىگە كەلدى، يۈزمىڭ
ئەندىشە بىلەن ياتتى.
باپكار ساندۇقتا ئولتۇ-
رۇپ مىخنى تولغىدى، قىز-
نىڭ ئوردىسىغا كېلىپ
چۈشتى ۋە ئۇنىڭغا:
— ئاتاڭ مېنىڭ ھالىم-

www.ewlat.org

دىن ھېكايە قىلدى، بىر خادىم بۇنىڭغا ئىشەنمىدى. خۇدايىتائالا ئۇنىڭغا ئاچچىقلاپ، بۇرادىرىم ئەزرائىلنى ئەۋەتتى. ئۇ غەزەپكە كېلىپ، بۇ ئۆينى ئۇلارنىڭ بېشىغا يىقىتقايمەن، دېگەندى، مەن خۇدادىن تىلىدىم، بېرىپ ئول ھۇجرىنى ساقلاپ تۇردۇم، ئاتاڭنىڭ يۈزى ئۈچۈن ئۇ خادىمنىلا خالاس قىلدىم، — دېدى.

قىز بۇ نىشانلاردىن ھەيران قالدى. ۋاقىت سۇبھى بولدى. باپكار يەنە كەتتى. قىزنىڭ ئاتىسى ئۇيقۇدىن قوپتى، ۋەزىر ۋە خادىملىرىنى چاقىردى، جەبرائىل قېشىغا بارايلى ۋە ئۆزرە ئېيتايلى، دېدى. ھەممىسى كەلدى. پادىشاھ بۇ ئوردىنىڭ مەھكەملىكىنى ۋە يوغانلىقىنى كۆرسەتتى. بۇلار ھەيران قالدى. ئاندىن ئۇ جامائەتنىڭ ئالدىدا ئاچقۇچىنى چىقىرىپ، ئىشىكلەرنى ئاچتى. ئۇ باشقىلارنى قىزنىڭ ئوردىسىغا ئېلىپ كىردى. قىز ئاتىسىنى كۆردى، ئالدىغا كېلىپ تەزىم قىلىپ، قولىنى سۆيدى. پادىشاھ جەبرائىلنىڭ ۋەقەسىنى ئېيتاي دەپ تۇرغاندى، لېكىن قىزى بولغان ۋەقەنى مەن ئېيتاي دەپ، تىلىنى ئىلگىرى سۆزگە ئاچتى. پادىشاھ يەنە باشقا ۋەقە بولدىمىكىن دەپ گۇمان قىلدى ۋە ئىجازەت بەردى. قىزى:

— ئۇشبۇ كېچە جەبرائىل كېلىپ: «ئاتاڭ پالانى ۋەزىر، خادىملىرى بىلەن شاراب ئىچىپ ئولتۇرۇپ، مەنكى جەبرائىلنىڭ ئەھۋالىنى ئۇ جامائەتلىرىگە ئېيتتى، بىر خادىم ئاڭا ئىشەنمىدى، بۇ سېھىر - جادۇ، دېدى. ئاللاتائالا بۇ سۆزگە غەزىپى كېلىپ، بۇرادىرىم ئەزرائىلنى ئەۋەتتى، ئاللا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ھالاك قىلىشنى بۇيرۇدى. مەنكى جەبرائىل ئۇنى بىلىپ خۇدادىن تىلىدىم. ئاتاڭنى بىرنەچچە خادىملىرى بىلەن ساقلاپ قالدىم، بولمىسا ھەممىسى ھالاك بولۇر ئىدى» دېدى، — دەپ ئەھۋالنى بايان قىلدى.

قىزنىڭ ئاغزىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەممىسى ھەيران قالدى، راست جەبرائىل ئىكەن دەپ، ئېتىقاد قىلىپ ۋە ئىشىنىپ، قىزنىڭ ئالدىدا باش قويدى، «جەبرائىلدىن بىزنى تىلەڭ» دېيىشتى. قىز:

— سىلەر خاتىرجەم بولۇڭلار، — دېدى. ئىشەنمىگەنلەر پۇشايمان قىلىپ قايتىشتى.

باپكار قىز بىلەن ھەر كۈنى كېچە ئەيش - ئىشرەت قىلاتتى.

ئۇ قىز باپكاردىن بىر ئوغۇل تۇغدى. خۇدانىڭ تەقدىرى بىلەن پادىشاھ يەنە بىر شەھەرنىڭ پادىشاھىغا قىزىمنى ساڭا بېرەرمەن، دەپ ۋەدىلىشىپ قويغانىدى. شۇ ۋاقىتتا ھېلىقى پادىشاھ قىزىنى ماڭا بەرسۇن دەپ، كىشى ئەۋەتتى. قىزنىڭ ئاتىسى:

«خۇدايىتائالا مېنىڭ قىزىمنى جەبرائىلغا بېرىپتۇ، ھەر كېچە ئاسماندىن چۈشىدۇ، ئەلھال، قىزىم جەبرائىلدىن بىر ئوغۇل تۇغدى» دېگەن جاۋابنى بەردى. كىمكى بۇ سۆزنى ئاڭلىسا، پادىشاھنى ئەخمەق، نادان دەر ئىدى.

قىزنى ئالماقچى بولغان پادىشاھ دەرغەزەپ بولۇپ، لەشكەر يىغدى ۋە قىزنى ماڭا بەرمىگىنىنى كۆرەي، دەپ قوشۇن تارتىپ، شەھرى ئەممانغا كەلدى ۋە ئەممان شەھىرىنى قورشىۋالدى. ئەممان شەھىرىنىڭ پادىشاھى قىزغا بىر كىشىدىن مۇنداق دەپ نامە يوللىدى: «قىزىم جەبرائىلغا دېسۇن، بىزنىڭ داد - پەريادىمىزغا يەتسۇن. ئەگەر يەتمىسە، بىزنىڭ ھەممە خانۇ مانىمىز بۇزۇلۇر !» قىز بۇ ۋەقەنى «جەبرائىل»غا دەرھال مەلۇم قىلدى ۋە:

— ئۇلار سىز ئۇچۇن كېلىپتۇر، ئۇلارنىڭ تەمەسى سىزدىدۇر، ئەمدى سىزگە بۇ ئىشنىڭ ئىلاجىنى قىلماق

www.ewlat.org

لازىمدۇر، — دېدى. باپكار:

— بۇ كېچە سەۋر قىلىڭ. مەن خۇدايىتائالانىڭ دەرگاھىغا بېرىپ تىلەي، ئۇلارغا بىر بالا ئىبەرتكەي، — دېدى.

قىز بىر كېچە سەۋر قىلدى. سۇبھى بىلەن تەڭ باپكار ئورنىدىن قوپتى، ساندۇقتا ئولتۇرۇپ مىخنى تولغىدى، بىر سەھراغا باردى، كەچ بولغۇچە جىق تاش تەردى، كېچە بولدى. ئۇ تۈن نىسبىدە ساندۇققا كىرىپ مىخنى تولغىدى، هاۋاغا كۆتۈرۈلدى، ئۇ قوشۇن تارتىپ كەلگەن پادىشاھنىڭ چېدىرى ئۈستىگە كېلىپ تاش ياغدۇردى. پادىشاھ ئاسماندىن ياغقان بۇ تاشلارنى كۆردى. بىر تاش كېلىپ بىر لەشكەر باشلىقىنىڭ بېشىغا تەگدى. ھەممە لەشكەر يالاڭئاش، يالاڭ ئاياغ بولۇپ قېچىشقا باشلىدى. باپكار ئارقىسىدىن تاش ياغدۇرۇپ قوغلىدى. ئۇلار تىرىپىرەن بولۇپ، ھەر تەرەپكە قاچتى، ھېرىپ،

ئاياغلىرى قاپىرىپ، جىمى لەشكەرلەر خارۇزەبۇن بولدى. قىز-نىڭ ئاتىسى ھەم لەشكىرى بىلەن ئات چاپتۇرۇپ ئۇلارنى قوغلاپ ئۇرۇپ ئۆلتۈردى. جەڭ قىلىشقا كەلگەن پادىشاھ ئازراق لەشكىرى بىلەن مىڭ مېھنەت ـ مۇشەققەتلەر بىلەن ئۆز شەھىرىگە قېچىپ باردى، ئەمما ھەممە نەرسىلىرى ئەممان شەھىرىدە قالغانىدى. شەھرى ئەممان خەلقى بۇ ماللارنى ئولجا، غەنىيمەت ئېلىپ، قىزنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى. «جەبرائىل» يېتىپ كەلگۈچە كۈتتى، «جەبرائىل» كەلدى. خالايىق ئۇنىڭغا ھەمدۇ سانا ئېيتىپ، ئۆيلىرىگە قايتىشتى.

«جەبرائىل» قىزغا ئېيتتى:

— بۇ كېچە بىرنەچچە قۇشنى كاۋاپ قىل ۋە ھالۋىلىق بىر پارە نان، ياخشى نېمەتلەرنى تەييار قىلغىن. مەن ئۇنى ئېلىپ بېرىپ، بۇ ئىشنىڭ شۈكرانىسى ئۈچۈن سەھرادىكى جانىۋارلارغا بېرەي، خۇدايىتائالا شۇنداق پەرمان قىلدىلەر، — دەپ بۇيرۇدى.

قىز تەييارلاپ بەردى.

باپكار بۇ تائاملارنى ساندۇققا سالدى، مىخنى تولغىدى، ئۆزى بىلەن جاڭگال ئىچىگە ئېلىپ باردى، بىر يەرگە يوشۇر-دى، ھەر كۈنى تويغۇچە يېدى. ئەمما، ئۇ قىزنىڭ قېشىغا كەلگەندە: «مەن تاماققا ھاجەت ئەمەسمەن» دەپ قوياتتى ھەم نەرسە يېمەس ئىدى، پەقەت قۇشلارغا بېرىمەن، دەپلا تۈرلۈك ياخشى تائاملارنى تەييار قىلدۇراتتى. ھېلىقى چىدىماس پادى-شاھ يەنە نۇرغۇنلىغان لەشكەرنى باشلاپ، قايتىدىن شەھرى ئەممانغا ھۇجۇم قىلدى، ئالدىغا ئۇچرىغان ئادەملەرنىڭ ھەمە-مىسىنى ئۆلتۈردى.

بۇ خەۋەر قىزنىڭ ئاتىسىغا يەتتى. پادشاھ قىزى ئارقى-لىق «جەبرائىل»غا ئەرز ئېيتىپ، ئايىغىغا يىقىلىپ:

— ئىلاجىنى قىلۇرسىز، — دېدى. باپكار:

www.ewlat.org

— سەۋر قىلىڭ، خۇدايىتائالانىڭ بۇيرۇقى قانداق بولۇر-كىن؟ — دەپ كىچىلىك ئۇيقۇغا كەتتى. سۇبھى ۋاقتى بولدى. ئۇ بىر جاڭگالغا كېلىپ چۈشتى، ساندۇقتىن چىقتى، سەھرادىكى كالا، قوي تېزەكلىرىنى ساندۇق ئىچىگە توشقۇزدى، تۈن نىسپى بولغاندا مىخنى ئوڭغا تولغىدى، يۇقىرى ئۆرلەپ، جېدەلخور پادىشاھنىڭ چېدىرى ئۈستىگە كەلگەندە تېزەككە ئوت تۇتاشتۇرۇپ تاشلىدى. ئوتنىڭ شولىسى ئاسماننى قاپلىدى، لەشكەرلەرنىڭ ھەممىسى ئۇ ئوتنى كۆردى ۋە: «خۇدايىتائالا ئاسماندىن ئوت ياغدۇردى» دەپ، بىر - بىرىگە باقماي قېچىشتى. ئارقىسىدىن قىزنىڭ ئاتىسى لەشكەر تارتىپ چىقتى، بىر تۈركۈم لەشكەرلەرنى تىرىك تۇتۇۋالدى، بىر بۆلۈم لەشكەرلەرنى ئۆلتۈردى، ماللىرىنىڭ ھەممىسىنى ئولجا ئېلىپ، بىرنەچچە مىڭ لەشكەرنى ئەسىر قىلدى، شۇنىڭ بىلەن جاھانغا پاتماي قالدى. قىز بۇ خەۋەرنى ئىشىتىپ باپكارنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، بىسيار تەشەككۈر قىلدى. قىزنىڭ بىر مەرتە ئاشىقلىقى مىڭ مەرتە بولدى. باپكار خۇشاللىقىدىن ئۆزىنى ئاسمانچە ئېگىز تۇتار ئىدى. ئۇ قىزنىڭ يېنىدىن بىر جاڭگالغا باردى، ئۇ يەردە يوشۇرۇپ قويغان بىرئاز يەيدىغان نەرسە بار ئىدى، ئۇنى يەپ ئۇخلىدى.

قازارا، ساندۇقتا بىر تال چوغ قالغانىكەن، باپكار ئۇيقۇدىن بېشىنى كۆتۈرگەندە، خاسىيەتلىك ساندۇق ئاللىقاچان كۆيۈپ بولغانىدى. ئۇ قاتتىق ھەسرەت چەكتى، بۇ يەردە ئىككى كۈن ياتتى، كېيىن: «تەۋەككۇل !» دەپ شەھىرى ئەممانغا قاراپ راۋان بولدى. ئۇ شەھەرگە كىرىپ، بىر باپكارنىڭ ئالدىغا باردى ۋە:

— مەن بىر غېرىبدۇرمەن، باپكارلىقنى ياخشى بىلىمەن، ئەگەر بۇيرۇسىڭىز، ئالدىڭىزدا ماتا توقۇغايمەن، نېمە بۇيرۇ-

www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

سىڭىز شۇنى قىلغايمەن، شاگىرتلىققا ئالسىڭىز، — دېدى.
ئۇ باپكار:

— خوپ، — دېدى.

ئۇ ئولتۇرۇپ ماتا توقۇدى، ئەمما كېچە ـ كۈندۈز يىغلاپ يۈردى، قىزنى ناھايىتى سېغىندى. قىزمۇ جەبرائىل كەلمىسە دەپ شىكەستە بولۇپ، بۈگۈن، ئەتە كېلۇر دېگەن ئۈمىدتە ئىدى. «جەبرائىل» كەلمىدى. بىر ئاي ئۆتتى، يەنە كەلمىدى. قىز «جەبرائىل»نى بەكمۇ سېغىندى. ئۇ ئىنىكئانىغا تامامى

www.ewlat.org

دەرد ـ ئەلەمنى ئېيتىپ يىغلايتتى. بۇ خەۋەر ئاتىسىغا يەتتى. پادىشاھ قىزىنىڭ ئالدىغا كەلدى. پادىشاھقىمۇ خاپىلىق چۈشتى. پادىشاھ:

— جەبرائىلنىڭ كۆڭلى سەندىن قالدىمۇ يا؟ — دەپ سورىدى قىزىدىن. قىز قەسەم ئىچىپ تۇرۇپ:

— مەن ھەرگىز ئۇنىڭ كۆڭلى قالغۇدەك ئىش قىلمىغانىدىم، — دېدى.

پادىشاھ ئىنتايىن غەمكىن بولۇپ، دەرۋىشلەرگە سەدىقە ۋە ساخاۋەت، نەزىر ـ چىراغ قىلدى. پادىشاھ خۇدايىتائالادىن كۈيئوغلىنى تىلەر ئىدى. قىز ئوردا ئىچىدە نالە ـ زار ئەيلەپ، ھەيران ۋە سەرگەردان بولۇپ، ئۆزىنى ھالاك قىلىش دەردجىسىگە يەتكەنىدى. پادىشاھ قىزىنى شەھەرگە ئەكىلىۋالدى ۋە:

— خۇدايىتائالا يەنە جەبرائىلنى يەتكۈزگەي، — دېدى.

قىز كېچە ـ كۈندۈز توۋا قىلىش بىلەن يۈردى.

شۇ كۈنلەردە: «جەبرائىلنىڭ پادىشاھ ئەممانغا ئاچچىقى كېلىپ، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ، قىزىنى تاشلاپ كېتىپتۇ» دېگەن سۆز تارقالدى. بۇ ۋاقىتتا شەھىرى ئەممانغا باستۇرۇپ كەلگەن ھېلىقى پادىشاھ ناھايىتى كۆپ لەشكەر يىغىپ، ئەممان شەھەرىگە يەنە يۈرۈش قىلدى. بۇ خەۋەر پادىشاھقا يەتتى، ئۇ ناھايىتى قورقتى، شەھەرنى تاقىدى. قىزنى: «ئۆزۈڭنىڭ ئوردىسىغا بېرىپ ئولتۇرغىن» دەپ بۇيرۇدى. قىز ئوردىغا كېتىپ باراتتى، شۇئاندا ئۇنىڭ كۆزى باپكارنىڭ دۇكىنىغا چۈشتى، «جەبرائىل»نى ئۇ دۇكاندا كۆردى، دەرھال ئارقىسىغا يېنىپ پادىشاھقا مەلۇم قىلدى. پادىشاھ كىشى ئەۋەتىپ چاقىرتتى ۋە:

— سىز جەبرائىلمۇ، ئەمەسمۇ؟ — دەپ سورىدى. باپكار:

— ئارى، مەن جەبرائىل، — دېدى. قىزنىڭ ئاتىسى:

— سىزگە نېمە بولدى؟ — دېدى. «جەبرائىل»:

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىن بىر تورى

— ھېلىقى كېچە دۈشمەنلەرنىڭ بېشىغا ئوت ياغدۇرۇپ ھەممىسىنى ھالاك قىلدىم، شۇ سەۋەبتىن خۇدايىتائالا ماڭا غەزەپلىنىپ، ئاسماننىڭ ئىشىكىنى مېنىڭ يۈزۈمگە باغلىدى، مېنى ئۆز دەرگاھىدىن قوغلىدى، — دېدى. پادىشاھ:

— ئى جەبرائىل، ئايالىڭىز ۋە بالىڭىزنىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇرۇڭ. خۇدايىتائالا رەھىم قىلىپ، كۆڭلىڭىزنى يەنە خۇش قىلغاي، — دەپ تەسەللى بەردى، «جەبرائىل»غا شاھانە لىباسلارنى كىيگۈزدى.

ئەلقىسسە: جەڭ قىلغۇچىلار ئەممان شەھىرىگە يېتىپ كەلدى. قىزنىڭ ئاتىسى ھەم لەشكەرلىرىنى تەييار قىلدى ۋە دەرۋازىلارنى مەھكەم ساقلاشقا پەرمان بەردى. پادىشاھ بىر كۈنى لەشكەرلەرنى يىغىپ مەسلىھەت قىلدى ۋە:

— بۈگۈن كېچە چىقىپ، باسقۇنچى قوشۇنغا ۋەھىمە سېلىپ، ئۇلارنى قورقۇتۇپ ۋەيران قىلىڭلار ! — دەپ بۇيرۇدى. پادىشاھ باپكارغا:

— گەرچە ئاللانىڭ سىزگە ئاچچىقى بولسىمۇ، يەنىلا جەبرائىللىق خاتىرىڭىز بار، شۇڭا بىز بىلەن جەڭگە چىقىڭ، — دېدى.

باپكار ھەيران ۋە سەرگەردان بولۇپ، تامامىي ئۆمرۈم ئىچىدە ئات مىنمىگەنىدىم، ئەمدى قانداق قىلارمەن دەپ ئەندىشە قىلىپ، بىر باھانە بىلەن قېلىشنى ئويلىدى. پادىشاھنىڭ بىر ئېتى بار ئىدى، ئۇنداق يۈگۈرۈك ئات ھېچ پادىشاھنىڭ ئاتخانىسىدا يوق ئىدى. ھەر قېتىم پادىشاھ جەڭگە ئاتلىنار بولسا ئۇ ئاتقا مىنىپ چىقاتتى، باشقا ئاتنى مىنمەس ئىدى. «جەبرائىل» پادىشاھقا:

— مېنى جەڭگە بۇيرۇدىڭىز، ماڭا ئۆزۈم خالىغان ئاتنى بېرىڭ، — دېدى. پادىشاھمۇ:

— خالىغان ئاتنى مىنىڭ، — دېدى. ھەممە ئاتلارنى باپ-

www.ewlat.org

كارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. ئۇ ھېچبىر ئاتنى قوبۇل قىل-
ماي، ھېلىقى ئاتنىڭ يېنىغا كەلدى، ئاتنىڭ نامى يادنام ئى-
دى. باپكار:

— مۇشۇ ئاتنى مىنىمەن، ئاندىن دۈشمەننى يوقىتىمەن، —
دېدى. پادىشاھ رەت قىلمىدى ۋە:

— مىنىڭ، — دېدى.

ئۇ ھەر خىل خىيالدا ئىدى. ئۇ قېشىدىكىلەرگە:

— پادىشاھ ماڭا تون - سالا كىيدۈرۈپ، ئېگەرگە مەھ-
كەم باغلاپ، شەھەر دەرۋازىسىدىن تاشقىرىغا چىقىرىپ قويۇ-
سۇن. مەن بېرىپ خىزىر ۋە ئىلياس پەيغەمبەردىن ياردەم
تىلەي، دۈشمەننى زەبۇن قىلاي، — دېدى.

باپكار ھەرنېمە دەپ باققاندى، دېگەنلىرى ئىشقا ئېشىپ
قالدى. باپكارنى ئېگەرگە تاڭدى. ئۇ تون نىسپى بولغاندا شە-
ھەرنىڭ دەرۋازىسىدىن چىقتى، ئاتنىڭ بېشىنى دۈشمەن تە-
رەپكە قىلىپ بىر قامچا ئۇردى. ئات باپكارنى ئېلىپ قاچتى.
زامان - زاماندىن قالغان بىر دەرەخ بار ئىدى، باستۇرۇپ
كەلگەن پادىشاھ چېدىرىنى شۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە تىككەن ھەم
ئېتىنى شۇ دەرەخكە باغلىغانىدى. ئۇنىڭ بىرنەچچە خىزمەتكا-
رى شۇ دەرەخ ئەتراپىدا تۇراتتى. باپكار بۇ دەرەخ يېنىغا يەتتى
ۋە قورققانلىقىدىن دەرەخنى قۇچاقلىۋالدى، دەرەخ يىقىلدى،
پادىشاھنىڭ ئېتى ۋە بىرنەچچە لەشكىرىنى بېسىپ ئۆلتۈردى.
باپكار ھەر كىشىنىڭ چېدىرىغا يەتتى. ئۇلارنى ھەم ئات بې-
سىپ ئۆلتۈردى. باپكار قورققانلىقىدىن: «مانا، جەبرائىل كەل-
دى!» دەپ چۇقان - سۈرەن سالدى. پادىشاھ بىرمۇنچە خىز-
مەتكار - لەشكەرلىرىنى ئۆلۈك كۆردى ۋە ماللىرىنى تاشلاپ
قېچىپ كەتتى. ئەتىسى قىزنىڭ ئاتىسى كۆردىكى، يەر يۈزىدە
باسقۇنچى قوشۇندىن بىرەر ئاتلىق قالماپتۇ. پادىشاھ ئەمان

چىقىپ قاچقانلارنىڭ پۇل ـ ماللىرىنى شەھەرگە ئېلىپ كىردى، «جەبرائىل»نى ئىزدەپ بىر قورغاندىن تاپتى. ئۇ ئات-نىڭ ئۈستىدە مەھكەم باغلاقلىق هالدا هوشىدىن كېتىپتۇ. ئۇنى هوشىغا كەلتۈرۈپ، باشقا ئاتقا مىندۈرۈپ شەھەرگە ئې-لىپ كىردى. قىز «جەبرائىل»نى كۆرۈپ ئايىغىغا يىقىلدى. خۇدايىتائالاغا سەجدە قىلدى. باپكار شۇنچە ئىززەت ـ شاراپەت تاپتى، ئورنىدىن تۇرۇپ پادىشاھ ئەممانغا:

— ئەي شاھ، مەن جەبرائىل ئەمەسمەن. مەن بىر مەردۇ غېرىب باپكار ئىدىم، — دەپ ئەھۋالىنىڭ ھەممىسىنى يىپىدىن ـ يىڭنىسىگىچە بايان قىلدى ھەم، — رازىلىق بەرسىلە تۇراي، بولمىسا، ئۆزلىرى ئۆلتۈرۈشتىن بۇرۇن ئۆزۈمنى ئۆزۈم ئۆل-تۈرەي. ئەزبىرايى خۇدا، مېنى قويۇپ بەرسىلە، مەن ئۆز ئو-قىتىمنى قىلسام، — دەپ ئىلتىماس قىلدى. پادىشاھ ئەم-مان، بۇ كىشىنىڭ قەدىمى مۇبارەك بولدى، بىرنەچچە مەرتەم دۈشمەنلىرىمنى ھالاك قىلدى، بۇنىڭ نامى ئالەمگە تارقالدى، ئەمدى بۇ جەبرائىلنىڭ قورقۇنچىدىن دۈشمەنلىرىم كېلەلمەي-دۇ، بۇ سىرنى كىشى بىلسە، مېنىڭ قىزىم ئالەمدە بەتنامغا قالىدۇ، دەپ ئويلاپ:

— خاتىرجەم بولۇڭ، خوتۇنىڭىز ۋە باللىرىڭىز بىلەن بىرىپ ئۆز ئوردىڭىزدا ئولتۇرۇڭ، مەن جەبرائىل ئەمەس دەپ، ئۆزىڭىزنى ئاشكارا قىلماڭ، — دېدى. باپكار:

— ئەلۋەتتە، سىرنى ئاشكارىلىمايمەن، — دېدى. باپكار شۇنىڭدىن بىرى پادىشاھنىڭ قىزى بىلەن ئۆمرىنى خۇش ئۆتكۈزدى.

كېيىن باپكار ئالەمدىن ئۆتتى. بۇ يالغان جەبرائىلنىڭ قىسسىسى يادىكار بولۇپ قالدى، ئايالى قان يىغلاپ، ئۆز ئور-دىسىدا ماتەمدار بولۇپ ئولتۇرۇپ قالدى.